

TÁNC TUDOMÁNYI KÖZLEMÉNYEK



2018/1.

A Magyar Táncművészeti Egyetem folyóirata X. évfolyam 1. szám

Oláh Gábor

Tánc

Az erdők mélyén valaki táncol,
A tisztás dombján táncol egy lány.
Egész ruhája habzó fátyol,
Csillagvirág ég szőke haján.
Szőke hajának arany zuhatagja
Szerelmes a légbbe, hozzá susog...
Fent a felhőkben nézik a táncát
Fehér galambok, sötét sasok.
Keringel a lányka, mint forgó csillag,
Sugárt szór széjjel virágra, fűre,
Megindul a rét sok tarka lakója,
S keringel kecses táncban körűle.
Táncolnak a fák is, tapsot ver közbe
Sok suhogó ág, zizegő levél:
Andalító dalt húz varázshegedűjén
A bokrok alól felgügyögő szél.
Táncol a napsugár, ezüst sarkantyúja
Szinte meg-megpendül, szinte-szinte cseng;
Táncol a távolnak kékelő ködfátyla,
Táncol a moraj és táncol a csend.

Szerkesztőség:

Tóvay Nagy Péter főszerkesztő
Bolvári-Takács Gábor lapigazgató
Macher Szilárd
Major Rita
Mizerák Katalin

Lapterv, tördelés:
Tellingner András

A borítón Carl Philipp Glume
(XVIII. sz.): *Terpsikhoré* (Berlin,
Tierpark-másolat) szobra látható

Tánc tudományi Közlemények

A Magyar Táncművészeti
Egyetem lektorált, tudományos
folyóirata

A szerkesztőség címe:

MTF Elméleti Tanszék

1145 Budapest,

Columbus u. 87-89.

Tel.: 273-3430, fax: 273-3433

e-mail: ttktnp@gmail.com

www.mtf.hu

ISSN 2060-7148

Lapnyilvántartási szám:

CE/14319-3/2016.

Megjelenik évente kétszer, a

Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és

Innovációs Hivatal támogatásával

(NKFIFH K115676).

A folyóirat terjesztése ingyenes,
további példányok korlátozott
számban a szerkesztőségtől
kérhetők.

tartalom



A Magyar Táncművészeti Egyetem folyóirata X. évfolyam 1. szám



Forrásközlés

Jean Boiseul: Értekezés a táncok ellen (1606)	4
Fuchs Livia: Szentpál Olga hagyatéka a Táncarchívumban	15
Körtvélyes Géza: Táncpanoráma. Válogatás az Új zenei újság tánckritikáiból I.	57

Tanulmány

Dóka Krisztina: „Panorámakép” az Osztrák-Magyar Monarchia népi tánc kultúrájáról	84
-----------------------------------------------------------------------------------------	----

Szerzőinknek	102
---------------------	-----



Jean Boiseul

Értekezés a táncok ellen***II. fejezet. A táncokat támogatók érvei (folytatás)**

Mit használ azonban Dávid eme cselekedete a táncok ügyének? Mert ha meg is engednénk azokat, ennek értelmében prédikáció és zsoltárok kíséretével kellene táncolni, amikor a szentségeket ünnepeljük, akárcsak Dávid. Miként ugyanis a 68. Zsoltár mondja: ott minden jelenlévő Istent dicsőíti énekekkel, és áldozatot mutatnak be hatlépésenként.¹ Egyébiránt Dávidnak és Izrael asszonyainak e táncai nem voltak gyakoriak, csak egyetlen alkalommal fordultak elő, nem többször, következésképp nem mondhatjuk, hogy szokásról volna szó; előfordult még az izraeli nevelés és olyan szertartások alkalmával, amelyek nincsenek többé használatban.

Azt kérdem, vajon eltűrik-e némelyek közülünk a táncot gyülekezetünkben az imádság, a prédikáció vagy a zsoltárok éneklése idején? Márpedig ez lenne a tánc helyes módja (miként már mondtuk), amennyiben Dávid példája feljogosítana bennünket a táncolásra. Ő ugyanis a Frigyláda előtt lejtett így, Isten láthatatlan jelenlétének látható bizonyossága előtt, miközben mindnyájan Istent dicsőítő zsoltárokat zengtek, hálát adván Neki, és hatlépésenként áldozatokat mutatván be.²

Idézni szokták még Salamon mondását, miszerint Szulamit (azaz az Egyház) olyan szép, mint két tábor tánca.³ Ám ez a szó egészen mást jelent, nem pedig táncot. Mindenekelőtt ez annak a helynek a neve, ahol Jákob találkozott Isten angyalaival, akik őt védelmezvén körülötte táboroztak le, midőn oly nagy félelemben volt bátyja, Ézsau miatt, és azt mondta neki: íme Isten tábora.⁴ Ez magasztos dolog volt, akárcsak az angyalok serege. Az Egyház is szépséges Isten szemében, erős és hatalmas, mert Isten angyalai veszik körül, és Isten az Egyházban lakozik angyalaival együtt. 68. Zsoltár.⁵

Machanáimba (ugyanerre a helyre) inkább azért jöttek Dávid seregei, hogy vele együtt ünnepeljék Absalomnak és embereinek vereségét. Nagyszerű dolog volt látni Dávid győzedelmes seregeit Machanáimban vigadozni királyukkal egyetemben, mely győzelmet Isten adta nekik. Ugyancsak magasztos az Egyház, mikor olyan erős és hatalmas, hogy a pokol kapui sem képesek legyőzni és fölébe kerekedni, mert diadalmaskodik mindenben, még magán a poklon is.⁶ Isten megszépíti és felékesíti dicsőségével. A „Csumeolat” szó csoportot vagy sereget jelent, amit mi

* A fordítás az alábbi kiadást használta: Jean Boiseul: Traité contre les danses. La Rochelle, Hierosme Haultin, 1606. A mű fordítását az Emberi Erőforrások Minisztériuma Babits Öszöndíjjal támogatta. Készült az NKFIH K115676 számú kutatás keretében.

¹ Zsolt 68:26–27., 2Sám 6:13.

² Zsolt 14, 15, 17, 2Sám 6.

³ Én 6:10. Ez a bibliai vers kétféle fordításban szerepel: „két tábor tánca”, ill. „Machanáimbeli körtáncz” (a ford.).

⁴ Ter 32:2.

⁵ Zsolt 34:8., Zsolt 68:18.

⁶ Mt 16:18.



latinul „chorus”-nak nevezünk.⁷ Erről egyesek úgy vélekednek, hogy Salamon két, szépséges dalmatot játszó ének- és zenekarhoz kívánta hasonlítani az Egyházat.

Nem kívánok arról vitatkozni, hogy ezekben a királyi udvarokban járt balettekben semmi szépség nincsen, és azt sem tagadom, hogy a királyok és főurak örömeiket lelik bennük, vagy hogy az elmés emberek elbámulják a mégoly kellemős előadást. Ám azt elutasítom, hogy ilyesmin kellene szórakoznunk, és hogy mindenkinek minden szabad legyen. Határozottan és eltökélten tagadom azt, hogy minden, ami megengedett, egyben hasznos is, és hogy minden, ami szép a szemnek, egyúttal a lélek üdvösségének is javára válna. Határozottan és eltökélten tagadom továbbá, hogy eme érzéki és buja balettekben, voltokban és táncokban bármi olyan kellem lenne, ami az Egyházzal való összehasonlítást tenne lehetővé, valamint azt, hogy Salamon bármi effélére gondolt volna. Végül pedig tagadom azt is, hogy mindaz, ami a test érzékeinek kedvére való, az jó dolog lenne, vagy pedig mindenáron megengedhetőnek kellene lennie. Fenntartom, hogy a tánc nem más, mint hiábavalóság. A nevetésről azt mondom: bolondság! A vígasságról pedig: mit használ az? – mondja Salamon.⁸ De ha Salamon azt akarta volna mondani, hogy az Egyház olyan szép, mint két táncoló csoport, melyek Istent dicsérik: mint az izraeli asszonyok csoportja, akik tánc közben ezt mondták: Énekeljete az Úrnak mindörökké, mert fenséges ő, lovat lovasával tengerbe vetett;⁹ azt kérdem tehát, ha ilyen szándéka volt is Salamonnak, mit tesz ez a mai táncok igazolása érdekében, és hogy függ össze azzal, hogy ezeket be akarják vezetni Egyházainkban?

A táncok helyességének bizonyítására szoktak még hivatkozni Zakariás könyvére, melyben az áll, hogy még Jeruzsálem utcáin is táncoltak.¹⁰ Erre azt felelem, hogy mindezt nem azért mondták, hogy a táncokat jónak vagy rossznak ítéljék, hanem hogy kifejezzék: még Jeruzsálem utcáin is vigadoztak, és a szó, melyet táncként fordítanak, valójában örömteli szökellést jelent, akárcsak Dávidnak a Frigyláda előtti örömujjongása. Miként a mi Urunk mondja, boldogok lesztek, mikor titeket az emberek gyűlölnék és kirekesztenek, és szidalmaznak titeket, és kivetik a ti neveteket, mint gonoszt, az embernek Fiáért; örüljete azon a napon és örvendeztetek, mert ímé a ti jutalmatok bőséges a mennyben.¹¹ Itt az örvendezés, örömben szökdelés kifejezés szerepel, de nem táncot jelent, hanem kitörő örömet, éppúgy mint ahogyan Dávid ugrándozott és remegett az örömtől. Így aztán Zakariásnál arról van szó, hogy Jeruzsálem utcáin ugrándoztak és örvendeztek. Azt mondom továbbá, hogy amit Zakariás ír, az nem tekinthető a tánc helyeslésének, sőt, még csak nincs is szó táncról. Hanem Isten megígéri, hogy az eljövendő időben Jeruzsálem benépesül, és békeesség honol majd a városban. Agg férfiak és agg nők ülnek majd Jeruzsálem utcáin, és kinek-kinek bot lesz kezében napjainak sokasága miatt, és megtelnek a város utcái fiúkkal és leányokkal, akik játszadoznak annak utcáin,¹² miként azt tartós béke idején teszik, amely bizony táncolás nélkül is elképzelhető.

Szokás még idézni Máté evangéliumának tizenegyedik fejezetét, melyben azt mondja a mi Urunk: a gyermekek a piacon ülnek, és kiáltoznak az ő társaiknak: Sípoltunk néktek, és nem táncoltatok; siralmas énekeket énekelteünk néktek, és nem sírtatok.¹³ Azt válaszolom erre, hogy a mi Urunk nem a tánc mentségére mondta ezt, hanem annak bizonyítására, hogy a zsidók olyanok voltak, mint ezek a gyermekek, akik nem akartak sem táncolni, sem pedig sírni. Keresztelő Szent János ugyanis nagy szigorúsággal jött, és önsanyargatással, hogy bűnbánatra szólítsa őket, de nem okultak belőle. A mi Urunk pedig könnyebb életet élt, ám a zsidókat neki sem sikerült maga mel-

⁷ Kar, kórus (a ford.)

⁸ Préd 2:3. (a ford.)

⁹ Kiv 15:20–21.

¹⁰ Zak 8:19.

¹¹ Lk 6:22–23.

¹² Zak 8:4–5.

¹³ Mt 11: 16–17.



lé állítania, sem az Evangéliumhoz vonzania. Ha valaki azt mondja, hogy a mi Urunk nem ítéli el a táncot, sőt, inkább úgy tűnik, hogy jóváhagyja, mikor az élet könnyedségéről beszél, igazodván a többi ember életmódjához, és a Keresztelő Szent János szigorúságára vonatkozó panaszokról beszél,¹⁴ én továbbra is azt mondom, hogy nem a tánc kárhoztatásáról vagy engedélyezéséről van itt szó. Hanem arról, hogy a zsidók oly megátalkodottak voltak, hogy Isten azt sem tudta, hogyan fogjon hozzá a megtérítésükhöz. A mi Urunk könnyed életvitelével és azzal, hogy mindenkihez alkalmazkodott, nem vonzotta őket a hitre, sem kegyelmének örömebe; sem pedig a szigorú Keresztelő Szent János nem indította őket bűnbánatra.

Vannak, akik Szent Lukács evangéliumának tizenhatodik fejezetére hivatkoznak, melyben az áll, hogy a tékozló fiú apjának házában táncoltak.¹⁵ A válaszom erre az, hogy a mi Urunk ezt nem a tánc helyeslésének céljával mondta, hanem azért, hogy megmutassa, micsoda öröm van a mennyben egy bűnös megtérésekor. A mi Urunk (mondják) a közös mulatozás szokásáról beszél. Úgy vélem, ez igaz, de következik-e ebből, hogy mindaz, ami a közösség szokásában van, minden esetben helyes? Vajon utánoznunk kell-e akkor is, ha rossz, amint azt fentebb bemutattuk a táncsal kapcsolatban? A példázatokat nem alkalmazhatjuk mindenre, amit bennük említettek. De egyedül ez az, ami kérdéses lehet. Máskülönbén szabad lenne meglopni gazdánkat, hiszen a Lukács evangéliumában szereplő sáfár is megrövidítette az urát, ami pedig nem helyénvaló.¹⁶

III. fejezet. A táncok folyamányai

Térjünk most rá a táncok következményeire. Mózes első könyve, azaz a Teremtés könyve írja, hogy Jákob leánya kiméne, hogy meglátogassa annak a földnek a leányait, és elragadja őt Sekhem, a királynak fia.¹⁷ Nem volt tehát biztonságban az efféle magamutogatás közben, bár ki sem kellett volna mennie táncolni. Mindez valóban hasonló ahhoz, amit József mond, látván a helybéli leányokat néhány táncos összejövetelen: micsoda biztonság az, ami megengedi az olyan kicsapongást, mint a tánc?

Lám, ez a leány később minek lett okozója túlzott magamutogatásával: Sekhem városát kardélre hányták, Jákob pedig a családjával együtt (ami abban az időben Isten egyházát jelentette) veszélybe került. Siló leányait is táncuk miatt ragadták el.¹⁸ Ezekon a példákon keresztül Isten bizonyára azt tanítja nekünk, hogy a szülők kötelessége, hogy ne hagyják így kóborolni leányaikat, és hogy az ilyen táncokból végső soron csak baj származhat. Sokkal biztonságosabb és célravezetőbb megtiltani a táncokat, száműzni őket társadalmunkból és Egyházunkból, mintsem engedélyezni, akár az utcán, akár a magánházakban, vagy pedig az összejöveteleken és ünnepeken.

Hogy még tisztábban lássunk, felteszem a kérdést: milyen hasznot hozott Heródiás leányának szép tánca, hacsak nem azt, hogy Keresztelő Szent Jánosnak fejét vették?¹⁹ Heródes király ugyanis a tánc szemlélésének élvezetért bármit megígért neki, amit csak kívánt, legyen az bár a fele királysága. Hogyan ítéljük meg tehát a táncot? Mik a folyamányai? Tekintve, hogy megrészégitte vagy kényszerítette Heródest, egészen odáig, hogy még a fele királyságát is odaadta volna a leálynak tánca látványáért; végül pedig Isten szolgájának fejét adta cserébe, akiről pedig jól tudta, hogy kicsoda, szíves örömet hallgatta, ennek hatására számos jócselekedetet hajtott

¹⁴ Lk 7: 33–35.

¹⁵ Lk 15:25.

¹⁶ Lk 16:8.

¹⁷ Ter 34:1–2.

¹⁸ Bír 21:21.

¹⁹ Mt 14:10.



végre. Ha tehát az ördög megtévesztette a királyt ezzel a táncsal, mondhatjuk-e, hogy a tánc nem téveszthet meg bennünket, vagy nem vét Isten ellen?

Ki kételkedne benne, hogy Zimri, aki Kozbi hercegnőt vezette be a szövetség sátrába, hogy paráználkodjon vele, mintha bordélylá akarta volna tenni Isten szentélyét;²⁰ ki kételkedne benne tehát, kérdem én, hogy akkor is megtette volna, ha nem babonázta volna meg őt (és még oly sokakat Izrael törzséből) Midián és Moáb leányainak tánca, melyet bálványaik ünnepein jártak: Vénusz vagy (némelyek szerint) Priapusz szobra előtt, akit Baál-Peórnak hívnak, vagy más bálványok előtt?

IV. fejezet. A Szentírás táncokat ellenző versei

Eljutottunk tehát a Szentírásnak azon részeihez, melyek elítélik a táncokat. Először is vegyük Szent Pálnak a korinthusiakhoz írott első levelének tizedik fejezetét, melyet szerzője a Kivonulás könyvéből kölcsönzött: Izrael gyermekei, miután áldoztak az aranyborjúnak, leültek enni és inni, majd felkeltek játszani.²¹ Márpedig ez a játék, melyet a bálványimádásban űztek, nem lehetett és nem is volt más, mint a tánc. Ennek fényében értelmezhetjük Mózes szavait. Azonkívül ki ne tudná, hogy a tánc az a játék, ami a bendő megtöltése után következik:²² Voltak akkoriban táncot kísérő hangszereik, tudniillik csörfuvoláik, melyek hangját Mózes meghallván, és látván bálványimádásukat, táncukat és feslettségüket, összezúzta a Törvény tábláit, méltatlannak ítélvén a népet az Istennel való szövetségre.²³ Márpedig Szent Pál fentebb arra buzdít bennünket, hogy ne vonjuk magunkra Isten átkát, amint ők magukra vonták azt.²⁴ Ha valaki azt mondja, hogy ez a bálványimádás miatt történt, igazat adok neki, azonban a tánc szintén belekeveredett a dologba. Szent Pál nem ok nélkül említi ezt a játékot, hanem úgy beszél róla, mint Isten elleni vétékről, melytől úgyszintén őrizkednünk kell, és amely a bálványimádással függ össze. A tánc rendszerint együtt jár a bálványimádással, miként már mondtuk, és abból ered, láttuk ugyanis, hogy a bálványimádók szent szobraik és képeik körül végzett közös szertartásaik után belevetették magukat a táncba azok alatt a fák alatt, melyeket kifejezett céllal ültettek bálványaik templomai köré. Itt táncoltak hangszereik dallamára, vagy mocskos és hitvány dalaik hangjaira. Ezek olyan hitványak és buják, hogy a pogányokéi (akiknek himnuszait Homérosznál és másutt olvashatjuk) sem voltak soha ennyire ocsmányak. Azt mondjuk tehát, hogy Mózes könyvének és Szent Pál levelének ezeken a helyein elítélik a táncot, mint bálványimádásból eredőt, és mint olyat, ami felgerjeszti Isten dühét és haragját.

Ismerjük továbbá Istennek Ézsaiás által közvetített intését, melyet Jeruzsálem leányainak és asszonyainak szánt: mivel – mondja az Úr – Sion leányai felfuvalkodtak, és felemelt nyakkal járnak, szemekkel pillognak, és aprókat lépve járnak, és lábokkal nagy zengést-bongást szereznek, megkopaszítja az Úr Sion leányainak fejtetőjét, és az ő szemérmöket megmezteleníti.²⁵ Oh jaj, hol lennének apróbbak és mesterkéltőbbek a leányok és asszonyok lépteik, mint a táncban? Hol hordanák magasabban az orrukat? Hol henevénének jobban szépségükkkel? Hol ölténének magukra ennél aprólékosabban megkomponált viselkedést? Hol kószálhatna el szabadabban tekintetük? Hogyan tehetnek azonban így, mintha csak kegyetlen fájdalmat akarnának okozni azoknak, akik nézik őket? Nem olyan-e ez, mint ami miatt Ézsaiás feddi Jeruzsálem leányait és asszonyait? Sőt, még azon is tútesz. És ha Isten mindezért felfedte szemérmüket, s ellenségeik által meggyalázta

²⁰ Szám 25: 6, 7, 8, 15.

²¹ 1Kor 10: 7, Kiv 32: 6.

²² Utalás a szövegre: "Après la panse vient la danse" - A lakoma után jön a tánc (a ford.)

²³ Kiv 32: 19.

²⁴ 1Kor 10: 7.

²⁵ Ézs 3:7–18.



őket, megfosztotta őket minden ékszerüktől és cicomájuktól, mit fog tenni azokkal, akik nem szégyellnek a bűn eme élvezeteiben elmerülni? Isten igaz ítélete, hogy akik szándékosan kiteszik magukat mások megkívánásának, nem hártják el azt, és ily módon tetszelegnek, azok megtapasztalják ezt a folyományt: nem csupán megkívánják, hanem meg is gyalázzák őket. Ez az, amire Isten prófétája által intette Jeruzsálem leányait és asszonyait.

Aki kedveli a veszélyt, mondja a bölcs, az elvesz benne.²⁶ Márpedig ugyanilyen veszély van mindennekefelett a táncban, miként fentebb mondtuk. Továbbra is fenntartjuk, hogy a tánc nem lehet sem szabad, sem megengedett Egyházainkban és társadalmunkban.

Ugyancsak nem mondhatunk ellent ugyanennek a prófétának az ötödik fejezetben írott, táncokat kárhóztató kijelentésének: a koboz és a hárfá van az ő lakodalmukban.²⁷ Ha valaki azt mondja, hogy Ézsaiás nem táncokról beszél, hanem hangszerekről, azt kérдем: vajon ezt azért teszi, hogy elítélje őket, vagy pedig azért, hogy a velük való visszaéléseket ítélje el? A próféta itt kétségkívül a visszaélést kárhóztatja, másként ugyanis a zene – sem a lant, sem a hárfá – egyáltalában nem esik ítélet alá, hiszen a szent Templomban használták. Mi lehetne azonban nagyobb visszaélés a zenével és a hangszerekkel a táncnál? Ragaszkodunk tehát ahhoz a véleményünkhöz, hogy itt a táncot kárhóztatják, nem pedig önmagában a zenét, sem pedig a hangszerek játékát.

Ám a tánc nem más, mint hiábavalóság, ki mondhatna ennek ellent? Miféle jó, mi hasznos származik belőle? Ki ne látná, hogy ez csupán a szemek, a lábak és a kezek hiú kérdésése és bohóság, az arc negédeskedő fintora, a gesztusok és az egész magatartás mesterkéltisége? Azt kérдем, vajon Isten Igéje nem tiltja-e meg mindezt. A tánc nem más, mint hiábavalóság, pajzánkodás és hamisság, következésképp Isten szava tiltja.

V. fejezet. Érvék a táncok ellen

Isten szava minden olyasmit tilt, ami az ördögtől származik. A tánc az ördögtől való, amint fentebb láttuk: tehát Isten szava tiltja. Isten szava továbbá mindent tilt és kárhóztat, ami bálványimádásból ered. Márpedig a tánc éppen ilyen: következésképp Isten szava tiltja és kárhóztatja.

A szememre hányják, hogy bálványimádónak tartom Dávidot és Izrael leányait és asszonyait, akik táncoltak és énekeltek a sivatagban a Vörös-tengeren való átkelés után, valamint a filiszteusok halálát követően, akiket Dávid ölt meg.²⁸ Erre azt felelem, hogy ezek a táncok nem voltak sem testiek, sem mesterkélték és érzékiek, miként azok, amelyeket kárhóztatunk; sem oly kimértek, sem oly körmönfontak. Inkább néhány örömteli szokellésből álltak, melyek szent és Isten dicsőítő örömből fakadtak, hiszen zsolttáruik szövege ilyesfajta jelentést hordoz.²⁹ Ami pedig a filiszteusok halálát követő táncokat illeti, azoknak szerencsétlen következményük volt; olyan, hogy jobban tették volna, ha nem táncoltak volna, miként már említettük.

Annak sem mondhatunk ellent, hogy minden, ami felszítja a testi vágyakat, vagy bujálkodásra csábít, Isten szava által tiltott dolog. Márpedig a tánc ilyesféle sóvárgásra és bujálkodásra ösztönöz, ennél fogva Isten szava által tiltott dolog. Mindezt részletesen bemutattuk az imént, méghozzá éppen azoknak a vallomása révén, akik támogatják a táncot.

Isten szava tiltja mindazt, ami a test kívánságaiból származik. Márpedig a tánc a test kívánságai szerint való, következésképp Isten szava által tiltott dolog. Ki kételkedik azonban abban, hogy a tánc a testi kívánságokból származik? Mi egyéb lenne a tánc, mint érzéki vigasság, forrongó bujaság és paráznaság? Mert mi szítja ezeket az ugrásokat, forgásokat, szökdőséseket, melyek

²⁶ Sír 3:27.

²⁷ Ézs 5:12.

²⁸ Kiv 15:21., 1Sám 18:7.

²⁹ Kiv 15., Zsolt 5, 6, 8, 33.



inkább a majmoknak, kecskéknek és szatíroknak valók (azaz a kecskelábú ördögöknek, ahogyan a pogányok közt ábrázolni volt szokás), mintsem tartózkodó és tekintélyes férfiaknak, szemérmes és illendő viselkedésű leányoknak, erkölcsös és tisztességes asszonyoknak?

Isten szava tiltja mindazt, ami által a lélek bujasággal és mocskos paráznasággal szennyeződik be. Mindaz, ami a lelket beszennyezheti, Isten szava által tiltott, ezt világosan bebizonyítja az apostol az efezusiakhoz írt levelében, mikor azt mondja: mindaz, ami szennyfoltot okoz, meg sem nevezhető tiközöttetek.³⁰

Ám mindent, amit Isten ugyan egyáltalán nem parancsolt, de az Isten adományaival való visszaélés: azt tiltja Isten szava. Márpedig Isten nem rendelte el a táncot, a zenével pedig, ami Isten szép adománya, visszaélünk: következésképp a táncot Isten szava tiltja. Hogy a zene Isten szépséges ajándéka, ki kételkedik abban? Isten maga rendelte el a saját szolgálatára, és megparancsolta, hogy dicsőítő dalokat zengjünk Róla, miként itt feljebb is mondtuk, és hogy e szent célra fordítsuk. Helyénvaló-e tehát, hogy visszaélvén vele bujaságra, érzéki kívánságokra, hiábavalóságokra és magamutogatásra használjuk, miként az a tánc során történik?

Isten szava tiltja a kérkedést, a boldogtalan Dina rá a bizonyosság, aki túlságosan szabadosan mutogatta magát.³¹ Amint az imént említettük, bizonyosság még Betsabé, aki nem volt eléggé bölcs és körültekintő, hogy ne fürdőzzön fényes nappal a forrásnál.³² Ugyancsak tanúságul szolgál Ezekias, aki megmutatta kincseit Babilon követeinek, ami arra bírta azokat, hogy megirigyeljék Jeruzsálem gazdagságát, és Ezekias kincseit.³³ Pedig nem ugyanez-e a tánc is: csupán magamutogatás? Ki mond ennek ellent? Tehát Isten szava tiltja.

Isten szava tilt mindent, ami szemérmetlen, és ellentétes a szentséggel.³⁴ Márpedig a tánc nem egyéb, mint szemérmetlenség. Azt mondja az apostol (amit az ésszerűség is diktál): járjatok méltóan az Úrhoz, azaz illedelmesen.³⁵ Azt kérдем, vajon a Szent Szűz és a szentek táncoltak-e? Beszédünknek olyannak kell lennie, mint az övék; Isten nem kevesebbet kér tőlünk, mint ezt.

Azonkívül mindent, ami látszatra rossz és kifogásolható, tilt Isten szava. Márpedig a tánc külső megjelenésére is rossz és kifogásolható: következésképp Isten szava tiltja. Azt, hogy a tánc a rossz látszatát és gyanúját tartja fenn, itt alább nemsokára látni fogjuk a pogányok köréből származó legértelmesebb tanúságokból és vélekedésekből. De ki vonja kétségbe, hogy azokat, akik oly vitézül ugrabugrálnak a táncban, és oly nagy élvezettel fitogtatják ebbéli tudásukat, igen kevésbé fogják szűziesnek tartani? Szent Pál a rómaiakhoz írott levelének tizenharmadik fejezetében, valamint Szent Péter az ő első levele negyedik fejezetének harmadik versében megtiltja a táncot a híveknek, mint illetlen és szenteket megbotránkozató dolgot.³⁶

E két apostol a „comos” szót használja, mely táncokat jelent³⁷, csakúgy mint a lakoma, a részegeskedés, a dözsölés és a falánkság, mely kifejezéseket valójában a táncra értenek, vagy a bála és jelmezes multságokra, melyekre rendszerint a vacsorát követően került sor. Bizonyos, hogy nem ok nélkül használta mindkét apostol ezt a fordulatot, amely éppen annyira jelenti a táncot, mint a tobzódást, ami pedig a tánc szülőanyja. Miként a közkeletű szólás is tartja: a lakoma után jön a tánc. A pogányok pedig Comusnak vagy Comosnak nevezték a táncok, multságok és más éjszakai kicsapongások istenségét, mely alkalmakkor az ünneplő ifjak hangszereikkel együtt vo-

³⁰ Ef 5:27.

³¹ Ter 32: 2. A hely neve: Machanaim (a ford.)

³² 2Sám 11:13.

³³ 2Kir 20:13.

³⁴ Ef 5:3.

³⁵ Kol 1: 10., Fil 1: 27.

³⁶ Róm 13:13., 1Pét 4:3.

³⁷ A görög komosz szó valójában falusi multságot jelent, ugyanis a komé (falu) szóból ered (a komédia szónak is ez a gyökere). Később mindenfajta mulatozás is ezzel a névvel illettek, és ezt a kifejezést találjuk meg a nevezett bibliai helyeken. Belőle származik a latin comisatio, melynek jelentése ugyancsak dorbézolás, tivornyázás, mulatozás. (a ford.)



nulván éjnek idején, cimboráik háza és kapuja előtt táncoltak, amint az manapság farsang farka idején szokásos.³⁸

Isten szava tiltja mindazt, ami nem egyéb, mint kicsapongás és tobzódás, és mindazt, ami a pogányok bálványimádásához kapcsolódik. Márpedig a tánc nem más, mint kicsapongás, tobzódás és bálványimádás, mely semmiben nem különbözik a pogányok szertartásaitól. Következésképp a táncot Isten szava tiltja.

Azt kérдем azonban, vajon amit fentebb mondtunk, miszerint Heródiás leányának táncra elnyerte Heródes tetszését, vajon az ő dicséretére vagy szégyenére szolgált? Vagy pedig a tánc dicséretére avagy rosszallására? Ám ki vonná kétségbe, hogy a tánc itt súlyos ítélet alá esik? Megvetik, mint pokolbéli mérget, mely megbabonázta szerencsétlen királyt, lelkét pedig teljesen szerelembe ejtette ez az ördögi mételey; olyannyira, hogy a táncosnőnek adta volna fele királyságát, ha az kérte volna. Megfontolt viselkedés volt-e ez? Mi más tette őt ily bolonddá, mint a tánc? Mitől veszítette el józan ítélőképességét? Méghozzá oly mértékben, hogy odaadta a leánynak Keresztelő Szent János fejét, miként már fentebb elmondtuk.

Isten szava tiltja mindazt, ami ördögi mételeytel mérgezi meg lelkünket. Márpedig a tánc ördögi mételeytel bájol el bennünket, Heródes rá a tanúnk. Következésképp a táncot Isten szava tiltja.

VI. fejezet. Az régi egyházatyák a táncok ellen

Láttuk tehát, hogy Isten szava tiltja a táncot. Most pedig nézzük, mit mondanak erről a régi tanítók, legelőször is egy azok közül, akik a legtöbbet írták, nevezetesen Szent Ágoston. Ő egy bizonyos Petilianushoz írott levelében, a hatodik fejezetben így vélekedik: „A püspökök mindig is elfojtották ezeket az esztelen és buja táncokat; ma azonban akadnak olyan püspökök, akik táncmulatságokba járnak, sőt, maguk is nőkkel táncolnak, tehát korántsem fojtják el azokat.” Ezek a bölcs tanító szavai, melyek megmutatják nekünk, hogy abban az időben, amikor jól kormányozták az Egyházat, egyáltalán nem engedték meg a táncok gyakorlását, vagy ha meg is engedték, az a püspökök és lelképászorok hanyagságának volt tulajdonítható. Azt is láthatjuk e szemelvényből, hogy hogyan korcsosultak el fokozatosan, lépésről lépésre a papok; nincs mit csodálkoznunk tehát azon, hogy oly sok tökéletlenség furakodott be az Egyházba.³⁹

Ugyanez az egyháztanító [Szent Ágoston] magyarázza a 33. zsoltár e szavait: „Dicsérjétek az Urat citerával, tízhúrú hárfával zengjétek néki.”⁴⁰ A tízhúrú hárfát Isten tízparancsolataként értelmezi, és mindegyikről szólván egy keveset, elérkezik a negyedikhez, ami a pihenésre int bennünket.⁴¹ Ennek kapcsán kifejti, hogy még mindig jobb, ha vasárnap egész álló nap dolgozunk a szőlőben vagy a mezőn, mintha táncolnánk.⁴²

³⁸ Farsang utolsó három napjának hagyományos magyar elnevezése (a ford.)

³⁹ Megjegyzés: Az egyik táncbíráló hagyomány (pl. Szegedi, Szentpéteri, Pathai, Daneau, Lovell, Boiseul) rosszul hivatkozza ezeket a sorokat és Ágoston Petilianus elleni művéből (Az egy keresztiségről Petilianus ellen / De unico baptismo contra Petilianum) származtatja ezeket a sorokat. Valójában Ágoston Parmenianus levele ellen (Contra epistolam Parmeniani) című munkájáról van szó, ahogyan azt Münster és Aretius is ihivatkozza. Általában teljesebb formában használják: „A víg és pajzán táncokat a püspökök mindig is megpróbálták korlátozni. Ma is akad azonban néhány püspök, aki részt vesz a táncmulatságokon, és együtt táncol a nőkkel, és esze ágában sincs, hogy ezt a bűnt korlátozza.” (Magyar László András fordítása).

⁴⁰ Zsolt 33:2. (a ford.)

⁴¹ A protestáns gyakorlatban: „Szenteld meg az ünnepnapot!” Ez egyébként a harmadik parancsolat, de Szent Ágoston a zsidó hagyományt követve másként számol.

⁴² Megjegyzés: „A törvénynek ugyanis tíz parancsolata van: a törvény tíz parancsolatában van a pszalteriumod. Tökéletes dolog. Háromban Isten szeretetét, hétben a felebarát szeretetét birtokolod benne. És tudod, hogy az Úr szava szerint e két parancsolaton függ a Törvény és a Próféták (Mt 22:40). Fentről mondja neked Isten, hogy az Úr, a te Istened egyetlen Úr: ez az első húrod. Ne vedd hiába a te Istened nevét: ez a második húrod. Tartsd meg a szombatot, nem testileg, nem



Aranyszájú Szent János 56., a Teremtésről szóló homíliájában még élesebben bírálja a táncokat. Jákob menyegzőjéről prédikálván így szól: „Láttatok a menyegzőt, de nem láttatok táncokat.” Azután ördögi jelzővel illeti a táncot, majd nem sokkal később hozzateszi, hogy a táncok beszennyezik a menyasszonyt és a vőlegényt, és egész családjukat bemocskolják.⁴³

A 48. szentbeszédében továbbá ekképpen szól: „Figeled a menyegzőt, nem pedig a táncokat.” Abban az időben ugyanis a férfiak egyáltalán nem voltak oly kéjvágyóak, mint manapság. Lám, így tartja Aranyszájú Szent János a kéjvágyat a táncok forrásának. De Máté evangéliumának tizennegyedik fejezetéről szóló homíliájában Heródiás leányáról is beszél: „Manapság nem ígérk oda, se nem adják oda fele királyságukat a táncokért; hanem lelküket vetik oda érte az örök kárhozatra.”⁴⁴ A végén pedig ezt mondja: „ahol ilyen táncok vannak, ott van az ördög is, és együtt táncol a kompániával.” Én pedig nála is továbbmegyek: az ördög maga az, aki vezeti a táncot, és ő táncoltat, tekintve mindazt a bajt, ami ebből következhet és következik.

VII. fejezet. A zsinatok és a polgári törvények rendelkezései a táncok ellen

Voltak zsinatok is, amelyek megtiltották a keresztényeknek a táncot. Az egyik kifejtette, hogy a keresztényeknek egyáltalán nem illik táncolniuk a lakodalmakon, ámde szerényen és tartózkodón ebédelhetnek és vacsorálhatnak, azután adjanak hálát Istennek a házasság jótéteményéért. Ugyanezen a zsinaton hozták azt a határozatot, hogy a klerikusok (tehát azok, akik egyházi hivatalt viseltek), akiket ma lelkésznek vagy diakónusnak hívunk, egyáltalán ne vegyenek részt a táncokban, legyenek azok bár nyilvánosak, vagy pedig lakodalmiak. Jól teszik – mondja a zsinat –, ha részt vesznek a menyegzőkön, ám amikor a falusi muzsikások és zenészek rákezednek a táncra, vonuljanak vissza, nehogy jelenlétük azt sugallja, hogy egyetértenek ezzel az erkölcstelenséggel.⁴⁵ Egy másik zsinaton pedig, amelyet Szümmakhosz és Hormisdasz pápák idejében tartottak, teljesen megtiltották a keresztényeknek a táncot.⁴⁶ A Polgári Törvényekben az alábbiakat mondják ki: Az ünnepnapokon megengedjük a munkától való tartózkodást, azt azonban nem, hogy átadják magukat az érzéki örömöknek. Éppen ezért ezeken a napokon egyáltalán nem táncolhatnak, legyenek bár azok akár buja táncok, akár pedig szórakoztatóak.

VIII. fejezet. A pogányok táncokat érintő véleményei

Hogy még nagyobb szégyenbe hozzuk azokat a keresztényeket, akik támogatni kívánják ezt a szemérmertelenséget, lássuk azokat a véleményeket, melyeket a pogányok pusztán az ő természetes erkölcsi érzékükkel alkottak a táncokat illetően. Élt Rómában egy Murena nevű prokonzul, aki konzuli címre akarta jelöltetni magát, ám azzal vádolták meg, hogy ázsiai kormányzósága ideje alatt táncolt. Pusztán ezért az egy vétségért Cato felszólította, hogy utasítsa el a konzulágot. Ez

zsidó élvezetekkel, akik vétkesen visszaélnék a pihenéssel. Mert jobb lenne, ha egész nap kapálnának, mintha egész nap táncolnak. De te, aki a te Istenedben való nyugalomra gondolsz, és e nyugalomért teszel mindent, tartózkodjál a szolgál munkától.” (Diós István fordítása) Ágoston, 2017. 320.

⁴³ Megjegyzés: Migne, 1844–56. 53. k. 486.

⁴⁴ Megjegyzés: Migne, 1844–56. 58. k. 489–493.

⁴⁵ Megjegyzés: A laodiceai zsinatról (343 – 381) van szó. „LIII. Arról, hogy a keresztény ember ne táncoljon. Ha keresztény ember lakodalomba megy, ne ugrabugráljon, és ne táncoljon, hanem illő és keresztényhez méltó módon vegyen részt az étkezésben vagy a vacsorán. LIV. Arról, hogy klerikusok ne nézzenek színházi előadásokat. Ha a szent szolgálatra rendelt személyek vagy más klerikusok lakodalomban vagy lakomán vesznek részt, ne nézzenek meg színjátékot, hanem keljenek fel, és távozzanak, mielőtt a színészek bejőnének.” (Erdő Péter fordítása) Erdő, 1983. 328.

⁴⁶ Megjegyzés: Szt. Symmachus pápa (498–514)., Szt. Hormisdasz pápa (514–523). Az agdei zsinat (Agatha Dél-Gallia) 506-ban került megrendezésre. „Az ilerdaiban, amelyet Symmachus és Hormisdasz pápák, illetve Theodorik királysága idején tartottak, 500 körül. Ebben ugyanerről született határozat, ti. hogy a keresztények ne táncoljanak a menyegzőkön.” Szegedi, 2010. 9.



az eset jól mutatja, hogy a római köztársaságban a táncosokat méltatlannak találták a hivatalviselésre. Ciceró tartotta Murena védőbeszédét, és teljes mértékben tagadta, hogy védenca táncolt volna, mondván, hogy mértéktartó ember sohasem táncol, hacsak történetesen nem bolondult meg, vagy nem részeg. Azt állította továbbá, hogy sem egyedül, sem pedig tisztességes lakomán nem történhetett ez meg. Ezek voltak Ciceró szónoklatának szavai, melyet Murena védelmében mondott.⁴⁷ Ugyanő, Ciceró hivatali pályafutásáról írott művének harmadik könyvében azt írja, hogy egy jóra való és becsületes ember nem kívánhat nyilvánosan táncolni, és még kevésbé teheti ezt haszonszerzési célból.⁴⁸ A szenátusba való visszatérése után elmarasztalta egyik ellenségét, Sulpicius nevezetűt azért a vétekért és gyalázatosságért, hogy táncolt. Ugyanilyen szemrehányást tett Marcus Antoniusnak írott Filippikáiban.⁴⁹ Elmarasztalta Nérót, amiért az nyilvánosan táncolt.⁵⁰ Suetonius elbeszéli, hogy Caligulát kigúnyolták, amikor táncolni látták.⁵¹ Ugyancsak beszámol arról, hogy Domitianus (aki Patmosz szigetére száműzte Szent Jánost) elbocsátott egy római állami hivatalnokot, amiért az szenvedélyes táncos volt.⁵²

Ovidius pogány költő *Metamorfózis* című művében a krétaiakat (akiket ma kandiaiaknak hívunk) majmokká változtatja,⁵³ mivel táncosok voltak. A költő azt kívánta kifejezni, hogy a táncosok és ripacsok inkább a majmokhoz hasonlítanak, mint az emberekhez.

47 Megjegyzés: Cicero: Lucius Licinus Murena védelmében, (Pro Murena). „Cato L. Murenát táncosnak nevezi. E szitokszó, ha joggal hánytorgatják fel, szigorú vádlóra vall, ha pedig igaztalanul, gyalázkodó rágalmozóra. Ezért, minthogy ily nagy tekintélynek örvendsz, Marcus, nem illendő, hogy az utcáról vagy a ripacsok valamely civakodásából átvedd e szitokszót, sem pedig az, hogy a római nép consulát megdölgölköztetve táncosnak nevezd, hanem meg kell vizsgálnod, hogy milyen egyéb bűnökkel megfertőzöttnek kell lennie annak, akinek ezt joggal hánytorgatják fel. Hiszen jóformán senki sem táncol józan állapotban, kivéve talán, ha bolond, sem egymagában, sem pedig mértékletes és tisztas társaságban. A korán kezdődő lakoma, a kies hely és számos érzéki öröm legszélsőségesebb kísérője a tánc. Elém rángatod azt, amely minden vétek közül a végső, és elhagyod azokat, amelyek mellőzésével e vétek elő sem kerülhet? Nem bizonygatsz a szégyenteljes lakomákat, a szerelmi viszonyokat, a zajos dorbézolásokat, a kicsapongásokat és a pazarlást, s noha nem találsz rá azon dolgokra, amelyeket, ámbár vétkesek, gyönyörnek neveznek, abban az emberben véled felfedezni a fényűzés árnyékát, akiben magát a fényűzést nem találod?” (Nótári Tamás fordítása) Cicero, 2010. 711–712.

48 Megjegyzés: „Ha egy bölcsnek felkínálja valaki, hogy örökösének jelöli ki és több ezer sestertiusot hagy rá, feltéve, ha ígéretet tesz rá, hogy mielőtt átveszi az örökségét, előbb fényes nappal eljár egy táncot a forumon – egyébként meg nem kap egy fityinget sem – beváltsa-e megtett ígéretét az illető, vagy sem? Szerintem ugyan jobb lenne, ha egyáltalán nem ígér ilyesmit, mert így diktálná a becsület, ám ha egyszer már ígéretet tett rá, abban az esetben, ha a forumon való táncolást gyalázatnak tartja, illetve abban az esetben, ha az örökségből még nem vett át addig semmit, inkább szegje meg az ígéretét.” (Magyar László András fordítása) vö. Csengeri, 1885. 271. (Cicero: A kötelességekről: III. könyv 24. fejezet).

49 Megjegyzés: Cicero: Post reditum in senatu (Beszéde, amikor a szenátusnak köszönetet mondott) 4–8. Aulus Gabinius ellen. „Csak az ismert bírákat említettem; akiket kevésbé ismertek, azokat nem kívántam megnevezni. Ezekről csak annyit, hogy táncosokat, lantjátékosokat, továbbá Antonius tivornyáinak egész társaságát a bírák harmadik decuriájához csapták.” (Maróti Egon fordítása) Cicero, 1990. 120.

50 Megjegyzés: Talán Cicero Deiotarus király védelmében című beszédére történik utalást, ahol ellenfelei a királyt nyilvános táncáért támadják.

51 Megjegyzés: Caligula táncáról ír, de Caligula táncának kigúnyolásáról nem ír a forrás. „De másfajta, egymástól teljesen különböző művészeteket is nagy szorgalommal gyakorolt. Egy személyben volt trák fegyverzetű gladiátor és kocsihajtó, énekes és táncos. Éles fegyverrel vívott, kocsit hajtott a cirkuszokban, amelyeket sok helyen építtetett. Az éneklés és a tánc gyönyörűsége annyira elragadta, hogy még nyilvános tragédia-előadásokon sem állhatta meg, hogy együtt ne énekeljen a szavaló színésszel, és ne utánozza mozgulatait mindenki szemé láttára, dicséret-vagy bírálatként. Úgy látszik, halála napján is csak azért hirdetett virrasztást, hogy megragadja az alkalmat, és életében először színpadra léphessen. Gyakran táncolt még éjszaka is. Egyszer a második örváltás idején a Palatiumra rendelt három consulviselt embert. A halálfélelemtől remegő férfiakat egy emelvényre ültette; majd hirtelen hangos fuvolaszóttól és talpcsettegetőtől (scabellum) kísérvé, hosszú köpenyben, bokáig érő tunicában eléjük perdült, ellettett egy szólószámot, aztán eltűnt.” (Kis Ferencné fordítása, Kopeczky Rita átdolgozásában) Suetonius, 2004. 180–181.

52 Megjegyzés: „Egy volt quaeistor eltavolított a senatusból, mert úgy tudta róla, hogy szenvedélyes művelője a pantomimnek és a táncnak.” (Kis Ferencné fordítása, Kopeczky Rita átdolgozásában) Suetonius, 2004. 306.

53 Megjegyzés: Az Átváltozások eme részében a cercopsokról olvashatunk, akikre a hamis esküözések és a családok miatt megdühödött „az istenek apja” és állatokká változtatta őket. (fordítása) Ovidius, 1975. 396. (Átváltozások, 14,75–100.)



Sallustius római történetíró, aki a Catilina-összeesküvésről is beszámolt, elbeszéli, hogy Ciceró konzulságának idején leleplezte az összeesküvést Catilina kitartott szeretőjének, Fulviának segítségével.⁵⁴ Sallustius, minden tekintetben bemutatván ezt a szajhát, azt írja, hogy jól tudott táncolni, és még sok olyan dologhoz értett, ami tisztességes asszonyhoz nem illik. Manapság azonban éppen a tisztességes asszonyok azok, akik a legtöbbet tudják ezekről, és olyan emberek találhatók Egyházainkban, akik egyáltalán nem szégyellik bevezetni ebbe fiaikat és leányaikat; belemerítik gyermekeiket, és elveszejtik őket az érzéki örömeikben.

XI. fejezet. Véggövetkeztetés a táncokról

Tekintve, hogy a tánc nem más, mint hiábavalóság; hogy nem hordoz magában egyebet, csupán alkalmat az Isten elleni vétkekre; hogy bujaságra és mocskos paráznaságra ingerel; hogy profán örömmel oly erkölcstelen dalokat énekelnek hozzá, hogy sírnunk kell rajta; hogy a jó erkölcsök ilymódon megrontatnak, tekintve, hogy e táncok ritmusai nem mások, mint bűnre csábító mozdulatok; és hogy Isten megbünteti azokat, akik ily módon törbe csalják a másikat. Hiszen Jeruzsálem leányait és asszonyait is megfenyítette és gyalázatba taszította feslettségükért, és amiért merész járásukkal és öltözködésekben túlzottan mutogatni akarták magukat.

Tekintve továbbá, hogy a mi Urunk arra hív minket, hogy tagadjunk meg magunktól minden olyasmit, ami megronthat bennünket, megfertőzheti lelkünket, és méltatlanná tehet minket a mennyek országára.⁵⁵ Bármint mondjanak is mások, tekintve hogy a lelkek nem képesek elszakadni a tánctól, ami rosszabb, mintha oda sem mentek volna, és tekintve azt is, hogy Isten egyáltalán nem engedélyez nekünk olyan felüdítő gyakorlatot, ami megbotránkoztat bennünket vagy a felebarátunkat, mint ahogy a táncok teszik.⁵⁶ Így aztán, miként írva van, akár azoknak, akik táncolnak, akár pedig azoknak, akik nézik a táncot: tekintve, hogy a mai táncoknak semmi közös vonásuk nincs Dávidnak, valamint Mózes nővéreinek, illetve Izrael asszonyainak táncával; tekintve továbbá, hogy a tánc Isten Igéjének több passzusában is kárhóztattatik és megtiltatik; tekintve, hogy ezek a táncok a bálványimádásban gyökereznek, boszorkányok játékaik és szertartásai, akikhez az ördög is csatlakozik; tekintve azonkívül a belőle eredő szerencsétlenségeket és ártalmas folyományokat, miként azt részletesen bemutatottuk; tekintve tehát mindezeket, azt mondom, a régi egyháztanítókkal együtt, akik ördöginek nevezték a táncokat, valamint a régi zsinatokkal együtt, amelyek megtiltották azokat a keresztényeknek, azonfelül a polgári törvényeket követve, sőt, a pogányok legbölcsebbjeinek véleményéhez társulva: megfeddjük a táncokat, és kivetjük házaikból, családjaik köréből és Egyházainkból mint hiábavalóságot, paráznaságot, magamutogatást, bűnre csábítást és bujaságra való csalogatást, hogy kiűzzük magunk közül a rosszat, és Isten szent és neki tetsző népe lehessünk. VÉGE.

(A szöveget franciából fordította: T. Ládonyi Emese. A megjegyzéseket írta: Tóvay Nagy Péter)

54 Fulvia valójában az összeesküvés egy másik tagjának, Quintus Curiusnak volt a szeretője (a ford.). Megjegyzés: „Volt egy az asszonyok között, Sempronia, aki már sokszor követett el férfinak batorságra valló tetteket. Származása, szépsége, férje, gyermekei révén szerencsésnek mondhatta magát; jártas volt a görög és a latin irodalomban; citerázni és táncolni ékebben tudott, mint ahogyan tisztességes nőhöz illik, és a bujaság sok más kelepéjét ismerte. Mindig minden kedvesebb volt neki a tisztességnél és a szeméremnél. Pénzét vagy hírét kímélte-e kevésbé, nem könnyű eldönteni. Olyan érzékiség lobbogott benne, hogy gyakrabban kezdett ki ő a férfakkal, mint azok vele. Sokszor megszegette adott szavát, esküvel letagadta adósságát, cinkos volt gyilkosságokban, fényűzése és elszegényedése a vesztébe kergette. Ám tehetsége nem mindennapi volt: verseket faragott, tréfákat eszelt ki, társaságban hol szerény, hol behelzélő, hol kacér volt. Egyszer csak szellem és báj sugárzott belőle.” (Kurcz Ágnes fordítása) Sallustius, 1978. 24–25.

55 Mt 18:8–9.

56 Mt 18:7.

**Irodalomjegyzék**

- Ágoston (2017): *Zsoltármagyarázatok. I.* Budapest: Jel.
 Cicero (1885): *A kötelességekről.* Budapest: Franklin.
 Cicero (1990): *Philippicák Marcus Antonius ellen.* Budapest: Európa.
 Cicero (2010): *Cicero összes perbeszédei.* Szeged: Lectum.
 Erdő, Péter (1983): *A keresztény kor egyházfegyelme.* Budapest: Szent István Társulat.
 Ovidius (1975): *Átváltozások.* Budapest: Magyar Helikon.
 Sallustius (1978): *C. Sallustius Crispus összes művei.* Budapest: Magyar Helikon.
 Szegedi Kis, István (2010): „Loci communes“. In: *Tánc tudományi Közlemények.* (1. sz.), 4–18.



Fuchs Livia

**Szentpál Olga hagyatéka
a Táncarchívumban*****A hagyatéék leltári száma: 32 (HGY-32)****A feldolgozott dobozok száma: 16**

A dobozok tartalma:

2013.1. Levelek

- 2013.1.1. (Szerző: Szentpál Olga)
 2013.1.2. (Címzett: Szentpál Olga)
 2013.1.3. Vegyes (szerző: ismeretlen)
 2013.1.4. Vegyes (szerző: ismert, vegyes)

2013.2. Kéziratok

- 2013.2.1. (szerző: Rabinovszky Máriusz)
 2013.2.2. (szerző: Szentpál Olga)
 2013.2.3. (szerző: Szentpál Mária)
 2013.2.4. (szerző: Vitányi Iván)
 2013.2.5. (szerző: ismeretlen)
 2013.2.6. (szerző: vegyes, ismert)
 2013.2.7. (szerző: Körtvélyes Géza)

2013.3. Személyes iratok és újságkivágatok**2013.4. Aprónyomtatványok: műsorok – prospektusok****2013.5. Állami Balett Intézet iratai****2013.6. Színművészeti Főiskola iratai****2013.8. Fordítások****2013.9. Idegen nyelvű iratok****2013.10. Plakátok****2013.11. Szentpál Iskola és Együttes iratai****2013. 12. Szöveggönyvek****2013. 13. Zeneművészeti és Testnevelési Főiskola iratai****2013. 14. Fotókópiák****2013. 15. Kották és partitúra**

* Készült az NKFIH K115676 számú kutatás keretében.



HGY-32 – Levelek 2013.1.
(Helye: 1. doboz)
2013.1.1.

- 2013.1.1.1.
 Címzett: „Édes barátnőm!”
 Feladó: Szentpál Olga (szignó nélkül)
 1 old, gépirat, tele autográf kiegészítésekkel, é.n.
 Tárgy: egy [a Táncművészetben megjelent – F. L.] cikkel kapcsolatos kifogásai, kiegészítései
- 2013.1.1.2.
 Címzett: „dr. Hepp Ferenc igazgató”
 Feladó: Szentpál Iskola (szignó nélkül)
 1 old., gépelt, másolat, 1948. XI. 21.
 Tárgy: végzett tornatanárnók tánc tanulmányainak lehetősége
- 2013.1.1.3.
 Címzett: „Kedves Gida!” [Dienes Gedeon – F. L.]
 3 levél, 8 lap gépirat, autográf szignókkal, táncjelírással és javításokkal, 1964. III. 31., VII.12., VIII.3. (két példány)
 Tárgy: A gaillarde tanulmány közlése
- 2013.1.1.4.
 Címzett: „Kedves Pista!” [ismeretlen, talán Molnár István? – F. L.]
 1 oldalas, autográf é.n.
 Tárgy: táncgyűjtés
- 2013.1.1.5.
 Címzett: „Édes Zsuzsám!” [Simon Zsuzsa – F. L.]
 2 oldalas autográf, sérült, 1952
 Tárgy: a tánc főtanszak problémái
- 2013.1.1.6.
 Címzett: „Kedves elvtársnőm! Kenyeres Ágnes”
 fél oldalas autográf, szignó nélkül, é.n.
 Tárgy: a tánc főtanszakkal kapcsolatos kérdések
- 2013.1.1.7.
 Címzett: „Kedves Gyulám!” [Ortutay Gyula – F. L.]
 11 oldal, gépelt, másolta, autográf kiegészítésekkel, 1962. VII. 23.
 Tárgy: Martin – Pesovár tanulmánya
- 2013.1.1.8.
 Címzett: „Drága Gyulám, híressé tevőm!” [Ortutay Gyula – F. L.]
 6 oldalas levélvázlat, gépelt, eredeti és másolat, teli autográf javításokkal, 1959. XII. 10.
 Tárgy: Martin – Pesovár tanulmánya
- 2013.1.1.9.
 Címzett: „Drága Gyulám!” [Ortutay Gyula – F. L.]
 2 lapos gépirat, eredeti, autográf javításokkal, és 3 lapos gépirat, másolat, 1960. I. 21.
 Tárgy: Martin szakdolgozata
- 2013.1.1.10.
 Címzett: „Kedves Zsuzsa, Magdus, Pista vagy bárki más kedves!”
 fél oldalas autográf, é.n. de IV.4., sérült a papír
 Tárgy: esti előadásra nem jön, másnak kéri a helyét



- 2013.1.1.11
 Címzett: „Miniszter úr!”
 fél oldalas levéltöredék, é.n., szignó nélkül, a levélterv 2. oldala
 Tárgy: aggályok a táncrőképzés folytathatóságáról a Tanfolyam keretei között

2013.1.2.

- 2013.1.2.1.
 Címzett: „Nagyságos Asszony”
 Feladó: Losonczy Dezső
 1 lap, 2 old., autográf, é.n.
 Tárgy: zenei gyűjtéséből küld néhány kozák motívumot
 Melléklet: 1 old. kézzel írt kotta
- 2013.1.2.2.
 Címzett: „Nagyságos Szentpál Olga művésznő”
 Feladó: Nyugat, Móricz Zsigmond autográf szignójával
 1 old., gépirat + 1 db fotokópia, 1932. X. 28.
 Tárgy: felkérés az iskola bemutatására a Nyugat legújabb számának melléklete kapcsán
- 2013.1.2.3.
 Címzett: „Nagyságos R. Szentpál Olga művésznőnek”
 Feladó: Nemzeti Színház (volt) dramaturgja és főtükára, szignó nélkül [Bálint Lajos – F. L.]
 1 old. gépelt, é.n.
 Tárgy: válasz Szentpál Olga levelére, amiben kéri, hogy mondjon véleményt korábbi együttműködésükről a Nemzeti Színházban
- 2013.1.2.4.
 Címzett: „Mein liebe Olga!”
 Feladó: Ilse [Loesch? – F. L.]
 1 oldal, német nyelvű, félig gépelt félig autográf, 1963. XI.1.5. Berlin
 Tárgy: reneszánsz tánc és zene rekonstrukciók
- 2013.1.2.5.
 Címzett: „Olgám!”
 Feladó: Ada
 1 lap autográf, é.n.
 Tárgy: egy ötlet felhasználásra
- 2013.1.2.6.
 Címzett: „Édes, drága jó Mamuskám!”
 Feladó: Marcsitól [Szentpál Mária – F. L.]
 1 lap, autográf, 1965. IX. 20.
 Tárgy: főleg családi ügyek, és a munkájáról az Állami Népi Együttesnél
- 2013.1.2.7.
 Címzett: „Kedves Olga!”
 Feladó: Péter Miklós
 fél oldalas gépelt, autográf szignóval, 1963. III.18.
 Tárgy: valamilyen sértődés, félreértés
- 2013.1.2.8.
 Címzett: „Szentpál Olga elvtársnőnek”
 Feladó: Albert Éva, Népművészeti Intézet



fél oldalas, gépelt, autográf szignóval, 1951. XI. 26.
Tárgy: egy előadásának gyorsírási példányát kéri kijavítani sokszorosítás előtt [mellékelt hiányzik – F. L.]

2013.1.2.9.

Címzett: „Kedves Olga Asszony!”

Feladó: Létai Dezső

1 lapos autográf, 1952. I. 27.

Tárgy: koreográfiát akar betanítani a Színművészeti Főiskolán

2013.1.2.10.

Címzett: nincs

Feladó: Magyar Nők Demokratikus Szövetsége

1 oldalas gépirat, autográf szignókkal, 1946. VIII.2.

Tárgy: felkérő fellépésre az MNDSZ Művész estjén

2013.1.2.11.

Címzett: „Szentpál Olga úrnő”

Feladó: Király Ernő, Magyar Ifjúság Országos Tanácsa, 1947. VI.10., autográf szignó

1 old., gépelt, másolat

Tárgy: Válogató verseny a Prágai VIT-re

2013.1.2.12.

Címzett: „Nagyságos R. Szentpál Olga úrhölgynek”

Feladó: Kozák Andor, Nemzeti Segély országos Központja, 1945. VII. 25., autográf szignó

1 old., első példány, gépelt

Tárgy: köszönet a Szentpál csoport fellépéséért

2013.1.2.13.

Címzett: „R. Szentpál Olga úrnő”

Feladó: Ortutay Gyula s.k., Vallás és Közoktatási minisztérium, 1948. III. 20.

1 old., gépelt, másolat

Tárgy: hatálytalanítja a Testnevelési Főiskola rendes tanárává történt kinevezést

2013.1.2.14.

Címzett: „Drága Olgám!”

Feladó: Léna [Erdélyi Lászlóné, Murin Lenke – F. L.]

2 db autográf levél

a./ 1 oldalas, 1965. II.5.

b./ féloldal, 1966. III.16.

Tárgy: a./ Beszámol arról, milyen gyakorlatok lesznek a félév végén

b./ magánéleti

2013.1.3.

2013.1.3.1.

Címzett: „Rabinovszky Máriusz”

Feladó: Rudolf von Lábán Folkwang Schule, Essen, 1930. IV. 28., autográf szignó: Laban

1 old., gépelt

Tárgy: válasz Rabinovszky levelére

2013.1.3.2.

Címzett: „Színház és Filmművészeti Főiskola Tanulmányi Osztálya”, 1952. II. 4.

1 old., gépelt, autográf szignó és javítás

Tárgy: Irodalom és népköltészet oktatása, óraszámok csökkentése



2013.1.3.3.

Címzett: „Molnár István”

1 old, gépelt, másolat, sérült, 1952. III.11., szignó nélkül

Tárgy: SZFF Táncrendező főtanszak tervező néptánc tankönyv kiadását, ehhez szóljon hozzá

2013.1.3.4.

Címzett: „Kenyeres Ágnes, Népművelési Minisztérium”,

1 old., gépelt, másolat, sérült, 1952 III. 11., aláírás nélkül

Tárgy: a SZFF Táncrendező főtanszokról hiányoznak az oktatók

2013.1.4.

2013.1.4.1.

Címzett: „Kedves Elvtárs!”

Feladó: Baranyai Tibor kult.oszt.vezető és Rostás Gabriella politikai munkatárs, SZOT

fél oldalas, gépelt, autográf szignó, 1952. I. 19.

Tárgy: felkérés szakmai bírálóbizottságban való részvételre

2013.1.4.2.

Címzett: „Gyurikám!”

1 oldalas gépelt, autográf szignó és jegyzetek, é.n.

Tárgy: kiadvány vagy tanulmánnyal kapcsolatos észrevételek

2013.1.4.3.

Címzett: „Kedves Tagtársunk!”

1 oldalas gépelt, autográf szignóval, 1965. V. 27.

Feladó: Péter Albertné, TIT

Tárgy: táncművészeti spec. koll. megbeszélésre meghívás

HGY-32 – Kéziratok 2013.2.

(Helye: 1., 2. és 3. doboz)

1. doboz

2013.2.1.

2013.2.1.1.

2 + 1 old., gépelt, másolat, sérült, é.n., német nyelven

Tárgy: bibliográfiai adatok magyar táncművészekről lexikonhoz (A-K és L-P)

2013.2.1.2.

2 old., gépelt, másolat, francia nyelven, 1933. III.18.

Tárgy: magyar táncéletről

2013.2.1.3.

3 old., gépirat, autográf javításokkal, é.n.

Tárgy: „Ezerkétszáz táncos, kétszázötven tánca” [A müncheni 1930-as Tánckongresszusról – F. L.]

2013.2.1.4.

6 old, autográf, é.n., kicsit gyűrött, sérült

Tárgy: „A test kultúrájának lehetőségei” [Rabinovszky Máriusz cikke – F. L.]

2013.2.1.5.

1 old., gépirat, másolat, 1948. VIII.

Tárgy: „Mai táncos problémák a tánc történet megvilágításában”



- 2013.2.1.6.
2 old., gépelt, javítatlan, é.n.
Tárgy: „Tánc és kultúrtörténet”
- 2013.2.1.7.
4 féloldalas + 2 oldalas autográf, é.n. (más kézírással: 1946)
Tárgy: „A táncművészeti főiskola feladatai”
- 2013.2.1.8.
2 oldal gépirat + 2 oldal másolat, szignó nélkül
Tárgy: „Olga duma”, 1935 évvázó
- 2013.2.1.9.
3 cédula, autográf, é.n.
Tárgy: versek, mondókák
- 2013.2.1.10.
6 oldal gépirat, szignó nélkül, é.n.
Tárgy: „Népi táncok színpadra alkalmazása”
- 2013.2.1.11.
4 oldal gépirat, másolat, hátoldalán autográf jegyzetek, é.n.
Tárgy: „Táncművészeti Főiskola tantervéhez”
- 2013.2.1.12.
1 oldalas autográf, é.n.
Tárgy: Táncszövetség célja + Szegedi Balett bemutatója
- 2013.2.1.13.
2 + 1 oldal ceruzás autográf, szélek sérültek, é.n.
Tárgy: „Felnőtt gimnasztika” és „Gimnasztika”
- 2013.2.2.**
- 2013.2.2.1.
Gépirat, eredeti, 10 oldal, autográf szignó é.n. [részben azonos]
Tárgy: „Beadvány az MTA-nak a tudományos néptánc kutatás helyzetéről, módszeréről és ösztöndíj kérés további kutatásra 1953 évre”
- 2013.2.2.2.
Gépirat, másolat, 25 old., é.n. + 2 old. vázlat, autográf javításokkal
Tárgy: „Négyszáz év társastánc” (TIT előadás)
- 2013.2.2.3.
Gépirat, 5. old., + 1 old. duplum + 1 old. gépelt levél melléklet, 1962. IX. 13.
Tárgy: „A táncról. Gondolatmenet” (TIT előadás)
- 2013.2.2.4.
Gépirat, 8. old., + külön 2 oldal gépelt + 4 old. autográf kiegészítés
Tárgy: „A magyar társastánc története”
- 2013.2.2.5.
Gépiratok táncjelírással
Tárgy: az Operaház repertoárjából társastáncok leírása
a./ Vajnonen (1952): Párizs lángjai: Sarabande és chaconne, 10 old.
b./ Nádas Ferenc Álarcosbál: Menuet, 12 + 7 old.
c./ Anyegin: Ecossoise, 12 old.
d./ Ponomarjov, majd Szergejev Anyegin: Polonaise, 15 old.



- e./ Vashegyi Bihari nótája: Poharas tánc, 13 old.
f./ Vashegyi Bihari nótája: Menüett, 11 old.
g./ Brada Rezső (a bevezető rész: Harangozó Gyula) Hunyadi László: Dísz palotás, 33 old.
- 2013.2.2.6.
13 féloldalas autográf jegyzet, é.n. (autográf szerint: 1948)
Tárgy: motivika, Dalcroze
- 2013.2.2.7.
Gépirat, másolat, sérült, 9 old.
Tárgy: „Társadalmi gyűjtés szempontjai”
- 2013.2.2.8.
Stencilezett, 14 old, é.n.
Tárgy: „A csárdás kérdéseiről”
- 2013.2.2.9.
Gépirat, 14 old., ragasztott, kiegészített, autográf szignóval, é.n.
Tárgy: „A tánc szerkezete”
- 2013.2.2.10.
2 oldalas gépirat, másolat, sérült, é.n.
Tárgy: „Javaslat a Táncművészeti előadóművész-képző felállítására”.
Benyújtják: Szentpál Olga és dr. Rabinovszky Máriusz
- 2013.2.2.11.
19 féloldalas autográf jegyzet + 1 oldal gépelt
Tárgy: Szabolcsi Bence: Vers és dallam, 1959. Akadémiai kiadó
- 2013.2.2.12.
fél oldalas autográf jegyzetek könyvekről
Tárgy:
a./ Vargyas Lajos: A falu zenei élete, Bp., 1941
b./ Járdányi Pál: A magyarság világi zenéje, Kolozsvár, 1943
c./ Wertheimer Ilona: Magyar népdalelemzés, Budapest, 1948
- 2013.2.2.13.
Stencilezett, 19 old., (Merényi Zsuzsa autográf megjegyzése szerint): írta: Szentpál Olga, 1951
Tárgy: „A mozgásművészetről”
- 2013.2.2.14.
2 old., gépirat, szignó nélkül, hiányos
Tárgy: Gyakorlati rendszerbemutató, 1944. III. 14. (Vajda János Társaságban elhangzott előadás)
- 2013.2.2.15.
1 old, gépelt, másolat, szignált, é.n., széle sérült
Tárgy: „Mozgásművészet mint népművészet”
- 2. doboz**
- 2013.2.2.16.
2 old. gépirat, másolat, szignált, é.n. (autográf dátum: 1938. III.)
Tárgy: „Mozgásművészeti nevelés”
- 2013.2.2.17.
7 old., gépirat, másolat, 1932. XI.8.
Tárgy: „A ritmus a gyermeknevelésben” (A Gyermektanulmányi Társulat részére)



- 2013.2.2.18.
9 old., gépirat, másolat, szignó nélkül, autográf javításokkal, é.n. (a Dolgozó Nők számára készült)
Tárgy: „A mozgásművészet ma”
- 2013.2.2.19.
9 old., autográf cikk, ceruzás, 1926. VII. 27.
Tárgy: „Sztárszellem és kóruszsellem”
- 2013.2.2.20.
autográf jegyzet, é.n.
Tárgy: Weiner Leó: Hangszeres zene formatana
- 2013.2.2.21.
3 old., gépirat, másolat, autográf javításokkal, 1931. III. 6.,
Tárgy: „A gyermekek nyilvános szerepléséről.” (A Magyar Szülők Szövetsége részére)
- 2013.2.2.22.
4 old., gépirat, másolat, 1931. IV. 16.
Tárgy: „A Szabadelvű Párt vitaestje: A dolgozó nő házassága egyenértékű felek érdekszövetése”
- 2013.2.2.23.
3 oldal gépirat, é.n.
Tárgy: Előadás (és bemutató) asszonyok számára
- 2013.2.2.24.
autográf jegyzetek, 1963. VII. 17. (Merényi Zsuzsa feljegyzése szerint: 1965) + 1 db cédulán a résztvevők aláírása, 1964. IX. 10.-20.
Tárgy: (Merényi Zsuzsa autográf feljegyzése szerint: miskolci Dalcroze tanfolyamhoz kapcsolódó óralátogatások)
- 2013.2.2.25.
13 oldal, eredeti és másolat vegyesen gépirat, rádiós előadás szövege, kérdésekkel együtt, 1955. XII. 18.
Tárgy: „A csárdás”
- 2013.2.2.26.
14 oldalas stencil + 2 oldalas ceruzás autográf, é.n.
Tárgy: „A csárdás kérdéseiről”
- 2013.2.2.27.
stencilezett előadás, német nyelven 1957. X. 1.- 4. (drezdai konferenciáról)
Tárgy: „Die Bedeutung der Kinetographie bei der Formanalyse des Volkstanzes”
- 2013.2.2.28.
4 oldalas gépirat, másolat, é.n.
Tárgy: Zenei anket
- 2013.2.2.29.
14 oldalas gépirat, másolat, 1949. IX. 26.
Tárgy: VIT anket
- 2013.2.2.30.
kockás füzet, autográf jegyzetekkel, 1963
Tárgy: Miskolc
- 2013.2.2.31.
autográf jegyzetek, 1965
Tárgy: Kathe Jacob: Musikerziehung durch Bewegung



- 2013.2.2.32.
27 oldal gépirat + másolat is, é.n.
Tárgy: Táncosok olvasókönyve kézírata, előszó: Szentpál Olga, a munkaközösség vezetője
- 2012.2.2.33.
Összefűzött dossziében autográf táncjelírások, alak- és terrajzok, szöveges leírások francia kockás papíron, 1947
Tárgy: Az 1947-es Prágai VIT-en gyűjtött néptáncok
Feljegyzte: Szentpál Olga és Merényi Zsuzsa
a./ 3 lap, „Francia tánc-töredékek”
b./ 8 lap, „Görög kóló”
c./ 10 lapon „Jugoszláv táncok”
d./ 5 lapon „Bask táncok”
e./ 2-2 lapon „Mongol tánc-töredékek” és „Indiai és indonéz tánc-töredék”
- 2013.2.2.34.
4 + 2 x 7 (eredeti és másolat) + 8 oldal gépirat, é.n.
Tárgy: „Renaissance táncbemutató a Kossuth klubban”
Szentpál Olga bevezetője és fogalmazvány a témához
- 2013.2.2.35.
a./ 7 oldal gépirat, másolat, é.n. (Merényi autográf feljegyzése szerint: TIT előadások 1954 és 1960 között)
Tárgy: „Elmúlt korszakok társastáncainak felelevenítése”
b./ 4 oldal gépirat, másolat, é.n.
Tárgy: „Régi táncok rekonstruálása”
c./ 10 oldal vegyes gépelt és autográf jegyzet a témához
- 2013.2.2.36.
16 oldalas gépirat, másolat, későbbi autográf dátummal: 1963. V. 13.
Tárgy: „Lektorai jelentés Martin „A sárközi-dunamenti táncok motívumkincse” c. könyvéről, autográf kiegészítésekkel, javításokkal
- 2013.2.2.37.
6 oldalas gépirat, 1952. III.6.
Tárgy: Jelentés a Pártnak, és útmutatás kérése a Színház- és Filmműv. Főisk.-n kialakult helyzetről
- 2013.2.2.38.
1 példány, koreográfiai elemző lap
Tárgy: „Leánykaréjózó”
- 2013.2.2.39.
2 példány, 4 oldal, gépirat, másolat, 1945. V.
Tárgy: „Tanmenet. A tornának és mozgásművészetnek elemi iskolákban való tanítása számára.”
Szerzők: Szentpál Olga és Ortutay Zsuzsa
- 2013.2.2.40.
a./ 1 db stencilezett meghívó, 1951. VI. 12.
Tárgy: A Táncművészeti Kör anketja a mozgásművészet kérdéséről
b./ 17 lapos gépirat, eredeti, autográf (Szentpál és Rabinovszky is) javításokkal, é.n.
Tárgy: önkritika
c./ 15 oldalas gépirat, eredeti és másolat vegyesen, 1950. VI. 30., autográf javításokkal
Tárgy: Mozdásművészet a felszabadulás előtt és után
Szerző: [a Népm. Min. táncosztálya – F. L.]



d./ 1 lapos eredeti és másolat, 1950. VII.3.
Tárgy: válasz a Népm. Min. dolgozatára
e./ 10 féloldalas autográf és 2 gépelt lapon jegyzetek a klikk vádákhoz
f./ 9 lap és 4 fél-lap autográf jegyzetek, reagálások a hozzászólásokhoz az anketon

2013.2.2.41.

3 lap, ceruzás autográf, é.n.
Tárgy: Javaslat a magyar néptánc módszertanának megalapozására

2013.2.2.42.

4 lapos autográf jegyzet, é.n.
Tárgy: a jelleg vita

2013.2.2.43.

7 féloldalas lap és 5 lap, vegyes autográf jegyzetek
Tárgy: Dalcroze

2013.2.2.44.

2 oldalas gépirat, másolat, é.n.
Tárgy: Ritmika óra a stuttgarti főiskolán és zeneiskolában

2013.2.2.45.

a./ 1 oldalas gépirat, másolat, autográf (Rabinovszky) javításaival, 1945. VII. 4
b./ 3 oldalas gépirat, autográf (Rabinovszky) javításaival és kiegészítéseivel, é.n.
Tárgy: Zenei nevelés

2013.2.2.46.

a./ 6 oldal gépirat, másolat, é.n.
Tárgy: „Ritmika” (interjú Szentpál Olgával)
b./ 2 oldalas autográf levél Lénának az interjú kapcsán

2013.2.2.47.

2 lap, gépirat, másolat, szignó és cím nélkül, é.n.
Szerző: Szentpál Olga és O. Kemény Zsuzsa
Tárgy: „Javaslat a Táncművészeti Főiskola felállításáról a Színművészeti Főiskolához kapcsolva”

2013.2.2.48.

59 old., autográf jegyzet, 1964, Miskolc + 16 oldal autográf ugyanehhez + 1 db kockás jegyzetfüzet autográf feljegyzésekkel
Tárgy: óvodai tanítás

2013.2.3.

2013.2.3.1.

17 old, gépirat + kézzel rajzolt térrajzok és jelírás, 1949
Francia néptáncok, megfejtette: Szentpál Mária
Szöveg, térrajz és a motívumok Lábán táncjelírásmal

2013.2.4.

2013.2.4.1.

Gépirat, 1 old., másolat, 1951. VI.1.
Szerző: Vitányi Iván
Tárgy: Megjegyzések a mozgásművészeti dolgozat 14. oldalához



2013.2.5.

2013.2.5.1.

4 db jegyzőkönyv (Táncgyűjtők szemináriuma), gépirat, másolat, é.n.
a./ nov. 3. 2 oldalas
b./ nov. 10.1 old., autográf megjegyzés
c./ nov. 24. 1 old.
d./ dec.1. 1 old.

2013.2.5.2.

4 old. gépirat, másolat é.n.
Tárgy: A matyókról (forrás: Gábor Anna, Istvánffy Gyula és Sz. Győrffy István)

2013.2.5.3.

22 oldalas gépirat, eredeti é.n.
Tárgy: A néptánc feldolgozása

2013.2.5.4.

6 oldal, gépirat, másolat é.n.
Tárgy: Gyakorlati szempontok a táncok művészi feldolgozása számára

2013.2.5.5.

autográf jegyzetek reneszánsz táncokról
a./ 5 old.
b./ 6 old.
c./ 3 old.

2013.2.5.6.

7 oldal erősen sérült gépirat, eredeti. é.n.
Tárgy: Filozófia

2013.2.5.7.

2 oldal autográf é.n.
Tárgy: verses szöveg: Mackó bácsi

2013.2.5.8.

2 oldal, autográf, é.n.
Tárgy: Lőrinc György balettórája

2013.2.5.9.

4 oldal, német nyelvű gépirat, 1930
Tárgy: Lábán referátumának rövidített változata a 3. Német Tánckongresszuson, Münchenben

2013.2.5.10.

23 oldal, stencilezett [tanjegyzet? – F. L.], é.n.
Tárgy: Áttekintés a kultúrtörténet felett

2013.2.5.11.

12 oldal, gépirat, másolat, é.n.
Tárgy: Táncmozgalmunk a fordulat éve után

2013.2.5.12.

Gépirat, 14 old., eredeti, 1950. VI. 30.
Tárgy: „Mozgásművészet a felszabadulás előtt”
Szerző: név nélkül (autográf felirat szerint Táncszövetségi anyag, készítette a Népművészeti Minisztérium táncosztálya)
Benne autográf jegyzetek, kiemelések.



- 2013.2.5.13.
Gépirat, 5 old., é.n.
„Tánckultúránk fejlődése a felszabadulás után”
- 2013.2.5.14.
18 oldal gépirat, másolat, é.n.
Tárgy: „Zene és tánc kapcsolata”
- 2013.2.5.15.
1 oldalas gépirat, másolat, két autográf szignó, 1939. VI. 26.
Tárgy: „Mozdulatkultúra Egyesület hivatalos listája”
- 2013.2.5.16.
10 oldal, gépirat eredeti és másolat vegyes, 1950. IV. és Népműv. Min. anyaga
Tárgy: „A népitánctmozgalom kérdéseiről.”

3. doboz
2012.2.6.

- 2013.2.6.1.
Gépirat, 6. oldal, eredeti, 1951. júl. 31.
Szerző: Gábor Anna
Tárgy: Sárköz, mint etnikai egység (A Magyar Néptánc Munkaközösség részére tartott előadás jegyzőkönyve)
- 2013.2.6.2.
1 old, gépelt, másolat, hiányos, é.n.
Tárgy: Mojszejev véleménye a Színműv. Főisk. Tánc főtantervnek bemutatójáról
- 2013.2.6.3.
Gépirat, 13 oldal, eredeti, 1951. aug. 17. és 18.
Szerző: Kaposi Edit
Tárgy: Bodrogköz néprajzi stb. körülményei (A Magyar Néptánc Munkaközösség részére tartott előadás jegyzőkönyve)
- 2013.2.6.4.
Gépirat, 3 oldal, másolat, é.n.
Szerző: Pálffy Csaba
Tárgy: Váraljai és sióagárdi tanulmány részlete
- 2013.2.6.5.
8+2 old, gépirat:
Szöllősy Lajos „Kör-tánc (Kör-magyar), Bécs 1845, majd Pest, Kilányi előbeszéde is Szöveg+ leírás térformák szerint
- 2013.2.6.6.
Kockás füzet, autográf, é.n.
Szerző: Cséfalvy Gabriella
Tárgy: Szentpál Olga „Idegen népek táncai” c. előadásának jegyzete
- 2013.2.6.7.
14 old, gépelt, másolat, é.n.
Tárgy: vegyes táncleírások
Szerző: Usztyinova
Ruszi balni
Chaconne



- Valc-mazurka
Polonaise mazurka
Vengerka
Nyírfácska
Pas de trois
Polka janka
Pas de gras
Les lancies
- 2013.2.6.8.
2 lapos, gépirat, 1953. XI. 6.
Szerző: Morvay Péter
Tárgy: Lektorai vélemény Szentpál Olga Csárdás c. könyvéről
- 2013.2.6.9.
Szerző: Dr. Major Ervin
Tárgy: „Szentpál Olga Csárdás c. tanulmányának bírálata”
a./ 5 féloldalas gépirat, eredeti, 1953. VII.4.
b./ 8 féloldalas lap, gépirat, másolat, 1953. IX. 19.
- 2013.2.6.10.
4 old, gépirat, de töredék, a 7.-10 old. eredeti és másolat vegyesen. é.n.
Tárgy: a Táncszövetségi vita jegyzőkönyve, felszólalók: Csillag, Vitányi, Fáiné, Hermann, Dukáné, Béki et.

2012.2.7.

- 2012.2.7.1.
Gépirat, másolat, 9. old., sérült, é.n.
Körtvélyes Géza „Kultúrversennyel a színvonal emeléséért”

H-GY 32 – Személyes iratok és újságkivágatok 2013.3.
(Helye: 4. és 5. doboz)
4. doboz

- 2013.3.1.
Korabeli folyóiratok (sérült, töredezett), benne a Szentpál Táncsoport fellépéseiről hír és kritika
a./ Igazság, 1947. I. 16., 2 példány
b./Igazság, 1947. I. 23. 2 és fél példány
c./ Heves Népe 1947. 24.
d./Egri Barázda 1947. I. 26.
e./ Új Szó, 1947. II. 21.
f./ Világosság, 1947. II. 22.
- 2013.3.2.
2 példány Fényszó c. lap, 1946. II. 26. , Szentpál táncsoport bemutatkozásáról a Madách Színházban



- 2013.3.3.
a./ 1 példány Jövendő c. lap, 1946. II.8., a Szentpál Táncsoport bemutatkozásáról a Madách Színházban
b./ 1 példány Jövendő c. lap, 1946. II. 21., a Szentpál Táncsoport előadásáról a Madách Színházban
- 2013.3.4.
3 példány Magyar Rádió c. lap, 1947. VII. 25. interjú Szentpál Olgával
- 2013.3.5.
1 példány Színház és Mozi, 1948. IX. 22.
1 példány Színház és Mozi, 1949. II. 9., Rabinovszky cikke a Szegedi Nemzeti Színház balett-bemutatójáról, Lőrinc koreográfiáiról
- 2013.3.6.
2 újságvivágat, Lőrinc György fellépéseiről, forrásmegjelölés (az egyik: Magyar Hírlap) és datálás nélkül
- 2013.3.7.
Szivárvány c. lap borítója, rajta a Szentpál csoport tagjai, 1946. IX. 8.
- 2013.3.8.
3 példány Színház c. lap, 1946. 8. szám, a Szentpál csoport Madách színházi estjéről
- 2013.3.9.
1 példány Szabad Nép képes melléklete, 1945. VIII. 26., erősen rongált, a Szentpál Táncsoport táncai
- 2013.3.10.
1 db füzet autográf (Rabinovszkyé) tartalomjegyzékkel, beragasztott cikkekkel, forrás megjelöléssel, de többnyire dátumok nélkül + néhány program is az iskola és csoport fellépéseiről 1931 és 1936 között
- 2013.3.11.
Német nyelvű kivágatok a Szentpál csoportról
a./ Pester Lloyd, 1942.VII. 5. fél oldalas, erősen sérült
b./ Pester Lloyd, é.n., erősen sérült
c./ Volksblatt, 1936. IV. 30., 1 oldal, 2 példány
d./ Pester Lloyd, 1936. V. 2., 1 lap, 2 példány, az egyik szakadt
- 2013.3.12.
2 példány Somogyi Újság c. lap, 1938. V. 14., hír a Szentpál Táncsoportról
- 2013.3.13.
1 db újságvivágat, erősen sérült, Filharmónia, 1933. V. 5. Rabinovszky cikke: "Tánc: az új művészet"

5. doboz

- 2013.3. 14.
1 db füzet, beragasztott újságcikkekkel, borítója hiányzik, erősen sérült. Megjelenés általában feltüntetve, de é.n., néhány autográf dátum jelzi, hogy 1920-tól.
- 2013.3.15.
1 db kemény fedelű füzet, benne sajtócikkek (Rabinovszky autográf feljegyzése szerint 1936. VI. –től 1942-ig)
- 2013.3.16.
2 lapon felragasztott újságvivágat a Szegedi estről (Vajda János társaság), 1938. március



- 2013.3.17.
2 lapon újságvivágatok Barbakoff Tatjana fellépéséről és a Műhely matinéről, benne Szentpál csoport
- 2013.3.18.
1 db újságvivágat, 2 oldalas, rajta Kertész fotók a Szentpál csoportról
- 2013.3.19.
2 db rendőrségi engedély „Mozdulatművészeti és balett-tanítás”-hoz, 1929. XI. 29. és 1930. XI. 14.
1 db rendőrségi engedély „Nyilvános zenei /ritmikus/ tornatanítás”-hoz 1927. X. 4.
- 2013.3.20.
1 db gépelt, másolat, megbízási szerződés, 1963. III.1., az ig., autográf szignóval Bartók Béla Zeneműv. Főiskolában ritmika tantárgy tanítása
- 2013.3.21.
1 lap stencilezett sajtóreflexiók a Szentpál Iskoláról és csoportról, 1932, sérült a széle
- 2013.3.22.
1 lapkivágat, é.n. „A hindu tánc és zene”, Baktay Ervin cikke, a széle sérült
- 2013.3.23.
1 db Békés megyei Közlöny, 1938. V. 24., a Szentpál Táncsoport estje az Aurórában
- 2013.3.24.
2 laptöredék
a./ Tavaszi tánc vers mellett Angelo fotók, Színházi Élet, 1933.
b./ hír: Magyar Nők Demokratikus Szövetsége előadása, a Szentpál csoport, Jövendő, 1945. X. 20.
- 2013.3.25.
1 db német nyelvű cikk Paluccáról, é.n., forrás nélkül, sérült
- 2013.3.26.
2 oldal gépelt, másolat, megjelent cikkekről másolat, 1927-1931
- 2013.3.27.
a./ 1 oldalas 4 példány, stencilezett és 1 példány gépirat: sajtószemlénények a Szentpál iskoláról, 1932
b./ 1 oldalas, gépirat, másolat (autográf dátumjelzés: Baja, 1933)
Tárgy: „Mit ír a sajtó 1932-ben a Szentpál-csoportról?”
- 2013.3.28.
a./ 1 oldalas, 3 példány, stencilezett és 1 példány gépirat: sajtószemlénények a Szentpál Iskoláról, 1933
b./ 1 oldalas, 3 példány, stencilezett és 1 példány gépirat: sajtószemlénények a vidéki vendég-estéiről, 1933
- 2013.3.29.
1 oldalas, 6 példány, stencilezett és 1 oldalas gépirat: sajtószemlénény a Szentpál Iskoláról, 1934
- 2013.3.30.
1 oldalas, 3 példány, stencilezett sajtószemle a Szentpál Iskola előadásáról a Vigadóban, 1935. VI. 4.
- 2013.3.31.
1 oldalas, 4 példány stencilezett sajtóvélemények a Szentpál Iskoláról, 1936



- 2013.3.32.
1 oldalas stencilezett sajtószemelvények a Szentpál Iskola 1941-es évadjáról („Furulyás Ferkó” és „Roger és Angelica”)
- 2013.3.33.
1 nyomtatott újságlap, é.n.
Tárgy: „A táncpartitúra”

**HGY-32 – Aprónyomtatványok: műsorok – prospektusok 2013.4.
(Helye: 6., 7. és 8. doboz)
6. doboz**

- 2013.4.1.
Az 1930-as Müncheni Tánckongresszus prospektusa, 2 pld., teli autográf bejegyzésekkel.
- 2013.4.2.
A Színház és Filmművészeti Főiskola értesítője, 1945-55 évekről, megjelent: 1955
- 2013.4.3.
Az Auróra Kör oklevele, a Szentpál Táncsoport első békéscsabai fellépésének emlékére: Békéscsaba, 1934. V. 2.
- 2013.4.4.
Indulás. A Szentpál-iskola kiadványa, stencilezett példányok
a./ 1933. VI.1. (I. évf. 4. szám.) 2 lapos, 4 old.
b./ 1934. VI.1. (II. évf. 4. szám) 1 lapos, 2 old.
c./ az I. (1933. évi) évfolyam 1.- 4. száma bekötve
- 2013.4.5.
4 db nyomtatott program
a./ Niddy Impekoven fellépése, 1933. X. 8. Magyar Színház
b./ Uday Shan-Kar és csoportjának fellépése, 1936. II. 13. ZAK Nagyterem
c./ Nyota Inyoka fellépése, 1937. III. 11. ZAK Nagyterem
d./ Harald Kreutzberg táncestje, 1935. XI. 7. ZAK Nagyterem
e./ Raden Mas Jodjana estje, 1938. Február 19., ZAK Kamaraterem
- 2013.4.6.
Nyomtatott program: Devi Dja Jáva-Bali Színház vendégfellépése, 1939. III. 18. Városi Színház
- 2013.4.7.
Nyomtatott programfüzet: Kurt Jooss társulat fellépése, é.n.
- 2013.4.8.
Programfüzet (nyomtatott) és stencilezett ismertető: 1934. V. 27.- VI. 16. Bécs: Nemzetközi Táncverseny és Néptánc találkozó
- 2013.4.9.
„Magyarország kistérségei” kiadvány, é.n.
- 2013.4.10.
Az 1949-es Prágai VIT műsorfüzete, orosz nyelvű prospektus
- 2012.4.11.
1 db 2 oldalas nyomtatvány, autográf dátummal: 1937
Tárgy. „A Mozdulatkultúra Egyesület Hivatalos közleményei”



- 2013.4.12.
6 példány, sérült, illetve az egyik lapokra szétesett
A Mozgásművészet Útja, nyomtatott kiadvány, 1935. jún.
- 2013.4.13.
Műsorújság, nyomtatott, Újpest, 1945. VIII. 20., erősen sérült, töredezik
A Szent István napi ünnepi játékok műsorában a Szentpál Csoport
- 2013.4.14.
Volly István Népi játékok I. és III. kötet. Egyetemi Nyomda, 1945, széle sérült.
- 2013.4.15.
2 példány, nyomtatott koncert program: Szentpál Csoport, Korb Flóra kompozíciói
1929. IV. 14. Radius Filmszínház
- 2013.4.16.
Nyomtatott koncert program:
Lőrinc György szólói 1936. IX. 20. Belvárosi Színház
- 2013.4.17.
2 db nyomtatott meghívó a Vajda János Társaság programjaira
1941. III. 25. Ascher Oszkár előadóstje
1938. IX. 18. Léda síremlékének felavatása
- 2013.4.18.
1 db nyomtatott program, Székely népi tánc és ballada bemutató, 1935. III. 31., ZAK, nagyterem
- 2013.4.19.
1 példány A Tánc c. folyóiratból, 1926/4.
- 2012.4.20.
4 oldalas nyomtatott szöveg, é.n.
Tárgy: „A nagymama, mikor kicsi volt... - Táncos mesejáték”
Szerző: Róka Pál
- 2013.4.21.
Láng Miklós Tánc-írás c. könyve, 1932, autográf dedikációval
- 2013.4.22.
1-1 példány, sérült, szakadt címlapokkal, a Der Tanz c. folyóirat, benne Rabinovszky Máriusz cikkei: Problem: Klassischer und moderner Tanz I. és III., 1933. augusztus és 1933. október
- 2013.4.23.
3 példány A jövő útjain c. folyóiratból, benne Szentpál Olga tanulmányai:
1926./okt.-dec. „Sztárszellem és kóruszsellem”
1935/nov.-dec. „Új mozgásművészeti mozgalmak”
1938/2. „Mozgásművészeti nevelés”
- 2013.4.24.
Német nyelvű különnyomat az Acta Ethnographia VII. kötetből:
Olga Szentpál „Versuch einer formalanalyse der Ungarischen Volkstanze”
- 2013.4.25.
1 db stencilezett műsor (autográf dátum és helyszín: 1945. VI. 3., Városi Színház)
A Munkás Kultúrszövetség békeünnepélye
- 2013.4.26.
Meghívók a Vajda János Társaság Táncművészeti Kollégiuma rendezvényeire
a./ 2 db nyomtatott (azonos) 1944. II. 29. Előadók és bemutató: Szentpál és Dienes
b./ 1db stencilezett meghívó: é.n. (autográf: 1943-44?) II. 15. Előadók: Ortutayné és Rabinovszky



- 2013.4.27.
Táncoló Nép, 1949/április, 3 példány,
- 2013.4.28.
Kivágatok: a Gyöngyösbokréta előadásainak programja
a./ 1933. VIII. 15.-20.
b./ 1935. VIII. 14.-20.
- 2013.4.29.
3 db stencilezett program. 1940. II. 16.,17.,19.
A Szentpál Iskola Tanerőképzőjének bemutatója
- 2013.4.30.
Szentpál Olga Dalcroze csoportjának táncestje, 2 db nyomtatott programfüzet
a./ 1920. VI. 5. ZAK
b./ 1922. IV. 25. Pannónia nagyterem
- 7. doboz**
- 2013.4.31.
Táncosok és artisták nyomtatott műsora, 1 példány, 1942. III.25., Fővárosi Vigadó
- 2013.4.32.
1 db nyomtatott műsorlap, A bp-i Dalcroze iskola előadása
1918. V. 12. ZAK
- 2013.4.33.
a./ 1 db német és olasz nyelvű nyomtatott programfüzet, Abbázia, 1929. IX. 19. és 21.
Bethlen Margit: Az összeforrt lelkek – Szentpál „balettegüttes” fellépése
b./ ugyanerről az egész heti program, Abbázia + 2 db papírcsík olasz nyelvű felirat
- 2013.4.34.
1 db nyomtatott műsorlap + 1 db nyomtatott meghívó, R. Szentpál Olga tanfolyamainak
évváró előadására, 1924. V. 31. Vigadó
- 2013.4.35.
1 db nyomtatott programfüzet: R. Szentpál Olga iskolájának évváró előadása, 1925. V. 17.,
Vigadó
- 2013.4.36.
Le Rythme c. folyóirat (= a Dalcroze Ritmika Professzorainak Nemzetközi Uniójának kiad-
ványa, Genf,) 1 db nyomtatott példány, 1969/június, francia és angol nyelven
- 2013.4.37.
Bokrétások Lapja, sérült példányok
1936. július-augusztus
1937. július-augusztus
V. évfolyam 7.-8. szám (ehhez színes borító)
1938. augusztus
- 2013.4.38.
1 db postai boríték. Szentpál iskola saját tervezésű borítékja
1 db postai lap: ismertető a Szentpál iskoláról
- 2013.4.39.
Szegedi Szabadtéri Játékok, 1933 programfüzet
Benne: Az ember tragédiája (2 példány)



- 2013.4.40.
1 db nyomtatvány 1933/34 évre: A Magyar gyermektanulmányi Társaság előadásainak prog-
ramja
- 2013.4.41.
1 db nyomtatott program: 1959. III. 20. Fodor Lajos kamarakórusának estje a Bartók Te-
remben
- 2013.4.42.
1 db nyomtatott hirdetés Kreutzberg nyári kurzusáról 1937-ben, a firenzei Maggio Musicalén.
- 2013.4.43.
1 db nyomtatott programfüzet, másolat, 1922. XII. 3., Vigadó
„Klasszikus Táncest”
Fellépők: több iskola növendékei, köztük Szentpál is
- 2013.4.44.
1 db nyomtatott ismertető, 1945
„Mi a szabadkőművesség?”
Kiadó: a Magyarországi Szimbolikus Nagypáholy
- 2013.4.45.
1 db nyomtatott program, é.n., Magyar Színház
„Szegény ember szándéka...” – a Szociáldemokrata Párt előadása
- 2013.4.46.
1 db nyomtatott holland nyelvű újság: „Concert an Theater” c., 1930. V: 15.
- 2013.4.47.
Hellerau-Laxenburg-i iskola nyomtatott prospektusai
a./ 1933, nyári kurzusok
b./ 1936, jun.-jul.-aug.
c./ 1937, jun.-jul.-aug.
- 2013.4.48.
a Mary Wigman Schule nyomtatott anyagai
a./ „Wigman Schule Dresden” 1927. 6 oldalas, német nyelvű
b./ „Wigman Schule Dresden”, 1 lapos, 3 lapra hajtogatott, német nyelvű, 1933
c./ nyári kurzus: német nyelvű, 1929,
d./ nyári kurzus: angol és német nyelvű, 1933
e./ nyári kurzus, német nyelvű, 1935
f./ nyári kurzus, német nyelvű, Berlin, 1936
- 2013.4.49.
a./ Pesti Műsor két lapja, 1946. II. 15.- II. 21.-ig
Madách Színházban a Szentpál Táncsoport előadásainak programja
b./ Pesti Műsor, 1946. II. 15.-től 21-ig, teljes
- 2013.4.50.
a./ 1 db nyomtatott program, 1926. III. 14, 2 példány
Szentpál Táncsoport előadása Renaissance Színházban
b./ 1 db másolat, nyomtatott programról, 1924. V. 3.
Szentpál Olga táncestje a csoportja közreműködésével, Renaissance Színházban
- 2013.4.51.
1 db kiadvány
Szentpál Olga – Volly István: Parádé – táncjáték
Munkás Kultúrszövetség Kiadása, 1947



- 2013.4.52.
1 db szórólap nyomtatott, német nyelvű, 1924. XI.17., sérült.
- 2013.4.53.
a./ 1 db prospektus: München. Güntherschule, 1933
b./ 1 db prospektus: Tanzgruppe Günther München, 1934, Német Táncfesztivál, Berlin
- 2013.4.54.
1 db programfüzet, Duisburg, 1935. IV. 16.
- 2013.4.55.
1 db nyomtatott műsor, 1935. V. 31.
R. Popper Ágnes tanárképző szemináriumnak bemutatója
- 2013.4.56.
1 db nyomtatott program, 1934. Wiener Festwochen
- 2013.4.57.
1 db nyomtatott ismertető: Pariser Laban-Schule Raguzában, 1935. VII. 6.-tól
- 2013.4.58.
1 db nyomtatott ismertető, borító nélkül, é.n., kiadó nélkül
Tárgy: szépségről, testkultúráról, meztelenségről tanulmányok német nyelven
- 2013.4.59.
1 db ismertető, postázva Szentpál Olgának, é.n.
Mozdulatművészeti és testkultúra Intézet kurzusai Madzsar Alice rendszere szerint
- 2013.4.60.
1 db nyomtatott kiadvány: Jüngbrunnen, é.n., Bécs, német nyelven
- 2013.4.61.
1 db nyomtatvány képpel, valamilyen bővebb kiadvány kivágata
- 2013.4.62.
1 db nyomtatott program, sérült, ZAK, kamaraterem, 1937. III. 6.
Dienes Valéria: „Mária – a megváltás anyja”, mozdulatdráma 12 orchémában
2013. 4. 63.
1 db nyomtatott program, 1935. IV. 14.
Hajós Klára táncmatinéja a Belvárosi Színházban
- 2013.4. 64.
1 db program, é.n., de II. 14., román és magyar nyelven
Lőrinc György művésztje
- 2013.4.65.
1 db színes, rajzolt képeslap, orosz nyelvű, rajta orosz tánc
- 2013.4.66.
Drezda és Essen térképe, é.n. [háború előtti – F. L.]
- 2013.4.67.
1 db nyomtatott ismertető, német nyelven, 1935. június-július
Neue Schule für Bewegungskunst, Wien, Nyári kurzus
- 2013.4.68.
1 db nyomtatott prospektus, angol nyelven, é.n.
The Jooss Leeder School of Dance, Dartington Hall
- 2013.4.69.
A Gyöngyösbokréta nyomtatott programja
Bokrétások Lapja, 1936. augusztus: angol nyelven
1937. augusztus, német nyelven



- 2013.4.70.
a./ 1 db másolat programról: 1925. V. 17., Vigadó
R. Szentpál Olga iskolájának évvizsgálója
b./ 1 db nyomtatott program: 1941. VI. 8. Magyar Színház
A Szentpál Iskola évvizsgáló előadása
- 2013.4.71.
1 db gépelt program és 1 old. autográf névsor, 1935. V. 18.
Tárgy: Tehetség verseny műsora és helyezettei
- 2013.4.72.
Stencilezett ismertető a Szentpál Iskola nyári tanfolyamairól, Lepencén
a./2 példány + 1 példány gépelt, 1939
b./ 2 példány, 1940
c./ 2 példány, 1941
- 2013.4.73.
1 nyomtatott hirdetés, a Magyar Testnevelési Főiskola 1948/49 évi tanévvizsgáló ünnepélyéhez
Benne: Szentpál Olga: „Szél és nád” (és Kaszper Lászlóné: Néptánc)
- 2013.4.74.
1 nyomat a Szentpál Iskola hirdetéséhez szöveg és kép („logó”), é.n.
- 2013.4.75.
2 db nyomtatott meghívó a Szentpál Táncsoport műsoraira
a./ az Auróra Kör estje, 1934. V. 2.
b./ a Fővárosi Művészszínház, 1930. III.23.
- 2013.4.76.
2 oldalas gépelt műsor, széle sérült
a./ Bajai műsor
b./ Táncol az intézet, autográf évszámmal: 1935
- 2013.4.77.
4 db nyomtatott ismertető az iskoláról, Hungária nyomda, é.n.
- 2013.4.78.
2 db egy oldalas nyomtatott ismertető az iskoláról, szélek sérültek, é.n.
- 2013.4.79.
1 db nyomtatvány az iskola záró hetéről, 1938. V. 27.-VI. 3.
- 2013.4.80.
1 db kétnyelvű (magyar és francia) nyomtatvány a Magyar Királyi Operaház díszelőadásáról,
1930. V. 5., benne külön képes nyomat
- 2013.4.81.
1 db stencilezett program, Lőrinc György műsora, 1940. XII.
- 2013.4.82.
1 db nyomtatott program, az Állami Balett Intézet VIII. évfolyamának előadása, Petőfi Színház, 1956. IV. 9.
- 2013.4.83.
1 db nyomtatott program, Magyar Művelődés Háza, 1943. I. 26., 27., 28.
- 2013.4.84.
2 db nyomtatott program, az egyik széle sérült, Városi Színház nagy szilveszter estje, 1934/35
- 2013.4.85.
1 db nyomtatott műsor, Bethlen Margit grófné mese-est



- 2013.4. 86.
1 db postai lap formájú nyomtatvány, Mozdulatkultúra Egyesület, 1935. V. 15.
- 2013.4.87.
1 db nyomtatott műsor, Bethlen téri Színpad, 1930, benne Szentpál csoport
- 2013.4.88.
A Szentpál Táncsoport művészeti Stúdiójának estjei
a./ 2 db nyomtatott, 1936. IV. 18. és IV. 25.
b./ 1 db stencilezett, 1936. IV. 25. és 27.
- 2013.4.89
nyomtatott ismertető a Szentpál Iskola tanerőképző tanfolyamairól
a./ 2 db é.n.
b./ 1 db é.n.
- 2013.4.90.
4 db fénymásolat programokról
a./ 1 oldalas, Szentpál Olga tanfolyam évfűrés, Vigadó, 1923. V. 5.
b./ 1 oldalas, „Magyar Írás” művészestély, ZAK Kamaraterem, 1921. XII.8.
c./ 1 db (újságkivágat), Madzsar Alice csoport előadása, Operettszínház, 1931. IV. 28.
d./ 1 oldalas, Szentpál Olga Dalcroze táncestje, Vigadó, 1921. III. 31.
e./ 1 oldalas, Szentpál Olga táncestje, Vigadó, 1923. II. 25.
- 2013.4.91.
1 db nyomtatott műsor, Szentpál csoport bemutatója, Operett Színház, é.n.
- 2013.4.92.
2-2 db postai levelezőlap formájú nyomtatvány, a Szentpál iskola évfűrés előadására,
a./ 1937. V. 31.
b./ 1939. VI. 5.
- 2013.4.93.
1 db stencilezett ismertető a Szentpál Iskola lepencei nyári tanfolyamáról, széle sérült, 1931.
VI. 16.-VII. 14.
- 2013.4.94.
1 db stencilezett program, széles sérült.
Tárgy: „A Dolgozó Nők Clubjának 1832/33 évi előadássora”, benne Szentpál Olga: „A mozgásművészet ma”
- 2013.4.95.
2 db nyomtatott program. ZAK Nagyterem, 1942. IV. 6.
Tárgy: „Táncosok és művészek. II. est, Új műsor”
- 2013.4.96.
1 db nyomtatott program, Zalaegerszegi Ady Mozi, 1982
Tárgy: „A látvány művészei” sorozat, előadók: Pesovár Ernő, Merényi Zsuzsa, Fuchs Lívía, Pór Anna
- 2013.4.97.
1 db nyomtatott program, Margitszigeti Ünnepi Játékok, é.n. VII. 18. és 20. (A Bethlen Margit est darabjai + Csongor és Tünde!)
- 2013.4.98.
1 db nyomtatvány, Lőrincz Ernő bizományos könyvkiadó hirdeti benne Szentpál és Rabinovszky könyvét,
Címzett: Nagyságos Szentpál Olga
- 2013.4.99.



- 2 db nyomtatott műsor Szentpál Olga Dalcroze-estje
a./ 1 oldalas ZAK, 1920. VI. 5.
b./ 10 oldalas ZAK, 1922. II.4.
- 2013.4.100.
2 db postai levelezőlapra nyomtatott program a Szentpál Táncsoport stúdió előadásaira
a./ Belvárosi Színház, 1936. IX. 20.
b./ 1938. II. 25.

8. doboz

- 2013.4.101.
A Szentpál Iskola évfűrés előadásainak nyomtatott programjai
a./ 4 db 4 oldalas, Vigadó, 1937. V. 31.
b./ 1 oldalas, 3 példány, Vigadó, 1939. VI. 5.
c./ 1 oldalas, 2 példány + 1 db postai lap, Magyar Színház, 1941. VI. 8.
- 2013.4.102.
2 db nyomtatott program és 1 db postai lapra nyomtatott program, Magyar Színház, 1940.
VI. 4.
- 2013.4.103.
A Szentpál Iskola évfűrés előadásainak nyomtatott programjai
a./ 1 oldalas (+ 1 oldalas ismertető), Fővárosi Vigadó, 1929. V. 30.
b./ 2 lapos, ZAK Nagyterem, 1931. V. 28.
c./ postai lap formátum, Művész Színház, 1932. VI. 5.
d./ 1 lap, Művész Színház, 1932. VI. 5.
e./ 1 lap, Magyar Színház, 1933. V. 28.
f./ 1 db kétoldalas postai nyomtatvány, Fővárosi Vigadó, 1936. VI. 3.
- 2013.4.104.
A Szentpál Iskola évfűrés programjai,
a./ 1 db, 1 oldalas nyomtatott, erősen sérült, Rádium Színház, é.n., de V. 20.
b./ 1 db, 2 lapos, Vigadó, é.n. (de: 1936) VI. 3.
c./ 1 db, 2 lapos, Vigadó, 1935. VI. 4.
- 2013.4.105.
1 db, 1 oldalas nyomtatott program, Szentpál Olga táncestje, Renaissance Színház, 1924.
V. 3.
- 2013.4.106.
1 db angol nyelvű program, é.n., Margitsziget
- 2013.4.107.
1 db négy-nyelvű programfüzet, nyomtatott, beragasztott fényképekkel
Tárgy: Ballet Flora Korb, é.n.
- 2013.4.108.
1 db gépelt program és 1 old. autográf névsor, 1935. V. 18.
Tárgy: Tehetség verseny műsora és helyezettjei
- 2013.4.109.
Stencilezett ismertető a Szentpál Iskola nyári tanfolyamairól, Lepencén
a./ 2 példány + 1 példány gépelt, 1939
b./ 2 példány, 1940
c./ 2 példány, 1941



- 2013.4.110.
1 oldalas stencilezett formalevél a Szentpál Iskola tanfolyamairól, tanáiról, é.n.
- 2013.4.111.
1 nyomtatott a Szentpál Iskola hirdetéséhez szöveg és kép („logó”), é.n.
- 2013.4.112.
1 db nyomtatott program, 1942. III. 7.
Budapesti Skót Misszió: Ascher Oszkár előadóestje
- 2013.4.113.
Parlando folyóirat, 1963/okt., dedikált: Léna (Murin Lenke)
- 2013.4.114.
Muzsika folyóirat, 1965/július, benne Szentpál Olga Dalcroze cikke
- 2013.4.115.
1 lapra ragasztva 3 kép, rajta autográf információk: a clevelandi zenei intézetben készült Dalcroze képek az 1967/68-as katalógusból

HGY-32 – Állami Balett Intézet 2013. 5.
(Helye: 8. doboz)

- 2013.5.1.
F. Caroso könyv anyaga, 81 oldal A/4-es autográf + vegyes jegyzetek cédulákon
- 2013.5.2.
1 db keményfedelű füzet (autográf: 1950-53 között), Balett Intézet Esti tagozat és Történelmi Társastánc koreográfia. Dalcroze. Autográf óravázlatok, jegyzetek stb.
- 2013.5.3.
13 oldal vegyes, táncjelíró autográf anyag: XIX. század: mazur, polka, valcer.
- 2013.5.4.
2 db keményfedelű füzet, autográf jegyzetek, ÁBI Történelmi társastánc 1955-56 és 1956-57
- 2013.5.5.
1 db spirálfüzet, A/4 méretű, autográf jegyzetek, ÁBI Történelmi társastánc, 1953-54
- 2013.5.6.
Vegyes gépirat és autográf (de többektől), 212-350 oldalig, hiányos, sérült, é.n.
AZ ÁBI Történelmi társastánc munkaközösség tananyagát előkészítő jegyzetek.
- 2013.5.7.
Spirálfüzetből kitépott lapokon Caroso könyve, I. kötet fordítása, autográf [nem Szentpál – F. L.] Benne beragasztott kézzel írt kották.

HGY-32 – Színművészeti Főiskola 2013. 6.
(Helye: 9. doboz)

- 2013.6.1.
7 oldalas gépirat, 1951. VIII., és 2 oldalas stencil
Tárgy: „A Színművészeti Főiskola Táncfőtanterv munkaközösségének a tartalom és a forma összefüggéseit vizsgáló megfigyelő lapja.”
- 2013.6.2.
a./ 2 oldalas gépirat, másolt, 1951. IX. 7.



- b./ 3 oldalas gépirat, másolat
c./ 4 oldalas gépirat, eredeti
Tárgy: „Jelentés a Színművészeti Főiskola Táncfőtanterv munkaközösségének hathetes munkájáról.”
Készült: Népművelési minisztérium Táncosztályának
Szerző: Szentpál Olga, a munkaközösség vezetője
- 2013.6.3.
3 oldalas gépirat, másolat, sérült, 1949. VI. 29.
Tárgy: indoklás és teendők az induló táncrendező- és koreográfusképzéssel kapcsolatban.
Címzett: Hont Ferenc, főigazgató
Szerző: Szentpál Olga
- 2013.6.4.
a./ 3 példány, 5 oldalas gépirat, másolat, autográf javításokkal, egyikhez 3 oldalas autográf térrajz csatolva, é.n.
Tárgy. Mazurka a főiskolások számára. Összeállította: Ligeti, Roboz, Szentpál
b./ 2 példány, 4 oldalas gépirat, másolat, mindkettőhöz 2 oldal autográf térrajz csatolva, é.n.
Tárgy: Menüett
c./ 3 példány 2 oldalas gépirat, másolat, egyikhez 1 oldalas autográf térrajz csatolva, é.n.
Tárgy: Gavotte
d./ 2 példány 1 oldalas gépirat, másolat, mellette 5 oldalas autográf „Szóló ötletek”
Tárgy: Mazurka Bogatkova (orosz ford., Roboz anyaga)
- 2013.6.5.
3 oldal, ceruzás autográf, sérült + 2 oldal jegyzet tollal, autográf, é.n.
Tárgy: „A Táncfőtanterv tantervének megvalósításához szükséges sürgős teendők.”
Szerző: Szentpál Olga
- 2013.6.6.
3 oldalas gépirat, régi méret, másolat, sérült, é.n.
Tárgy: A táncművészeti vizsgák anyaga, a Színművészeti Akadémián
- 2013.6.7.
8 oldal ceruzás autográf + jegyzetek mellette + 1 oldalas kemény tábla, é.n.
Tárgy: Koreográfia elmélet a Táncfőtanterv részére
- 2013.6.8.
2 oldalas gépirat, másolat, sérült, 1952. III.19.
Tárgy: Olga Knyazseva koreográfus látogatása a Táncfőtantervön
- 2013.6.9.
3 oldalas gépirat, másolat, é.n. (Merényi autográf jegyzete szerint: 1931)
Tárgy: A tánc és a mozgásművészet tanításáról a Színművészeti Akadémián
- 2013.6.10.
2 példány, 4 oldalas gépirat, másolat, sérült, 1951. VII. 5.
Tárgy: A táncrendező főtanterv tanterve
Szerző: Szentpál Olga
- 2013.6.11.
4 példány nyomtatott, autográf, tanmenet a Táncfőtantervön oktató tárgyokról
a./ Néptánc gyakorlat, II. és III. évfolyam részére, készítette: Szentpál Olga é.n.
b./ Koreográfia, II. évfolyam részére, készítette: Szentpál Olga é.n.
c./ Módszertan, II. és III. évfolyam részére, készítette: Szentpál Olga é.n.
d./ Koreográfia, II. évfolyam, készítette: Rábai Miklós és Szentpál Olga, 1950. IX. 11.



2013. 6.12.

1 db gépelt névsor, sérült, 1952. IV. 6.
Tárgy: felszólítás a munkatervek leadására
Szerző: Szentpál Olga

**HGY-32 – Fordítások 2013. 8.
(Helye: 9. doboz)**

2013.8.1.

8 old., eredeti és másolat
Tárgy: A Királyi Skót Néptánc Szövetség körkérdése, 1953
Fordító: Gáti Róbert

2013.8.2.

19 oldalas gépirat, másolat, é.n
Tárgy: Dolmetsch: Dances of England and France („Gaillard”)
Fordította: Ligeti Mária

**HGY-32 – Idegen nyelvű anyagok 2013.9.
(Helye: 9. doboz)**

2013.9.1.

4 oldal, német nyelvű gépirat, másolat, é.n.
Szerző: Prof. Alexander László
Tárgy: Drehbuch zu dem musikalischen Kurz-Tonfilm Saint-Saens: Danse macabre

2013.9.2.

1 oldal gépirat, másolat, é.n.
Tárgy: A Szentpál csoport programjának (8 mű) német nyelvű leírása

2013.9.3.

a./ 10 oldal erősen sérült gépirat, é.n.
Tárgy: Domenico és Caroso könyvéből reneszánsz táncok leírása német nyelven
b./ 1 oldal levélpapíron autográf leírása több reneszánsz táncnak, mellette személyes megjegyzések. é.n.
c./ 1 oldalas autográf kotta, erősen sérült, autográf megjegyzés: Gombosi Otto gyűjtése, é.n.
Tárgy: „Pavane”

2013.9.4.

3,5 oldal német nyelvű gépirat, eredeti és másolat vegyesen, 1 old. angol, fél old. francia nyelvű gépirat, é.n.
Tárgy: „Gaillarde”

2013.9.5.

7 oldal autográf, fele ceruzás, kottával, angol nyelvű, é.n.
Tárgy: „The English Dancing Master”

2013. 9.6.

42 oldal, német nyelvű gépirat, másolat, é.n.
Tárgy: „Arbeau: Orchésographie”



2013.9.7.

külön lapokon, autográf, francia és magyar nyelvű vegyes jegyzetek történelmi társastáncokról, é.n.

2013. 9.8.

3 oldal, gépirat, másolat, széle sérült
Tárgy: német nyelvű [Pasztoral? – F.L.] a figurák: Herceg, Faun, Leányka stb.

2013.9.9.

fél oldalas gépirat, másolat
Tárgy: (azonosítatlan német nyelvű vers vagy próza, esetleg szöveggönyv)

**HGY 32 – Plakátok 2013. 10.
(Helye: 9. doboz)**

2013.10.1.

1 db plakát, Városi Színház, 1935. IV. 25., „Pantomim és táncok”: Gépember

2013.10.2.

1 db óriásplakát, olasz nyelven, 1929. IX. 20. Teatro Verdi, Szentpál Olga és Korb Flóra fellépése

2013.10.3.

1 db plakát, 1929. V. 22. Színművészeti Akadémia, Uránia, benne: Tánc és mozgásművészeti gyakorlatok

**HGY-32 – Szentpál Iskola és Társulat 2013. 11.
(Helye: 9., 10., 11.,12., 13. doboz)
9. doboz**

2013.11.1.

8 oldal, gépirat, eredeti és másolat, é.n., autográf javítással, Rabinovszkytól
Tárgy: A Szentpál iskola. A pedagógiai anyag rövid áttekintése, az 1933/34 évi tanítás alapján.

2013.11.2.

1 db keményfedelű tanítási füzet, Szentpál iskola, 1931 és 1944 között, autográf, é.n.

2013.11.3.

1 db spirálfüzet, borító nélkül, Tanítási jegyzetek Szentpál iskola, 1943

10. doboz

2013.11.4.

1 db kockás borítójú füzet, autográf, Rabinovszkyé, 1.-49. sz. 1928 és 1935 közötti vizsgák.
Tárgy: A Szentpál iskola Szemináriumi bizonyítványok

2013.11.5.

1 darab keményfedelű füzet (autográf dátum: 1938/39), gyakorlatok autográf feljegyzései

2013.11.6.

3 oldal gépelt,
Tárgy: a Mozdulatkultúra Egyesület Tehetségversenyének bevezetője, köszönetnyilvánítás tervezet, javított, a zsűrinek, díjfelosztás, 1935



- 2013.11.7.
1 oldalas gépirat, másolat, 1935. március
Tárgy: Duma felnőtt gyakorlatokhoz
- 2013.11.8.
1 oldalas gépirat, másolat, sérült, é.n
Tárgy: ismertető a Szentpál csoport Balassi korában született zenékre készült táncaiból.
- 2013.11.9.
12+ 1 oldalas gépirat, másolat, é.n.
Tárgy: A Szentpál Iskola mozgásművészeti rendszere
- 2013.11.10.
Gyakorlatok autográf táncjelíró rögzítései.
(Borítón autográf felirat): Etüdök, 1941. aug.-szept.
- 2013.11.11.
2+1 oldal, gépirat, sérült, a békéscsabai fellépés dokumentumai, 1934. IV. 2.
a./ Beszélgetés Szentpál Olgával
b./ A műsor
c./ 3 oldalas autográf világitási terv
- 2013.11.12.
3 oldal eredeti és másolat, gépirat, töredék, é.n.
Tárgy: II. Funkciótan
- 2013.11.13.
a./ 1 oldal gépirat, másolat, 1929.
Tárgy: A Szentpál csoport és iskola ismertetése
b./ 1 oldal, gépirat, másolat, (1932)
Tárgy: tájékoztató Szentpál Olgáról, az iskoláról és a tánc-csoportról
c./ 1 oldal, gépirat, másolat
Tárgy: információk kommunikáció összeállításához é.n.
- 2013.11.14.
Házilag összefűzött, autográf lapok, ceruzás, erősen sérült, é.n.
Tárgy: gyakorlatok: allegro, adagio, moderato és kombinációk
- 2013.11.15.
vegyes autográf lapok, Szentpál és Rabinovszky
Tárgy: 2 old. Szüreti tánc
2 old. Szüreti magyar
2 old. Erdei képeskönyv
1 old. Három árva
1 old. Picik programja
1 old. Libapásztorok
1 old. Bözsi derék adagio
1 old. Jelenetek
- 2013.11.16.
40 oldal gépirat, + 12 oldal gépirat, másodpéldány + 1 oldal erősen sérült gépirat, autográf jegyzetekkel
Tárgy: Rendszertan (autográf dátum: 1940)
- 2013.11.17.
Tárgy: „A Szentpál Iskola mozgásművészeti rendszere”
a./ 60 oldal, gépirat, eredeti és másolat vegyesen, szélek sérültek, autográf javításokkal, 1941



- b./ 24 oldal, gépirat, másolat, benne autográf bejegyzések
c./ 36 oldal, nem egybefüggő részek a rendszerből, gépirat, eredeti

11. doboz

- 2013.11.18.
2 példány, bekötött gépelt eredeti és másolat, tanjegyzet, autográf javítások, 1935
Tárgy: Szentpál Olga és Dr. Rabinovszky Máriusz „Testtechnika – gimnasztikai függelékkel”
- 2013.11.19.
9 oldal, gépelt, másolat, szélek sérültek, 1934
Tárgy: „Szentpál-iskola. A pedagógiai anyag rövid áttekintése az 1933/34 évi tanítás alapján.”
- 2013.11.20.
a./ 6 oldal gépelt és 5 oldal másolat motívumok, é.n.
b./ 16 oldal autográf táblázatba foglalt allegro összekötők és bevezetők
c./ 16 oldal autográf: Könnyű moderato kombináció
d./ 1 oldal autográf: Moderato kombináció
e./ 8 oldal autográf: Forte allegro
- 2013.11.21.
a./ 1 oldal autográf tartalom + 3 oldal autográf táncjelírás, é.n.
Tárgy: Emelt tréning
b./ 7 oldal autográf táncjelírás, é.n.
Tárgy: emelt kar-, láb-, mellkas skálák
- 2013.11.22.
a./ 2 lap autográf é.n.
Tárgy: Feljegyzések az „ellentétesről”
b./ 2 oldal autográf táncjelírás, é.n.
Tárgy: „Vágy (valcer) etüd”, Áramló
- 2013.11.23.
2 oldal autográf táblázat, szöveges és 2 oldal autográf táncjelírás, é.n.
Tárgy: „Áramló jelleg előkészítő gyakorlatok. Munka mozgások.”
- 2013.11.24.
21 lap autográf táncjelírás és gyakorlat leírások, é.n.
- 2013.11.25.
11 oldal autográf tréning leírás táncjelírás
- 2013.11.26.
1 lap autográf „Tabella” – ellentétes gesztusok, lépések, ugrások, forgások, é.n.
- 2013.11.27.
a./ 14 lapon (kb. 6x10 cm-es) autográf táncjelírás motívumok
b./ 11 lapon (kb. 6x10cm-es) autográf motívum leírások
- 2013.11.28.
a./ 28 lapon autográf szöveg, térrajz és táncjelírás
Tárgy: Rendszertan táncjelírásai
b./ 4 lapon autográf
Tárgy: „Kombinációk tabellája”
- 2013.11.29.
5 oldal gépirat, eredeti, autográf javításokkal, 1939
Tárgy: „Plasztikai alaprendszer”



- 2013.11.30.
9 oldal autográf, ceruzás feljegyzés + 1 oldal gépelt
Tárgy: a békéscsabai előadás dokumentumai, 1934.
- 2013.11.31.
4 oldal autográf jegyzet: Ránky csoport, B.F. és Dückstein Margit, Hermann Panni, 1942. október
- 2013.11.32.
3 lapos autográf táncjelírás és térrajz, 1981
Tárgy: „Menuett »Budapest«”
- 2013.11.33.
18 oldal autográf jegyzet gyakorlatokról, ceruzás, szélek sérültek, 1940-41
2013. 11.34.
69 oldal autográf, ceruzás és tollal írt, szélén sérült jegyzetek, gyakorlatok, etűdök 1940-41
- 2013.11.35.
5 oldal autográf
Tárgy: „Program 1939-40”
- 2013.11.36.
7 oldal autográf, ceruzás
Tárgy: „Etűdök, 1939-40”
- 2013.11.37.
13 oldal autográf, é.n.
Tárgy: „Pasztorál”

12. doboz

- 2013.11.38.
33 oldal, gépirat, másolat, 1936
Tárgy: „Szentpál Iskola szeminárium, Kultúrtörténet jegyzet”
- 2013.11.39.
28 oldal, gépirat, másolat, autográf javításokkal, 1938/39
Tárgy: „Szentpál Iskola elméleti szemináriumának jegyzete: Lélektan”
- 2013.11.40.
6 oldal zöld tollal + 9 oldal ceruzás, autográf, 1964
Tárgy: „Modern tréning”
- 2013.11.41.
1 db kockás, spirálfűzet, benne autográf feljegyzések, óravázlatok, jelenlét, (borítón autográf felirat: 1940-42 között)
- 2013.11.42.
Gépiratok,
Tárgy: A Szentpál iskola előadásaihoz, fellépéseihez kapcsolódó bevezetők, ismertetőik:
a./ 1 oldal, 1930. V. 27., „Tér és test”, elmondja: Dénes Éva
b./ 1 oldal, „Kedves vendégeim!”, é.n.
c./ 2 oldal, erősen sérült, „Igen tisztelt hölgyeim és uraim, kedves növendékeim!”, é.n.
d./ 2 oldal, rövid témamegfogalmazások, é.n.
e./ 1 oldal, 1938. VI. 3., „Pünkösdi csokor. – Kedves vendégeink!”
f./ 1 oldal, két példány, sérült, autográf kiegészítésekkel, 1938. VI. 1. „Kedves vendégeink!”
g./ 1 oldal, 2 példány (autográf évszám: 1932), „Kedves vendégeim, növendékeim hozzátartozói és munkánk barátai!”



- 2013.11.43.
25 oldal, fél A/4-es méretű, ceruzás autográf, jegyzetek, é.n.
- 2013.11.44.
18 oldal, fél A/4-es autográf jegyzetek, é.n.
2013. 11.45.
8 oldal, gépelt, eredeti, autográf javításokkal, é.n.
Tárgy: „Szentpál-iskola. Elméleti szeminárium. Általános mozgásművészettan rövid jegyzete.”
- 2013.11.46.
30 lap, autográf tabellák, táncjelírás, térrajz és szöveges é.n.
- 2013.11.47.
a./ 8 oldal autográf gyakorlat leírás: „Moderato összekötők és bevezetők”, é.n.
b./ 39 oldal autográf gyakorlat leírás, „Allegro kombinációk” é.n.
c./ 10 + 13 oldal autográf gyakorlat leírások, „Forte allegro kombinációk”, é.n.
- 2013.11.48.
a./ 1 oldal gépelt, autográf kiegészítésekkel, sérült, 1937.
Tárgy: „Metodika. II. évf.”
b./ 1 oldal, gépelt, másolat, é.n.
Tárgy: „Metodika” (autográf megjegyzés: Tanárképzősök vizsgaételei)
- 2013.11.49.
1 oldal, gépelt, eredeti, é.n.
Tárgy: „Dalcroze”
- 2013.11.50.
1 tekercs film, keskeny, é.n. [Középen perforált! – F. L..]
- 2013.11.51.
8-8 oldal gépirat, eredeti és másolat, 1941
Tárgy: „A Szentpál Iskola mozgásművészeti rendszere”
- 2013.11.52.
7 oldal autográf lépés leírások, 1935
2013. 11.53.
15 oldal autográf feljegyzések, szélek sérültek
Tárgy: 1939-es program
- 2013.11.54.
a./ 4 oldal autográf, feljegyzések
Tárgy: Karok, 1940-41
b./ 3 oldal ceruzás autográf feljegyzések, széle töredezett
Tárgy: Fehér-fekete, 1937
- 2013.11.55.
a./ 5 oldal fél A/4-es méret, autográf jegyzetek + 1 oldal ceruzás, 1948
Tárgy: „Dalcroze”
b./ 66 db ceruzás kutatócédula, autográf egy kis borítékban
- 2013.11.56.
a./ 20 oldal autográf főként ceruzás feljegyzés, 1938-39
Tárgy: „Kar problémák”
b./ 8 oldal autográf, 1939
- 2013.11.57.
a./ 9 oldal autográf, 1939
Tárgy: „Kidolgozott játékok”



- b./ 11 oldal autográf, 1939
Tárgy: „A tenger mélye és Halak tánca”
c./ 11 oldal autográf, 1939
Tárgy: „Szelek tánca”

13. doboz

- 2013.11.58.
a./ 15 oldal ceruzás összefűzött lapok, autográf, é.n.
Tárgy: „Nehéz exerszisz”
b./ 3 lap, autográf, 1941-42
Tárgy: III. év anyaga, felugrások, átugrások
2013.11.59.
Tárgy: Vizsga szövegek, 1931.
a./ 5 oldal és 2 lap, autográf
b./ 3 oldal gépirat, rajta autográf megjegyzés: 1., 2., 3 éves.
c./ 3 és fél oldal gépirat, másolat, 1931. V. 28. „Gyermek-csoportmunka bevezetője” + 2 lapon ennek az autográf kézírata
d./ 2 fecnin gépelt versike
2013.11.60.
8 old., ceruzás autográf, é.n.
Tárgy: „Királykisasszony ballába – gyermek táncjáték vázlat, 1929”
2013.11.61.
12 db (postás, szakácsnő, rabló, betegség, orvos, dada, kukta, rabló, orvos inasok, kiszolgáló, szakácsnő, orvos) színes kézzel rajzolt, festett jelmezterv, rajta autográf megjegyzések, é.n.
2013.11.62.
4 db festett színpadkép, hátoldalán autográf felirat: Angelo terv, é.n.
2013.11.63.
2 oldal, ceruzás autográf vázlat, é.n.
Tárgy: Faust
2013.11.64.
1 lapon egy mű autográf leírása, (3 jelenet), é.n.
2013.11.65.
2 oldal, autográf, ceruzás leírás, tárrajz, és pálcikafigurák, é.n.
Tárgy: Amazon tánc (duó és csoport)
2013.11.66.
2 db festett jelmezterv, é.n.
2013.11.67.
1 db rajzolt színpadkép, é.n.
(hátoldalán autográf felirat: Bortnyik, „Szegény lány – gazdag lány”)
2013.11.68.
4 oldal gépirat, 2 példány, másolat: a cselekmény leírása + 7 oldal eredeti gépirat: szöveg-könyv
Tárgy: filmterv, „A királykisasszony ballába”
2013.11.69.
1 oldal gépirat, a játék cselekményének leírása, 1936
Tárgy: „Putri Péter szerencséje, meg a felesége”



- 2013.11.70.
3 oldal, gépirat, eredeti, a cselekmény leírása, é.n.
Tárgy: „Madame Moira táncakadémiája”
2013.11.71.
1 oldal gépirat, másolat, erősen sérültek a szélek, cselekmény leírás, é.n.
Tárgy: „Összeforrt lelkek” és „Csongor és Tünde boszorkány jelenet”
2013.11.72.
a./ vegyes autográf lapok, táncjelírás, cselekményleírás, é.n.
Tárgy: „Okos és balga szüzek”
b./ 3 oldal autográf leírása egy 6 tételes koreográfia menetének, é.n.
2013.11.73.
2 oldal gépirat + 4 oldal autográf műleírás, tárrajz és pálcikafigurák is, 1931. XI.
Tárgy: „Dávid”
2013.11.74.
6 oldal, összefűzött, német nyelvű autográf leírás, é.n.
Tárgy: „Oberon és Titánia”
2013.11.75.
1 oldal, gépirat, másolat, műleírás, é.n.
Tárgy: „A munka himnusza”
2013.11.76.
1 lap, gépelt, másolat, autográf bejegyzésekkel a jelenetek elején, é.n.
Tárgy: „Csongor és Tünde. Táncjáték egy képben.”
2013.11.77.
2 lapon, gépirat, műleírás, autográf bejegyzéssel, é.n.
Tárgy: történelmi társastáncok és néptánc.
2013.11.78.
a./ 2 lap, autográf ceruzás leírás é.n.
Tárgy: „Fiatal – öreg”
b./ 1 lap, autográf, ceruzás, leírás
Tárgy: „Fekete-fehér”
2013.11.79.
1 kockás lap, autográf ceruzás felsorolása a táncszámoknak, é.n.
2013.11.80.
3 oldal, gépirat, sérült, eredeti, 1937. V.5.
Tárgy: Tánctanítók továbbképző tanfolyamának bemutatója bevezető előadása.
2013.11.81.
1 oldal, gépirat, másolat, sérült, é.n.
Tárgy: „Előadásunk tervezete”
2013.11.82.
1 oldal, autográf, ceruzás, sérült, töredék, é.n.
Tárgy: Boszorkány asszony (alapötlet)
2013.11.83.
1 oldal, gépirat, másolat, autográf javításokkal, é.n.
Tárgy: a módszertan bemutatása
2013.11.84.
1 lap, autográf, ceruzás, é.n.
Tárgy: előadás vázlata a ritmikus tornáról.



- 2013.11.85.
2+ 1 oldal, gépirat, erősen kopott másolat, sérült, é.n.
Tárgy: „Beszélgetés Szentpál Olgával a színpadszerű táncról.” + életrajz
- 2013.11.86.
6 db jelmezterv, tempera (hátán felirat: Barbár tánc, illetve a rajzon: Echo), é.n.

**HGY-32 – Szövegek 2013.12.
(Helye: 13. doboz)**

- 2013.12.1.
1 oldal gépelt, 1939.
Tárgy: „A király kertje”
- 2013.12.2.
4 oldal autográf és 1 oldal (2 példányban), gépelt, összefűzött, 1932.
Tárgy: „Vásár”
- 2013.12.3.
1 oldal, gépirat, másolat, széle sérült, é.n.
Tárgy: „Piros rózsza szépen kérünk”
- 2013.12.4.
1 oldal gépirat, autográf kiegészítésekkel, széle sérült, é.n.
Tárgy: „Egyszer egy királyfi...”
- 2013.12.5.
1 oldal, gépirat, é.n.
Tárgy: „Legenda a szent Mikulásról”
- 2013.12.6.
2 lap, ceruzás autográf (kézirásos dátum: 1928), vizsga
Tárgy: „Táncország”
- 2013.12.7.
1 oldal gépirat + egy oldalas kotta, 1930
Tárgy: „Ének az víz mesteremberek foglalatosságairól. Szerző az Úr 1930. esztendejében Márius diák”
- 2013.12.8.
1 oldal gépirat, 1936., évf. záró
Tárgy: „Mít álmodtál?”
1 oldal gépirat: ismertető a mozgásművészet céljairól
- 2013.12.9.
a./ 1 oldal gépirat, másolat, 1930.
Tárgy: „Krampusz dala”
2 oldal gépirat, eredeti és másolat, „ Volt egyszer egy királyfi...” és egy fél oldalas levélmásolat Ascher Oszkárnak
- 2013.12.10.
a./ 1 oldal, gépirat, é.n.
Tárgy: „Kis madár az ágon...”
b./ 1 oldal, gépirat, é.n.
Tárgy: „Gyöngyöm, gyöngyöm, gyöngyvirág...”
c./ 1 oldal, gépirat, erősen sérült, autográf javításokkal, 1939, évf. záró



- Tárgy: „A király kertje”
d./ 1 oldal gépirat, 1938. V.
Tárgy: „Indul az úrfi...”
e./ 1 oldal gépirat, é.n.
Tárgy: „Kihajtottam ludaimat...”
- 2013.12.11.
2+1 oldal autográf és 1 oldal gépirat, 1935., évf. záró
Tárgy: „A Pali bácsi nagy ravasz”
- 2013.12.12.
4 oldal autográf, é.n.
Tárgy: „Játékszöveg”
- 2013.12.13.
13 oldal, gépirat, másolat, é.n.
Tárgy: „Hamupipőke. Zenés mesejáték mozdulatképekben”
- 2013.12.14.
a./ 2 oldal, autográf, ceruzás: Madár ül az ágon..., é.n.
b./ 5 oldal, autográf, ceruzás: „Függöny mögött”, 1932, vizsga
c./ 2 oldal autográf: „A három árva”
Megjegyzés: Szeged Népe, Kálmány Lajos gyűjtése II. kötet
- 2013.12.15.
a./ 1/2 oldal ceruzás, autográf: „Csíja, csíja, babuska...” , é.n.
b./ az iskola postai lapjának hátulján ceruzás autográf: „Lassan szól a toronyóra...” , é.n.
- 2013.12.16.
10 oldal, gépirat, másolat, filmforgatókönyv, é.n.
Szerző: Rabinovszky Máriusz, forgatókönyv: Fejér Tamás
Tárgy: „Táncosnót keresek”
- 2013.12.17.
4 féle autográf ceruzás cédula, é.n.
Tárgy: versikék
- 2013.12.18.
2 lapos gépelt, eredeti + egy oldal másolat, sérült, 1940. VI.2.
Tárgy: „Vágycipő” gyermektáncjáték kísérőszövege, a Szentpál Iskola évf. záró előadása
- 2013.12.19.
3 oldalas autográf, ceruzás, é.n., széle töredezett, erősen sérült
Tárgy: dialógus
- 2013.12.20.
a./ 3 oldalas, gépirat, másolat, 1939, sérült, töredezett
Tárgy: „Búcsú szeretett bátyánktól”
b./ fél oldalas autográf jegyzet a karakterekről
- 2013.12.21.
4 oldal + borító, gépirat, eredeti, erősen sérült, töredezett, 1941. VI.
A Szentpál Iskola évf. zárójának műsora
Szerző: Öreg diák [Rabinovszky Máriusz – F. L.]
Tárgy: „Furulyás Ferkó”
- 2013.12.22.
3 oldal eredeti, 1 oldal másolat, gépirat, é.n., hiányos
Tárgy: dialógus (szereplők: Uk, Muk, Fuk)



**HGY-32 – Zeneművészeti Főiskola és Testnevelési Főiskola 2013. 13.
(Helye: 14. doboz)**

- 2013.13.1.
2 db keményfedelű kockás füzet, autográf jegyzetek, óravázlatok, 1958/59 és 1961/62
- 2013.13.2.
2 db keményfedelű kockás füzet, autográf óravázlatok, 1960/62 és 1967/68
- 2013.13.3.
1 db fedél nélküli kockás füzet, autográf óravázlatok, Testnevelési Főiskola, 1947-48-49
- 2013.13.4.
a./ 3 oldal, gépirat, másolat, 1963. II.13.
Tárgy: „A Dalcroze ritmika 3 hónapos tanterve”
b./ 7 db autográf vegyes méretű cédula, autográf Dalcroze jegyzetek, rajta: 1965, Dalcroze gyakorlatok 3 éves terv
- 2013.13.5.
4 oldal gépirat, másolat, autográf javításokkal, 1962. V. 22.
Tárgy: „Művészi torna és Tánc. 5 év.” és „Javaslat és szükséges kellékek a történelmi társastánc tantárgyhoz.”
- 2013.13.6.
vegyes autográf cédulák, a ZAK vizsgakérdései és feladatai, 1959, 1960, 1962, 1966 és é.n.
- 2013.13.7.
vegyes autográf cédulák, gyakorlatok leírása, 1965 és é.n.
- 2013.13.8.
a./ 1 lap, gépirat, másolat, 1957. VI. 19.
Tárgy: „A Zeneművészeti Főiskola ének-, operaszakos, valamint ének tanárképző hallgatóinak mozgásképzése.” Tantervi vázlat.
b./ 2 oldal gépirat, eredeti példány, autográf javításokkal, é.n.
Tárgy: „Ritmika”
- 2013.13.9.
2 oldal gépirat, (hátoldalán autográf feljegyzés: Berczik Sári javaslata), eredeti példány, 1947. VII. 7.
Tárgy: „Tanterv. A mozdulatművészet bevezetésére a Zeneművészeti Főiskolán”
- 2013.13.10.
13 oldal autográf jegyzet ritmikai gyakorlatokhoz, különböző zeneművekre
- 2013.13.11.
8 old., autográf, é.n.
Tárgy: „Zenék” (zenei anyagokhoz rendelt mozgás gyakorlatok)
- 2013.13.12.
4 lap + két db 1 oldalas ceruzás és tollal írt autográf, é.n.
Tárgy: „Szakiskola fiúk számára”, illetve: „Gimnáziumi mozgásművészet lányok és fiúk számára”
- 2013.13.13.
3 oldal, sérült, autográf, é.n.
Tárgy: Testnevelési Főiskola Táncnevelés anyag
- 2013.13.14.
a./ 1 db fél oldalas gépirat, eredeti, é.n.
Tárgy: „Színművészeti Akadémia táncstanterve”



- b./7 féloldal + 15 oldal vegyes autográf
Tárgy: „Szini vizsga” nevekkkel, a bemutatott táncokkal, táncjelírással stb.
- 2013.13.15.
8 lap + 4 lap féloldal as autográf leírások táncjelírással
Tárgy: A Testnevelési Főiskola néptáncos anyagai
- 2013.13.16.
a./ 26 féloldal as vegyes autográf jegyzet, táncjelírással, térrajzzal
Tárgy. a Testnevelési Főiskola 1948-as anyagai
b./ 15 féloldal as autográf jegyzet
Tárgy. Kérdések a vizsgákhoz
- 2013.13.17.
4+2+3 oldal autográf jegyzetek, é.n.
Tárgy: a Testnevelési Főiskola anyagai, főleg sporttánc, pálcikaember és térrajzokkal
- 2013.13.18.
2 old. +8 old. +5 old. autográf feljegyzések, vázlatok é.n.
a./ körtánc
b./ elmélet (ezen autográf évszám: 1964)
c./ keringő

**HGY-32 – Fotokópiák 2013.14.
(Helye: 7. doboz)**

- 2013.14.1.
6 db 13x18 cm-es fotókópia 19. századi kották (Csárdások, toborzók) borítójáról
- 2013.14.2.
360 db 9x14cm-es, ill. 9x14 cm-es fotókópia Rameau Maitrée a dancer (1725) c. könyvről
- 2013.14.3.
6 db 13x 18cm-es fotókópia F. Caroso: Nobilita di dame c. könyvből, mellette a megrendelés és az átvétel igazolása, 1965, Borsai Ilona

**HGY-32 – Kották és partitúrák 2013.15.
(Helye: 15. és 16. doboz)
15. doboz**

- 2013.15.1.
1 old., sérült, ragasztott, kézzel írt kottalap, é.n.
Tárgy. „Szüreti tánc”, zongora
- 2013.15.2.
1 db négy lapos nyomtatott, szélein sérült kotta, é.n.
Tárgy: vegyes (pl. Rossa Ernő, Purcell, ismeretlen, Cherubini, Martini, Laub, White, Weyse)
- 2013.15.3.
9 lap, bekötött, kézzel írt kotta, autográf címadással, a mozgásokra utaló bejegyzésekkel, é.n.
Tárgy. „Mária lányok” (egy oldal külön: „Halálasszony”)



- 2013.15.4.
15 lapos album, sérült, bekötött (restaurált), autográf leírás és kinetogram + 11 db fénykép,
1938. III. 23.
Tárgy: „Mária lányok” koreográfiai partitúrája
[Helye: külön, a dobozon kívül! – F. L.]
- 2013.15.5.
1 old., tollal és ceruzával, kézzel írt kotta, é.n.
Tárgy: „Bacchanal. Ember tragédiája – Római jelenet” – „Lassú tánc”
- 2013.15.6.
Szerző: Kern Aurél
Tárgy: „Moliére – A szerelem mint orvos” (A pecsét szerint: Nemzeti Színház Zenekönyvtára)
a./ 10 old.+ 1 old. borító, tollal, kézzel írt kotta, magánszólamok részére
Tárgy: „Beköszöntő”
b./ 7 old., ceruzával írt kotta, zenekari szólamok részére
Tárgy: „Beköszöntő”
c./ 3 old. erősen sérült, tollal, kézzel írt kotta
Tárgy: „A kuruzsló dala”
- 2013.15.7.
2 lap, tollal, kézzel írt kotta, autográf megjegyzésekkel az előadó részére, é.n.
Szerző: Couperin és Mattheson
Tárgy: „Narcisz – Vezérkönyv”
- 2013.15.8.
1 old., tollal, kézzel írt kotta, é.n.
Rajta autográf megjegyzés: Szentpál (Szenthály!) Olga részére
Tárgy: „Tarantella – Endre és Johannából”
- 2013.15.9.
1 old., tollal írt kottalap, é.n.+ borító, rajta autográf cím, belső oldalán ceruzás rajzok
Tárgy: „Százkarú”
- 2013.15.10.
3 old., ceruzás, kézzel írt kotta, é.n.
Tárgy:
a./ „Mein erster Ball”
b./ „Ballade”
c./ „L'enfant va dormir”
- 2013.15.11.
2 lap, tollal, kézzel írt kotta, é.n.
Tárgy: „Szappanbuborék – Valcer”
- 2013.15.12.
3 lap, tollal, kézzel írt kotta, zongorakivonat, é.n.
Szerző: Gluck
Tárgy: „Ifigénia Tauriszban”
- 2013.15.13.
2 lap, tollal, kézzel írt kotta, ceruzás autográf bejegyzéssel, é.n.
Tárgy:
a./ „Nimfák, Lámiák stb. tánca – Klasszikus Walpurgis éj”
b./ „Pastorale (Faust)”



- 2013.15.14.
2x2 lap, tollal, kézzel írt kotta, szélei sérültek, autográf bejegyzésekkel, é.n.
Tárgy: „Munka-tánc”
- 2013.15.15.
2 lap, tollal és ceruzával írt kotta és szöveg, é.n.
Tárgy: „Szűcs Mariska balladája”
- 2013.15.16.
2 lap, ceruzával, kézzel írt kotta, borítólapon autográf feljegyzések táncos utalásokkal, é.n.
Tárgy: „Egy szegény legény...”
- 2013.15.17.
2 old., tollal, kézzel írt kotta és szöveg
Tárgy: különböző népdalok, balladák
- 2013.15.18.
1 lap, tollal, kézzel írt kotta, 1940.
Szerző: Farkas Lajos
Tárgy: „A vén cigány – Rossz lelkiismeret: Madocsi Magda”
- 2013.15.19.
2 lap, tollal, kézzel írt kotta, é.n.
Szerző: Bartók Béla
Tárgy: „Sirató ének”
- 2013.15.20.
22,5 lapos tollal, kézzel írt kotta, a különböző hangszerek szólamai, autográf utasításokkal,
é.n. [1929: Bethlen Margit est – F. L.]
Szerző: Dohnányi
Tárgy: „Összefortt lelkek”
- 2013.15.21.
2x2 oldal tollal, kézzel írt kotta + 4 old., ceruzával, kézzel írt kotta, mozgásokra vonatkozó
autográf bejegyzésekkel, é.n.
Szerző: Jemnitz Sándor (Alexander Jemnitz)
Tárgy:
a./ „Föld”
b./ „Canon a 3 voci”
c./ „Hullám”
- 2013.15.22.
3 lap tollal, kézzel írt kotta, é.n.
Szerző: Hajdú István
Tárgy: „Plakát”
- 2013.15.23.
2 lapos ceruzával, kézzel írt kotta, szélei sérültek, rajta autográf ajánlás: „Kállay Edithnek
tisztelete jeléül, Losonczy Dezső, 1938. V. 9.”
Tárgy: „Áldozati tánc”
- 2013.15.24.
3 lapos nyomtatott kotta, erősen rongált, töredezett, autográf jegyzetek, é.n.
Szerző: Rózsavölgyi Márk
Tárgy: „Első magyar kör-tánc”, zongorára
- 2013.15.25.
8 old, nyomtatott kiadvány, Magyar Kórus, Budapest, 1947.



Szerző: Mozart, Haydn, Hayes, Salieri, Cherubini, Beethoven, Hauptmann – Mathia Károly magyar szövegei

Tárgy: „Tizenegy klasszikus kánon”

2013.15.26.

1 lap, tollal, kézzel írt kotta, é.n.

Tárgy: „Valcer és Figaro tánca, II. felv.”

2013.15.27.

2 lap, ceruzával, kézzel írt kotta, é.n.

Tárgy: „Dalcroze”

2013.15.28.

4 lap, tollal, kézzel írt kotta, ceruzás autográf bejegyzésekkel és felirattal, é.n.

Tárgy: „Várablakok alatt – Hungarisch Ballet”

2013.15.29.

4 lap, tollal, kézzel írt kotta, ceruzás bejegyzésekkel, é.n.

Tárgy: „Halottas”

2013.15.30.

1 lap, tollal, kézzel írt kotta, autográf cím és bejegyzések, 1932.

Szerző: Fucik

Tárgy: „Sportok tánca”

2013.15.31.

5 lap és keményebb borítóba beragasztott, nyomtatott kotta, P. Jurgenson, Leipzig, é.n.,

Szerző: Prokofjev

Tárgy: „Fehér – fekete”

2013.15.32.

13 lap és 9 féloldalas vegyes kotta, cím és más azonosítók nélkül, ceruzával és kézzel írt lapok, é.n.

2013.15.33.

6,5 lap, vegyes, kézzel és tollal írt kottalap, é.n.

Tárgy: „Kis dob, Valse, Ugrások, Hullám”, népdalok és Bartók

2013.15.34.

12 + 3 féloldalas, vegyes, azonosítatlan, kézzel és tollal írt kotta, é.n.

2013.15.35.

5,5 old., sérült, töredezett, vegyes, az autográf feliratok alapján azonosítható, kézzel és tollal írt kotta, é.n.

Tárgy: „I. felv.”, „A bú sírjon a fagyón”, „A lakodalmi tánc folytatása”, „C moll”, „Gyöngyöm, gyöngyöm”, „Tiroli dal”

2013.15.36.

3 lap, nyomtatott, azonosítatlan kotta töredék, egyik erősen sérült, széle töredezett, é.n.

2013.15.37.

3 + 4 lap, tollal, kézzel írt kotta, autográf bejegyzésekkel, é.n.

a./ Tárgy: „Menuette”

b./ eleje hiányzik (a 3. oldalon: „Walkür”)

2013.15.38.

6 old. vegyes, tollal és ceruzával, kézzel írt kották, autográf címek alapján azonosíthatók, é.n.

a./ Tárgy: „Bulerias”, „Cigánytánc”, „Adagio”, „Mon petit cheval”, „Magyar tánc”, „Robibolo gracioso”

b./ „Egyiptomi tánc”



2013.15.39.

7 lap, kézzel és tollal írt kotta, é.n.

Tárgy: azonosítatlan (autográf bejegyzések szerint: feleség, szerelmi duó, férj)

2013.15.40.

4 lap, ceruzával, kézzel írt kották, autográf címek alapján azonosíthatók, é.n.

Tárgy: „Ballade, Zuzi, Évi”, „Dolly”, „Gyászinduló”, „Lakodalmi tánc”

16. doboz

2013.15.41.

5 lap, tollal, kézzel és ceruzával írt kotta, é.n., autográf címek alapján azonosíthatók

Tárgy: „Tanz der Butschinner”, „Les Londres plaintes”, „Confetti”, „Tous travaillent”, „La presentation au temple”

2013.15.42.

9 felvágott kottalap + 2 lap + 4 összefűzött lap + 6 féloldalas, összeragasztott kottalap, é.n.

Tárgy:

a./ „Palikám..., Gyöngyöm, Gá-gá, Cini-cini..., Kertész nóta, Csizmadia, János bácsi”

b./ János bácsi

c./ vegyes

d./ „Jár a baba”

2013.15.43

6 lap, tollal és ceruzával, kézzel írt kotta, autográf címek alapján azonosítható, é.n.

Tárgy: „Galliarde”, „Pavane”, „Trojak”, „Pas de grass”, „Társastánc, II./b. évfolyam”

2013.15.44.

3 fél oldalas kézzel írt kotta, é.n. (autográf feljegyzés szerint „anyag az Ádám és Évához”)

Tárgy: A kuruzsló éneke + Brit-kolumbiai indián dal + A nutka indiánok ünnepi éneke

2013.15.45.

1 db nyomtatott 6 oldalas kotta, a Zenei Szemle 1926/27 (XI. évfolyam) melléklete

Tárgy: Choreia Hung.

2013.15.46.

2 lap, egy nyomtatott és egy autográf, é.n.

Tárgy: Sevillanas

2013.15.47.

1 lapos autográf kotta, beírásokkal, é.n.

Tárgy: Corneille: Komikus illúziók

2013.15.48.

3 lapos autográf kotta, német címekekkel és szöveggel, é.n.

Tárgy: „Bakongo”

2013.15.49.

2 lapos autográf kotta, ceruzás, szöveggel, é.n.

Tárgy: „János bácsi”

2013.15.50.

6 lapos kottafüzet, autográf, ceruzás címekekkel és szövegekkel, é.n.

Tárgy: „Jár a baba”

2013.15.51.

vegyes autográf kották, é.n.

a./ 4 db felvágott kottalap



- Tárgy: „Der neckende Kuckuck”
 b./ 2 db felvágott kottalap
 Tárgy: „Liliputi törpe”
 c./ 1 db felvágott kottalap
 Tárgy: „Landler”
 d./ 1 db kottafüzetből lap
 Tárgy: „Gyurka, Kató”
 e./ 1 db kottalap
 Tárgy: „Gólya” és „Tolnai kis kontratánc”
 f./ 1 db lap kottafüzetből
 Tárgy: Sur le pont d’Avignon

2013.15.52.

1 db kottalapon autográf, német nyelvű szöveg, és dallam is, Hellerau, 1917. VIII. 25.

2013.15.53.

4 lapos nyomtatott kotta, Magyar zeneszó kiadása, é.n.

Tárgy: „8 exotikus dal”. Összegejtötte és szövegüket fordította: Tiszay Andor

2013.15.54.

1 db keményfedelű kottafüzet, többféle autográf kotta, szöveggel, népzenei gyűjtés

2013.15.55.

2 kétoldalas és 2 egyoldalas ceruzás, autográf kotta, egyikben géppel írt dialógus és instrukciók, elég rongált állapotban, é.n.

Tárgy: „Hócsalád” – „Hóemberek-hez”



Körtvélyes Géza

Táncpanoráma

Válogatás az Új zenei újság tánckritikáiból I.*

Látomások – Új balett az Erkel Színházban¹

Hol a kísérletezés határa az Állami Operaházban – merülhet fel bárkiben a kérdés, aki jól ismeri nemzeti dalszínházunk mivoltát, karakterét és sajátlagos funkcióját a magyar zenei és színházi életben. Úgy véljük, a kérdés annyiban szónokinak tekinthető, hogy kísérletnek jobbra az minősül, ami valamiért nem sikerült teljesen, új formája csak részleteiben meggyőző.

Innét tekintve az Erkel Színház Látomások című decemberi balettbemutatóját valóban a kísérlet szó illeti. A mondanivalójában és részint megformálásában igényes táncjáték ugyanis nem hozott, nem is arathatott egyértelmű elismerést a szakma és a közönség körében. A vágy erejéről, alakváltozásairól s végül a halálban diadalmaskodó szerelem magasztosságáról szóló produkció csak egyes képeiben, elsősorban a mintegy tengelyét alkotó Csodálatos mandarin színpadi újrafogalmazásában vált igazi, átütő erejű műalkotássá, méltóan társulva Bartók zenéjéhez, amivel már a színvonalát, rangját is minősítettük. A Mandarint körülvevő, alcímbe is jelzett „elő-és utójáték” lazán egymáshoz kapcsolódó képeinek többsége inkább önmagában nyújthat tánc- és látványkarakterű élményt, főként a kétrészes mű második felében. Kifejező, artistikus, atmoszféra-teremtő jelenetek ezek – Muszorgszkij, Csajkovszkij és Albinoni zenék részleteihez kapcsolódva – olykor igen leleményes koreográfiai kidolgozásban. Folyamatuk azonban nehezen áll össze igazi műegésszé, s ebben nem a nyíltan vállalt zenei és koreográfiai eklektika a ludas. Inkább az, hogy a balett irracionális logikája nem tudja eléggé szerves egységbe rendezni a részleteket. Mindennek nem mond ellent, hogy a Látomások a tehetséges, s a táncszínház útjára lépő Fodor Antal koreográfusi pályafutásának eddigi legnagyobb szabású vállalkozása, amelyhez jó és igényes partnerre talált a zenei anyagot összeillesztő, részben megíró komponista: Mártha István személyében. A balett szereplői pedig az érett, pályája csúcsára érkező Dózsa Imrével, valamint a viharos gyorsasággal kibontakozó, igen tehetséges Hágai Katalinnal az élen nagyszerű előadást nyújtottak. Ismét tanúságot téve arról, hogy a társulat a viszonylag szokatlan, stílárisan széjjeltartó feladatok megoldásában is kimagasló képes produkálni.

Nívós kísérlet született tehát az Erkel Színház színpadán, olyan rendhagyó balett-fantázia, amely ismertetőnk kezdő kérdésére is választ ad. A színházvezetés koncepciójával összhangban

* A tánckritikák korábban Bartók Rádió Új Zenei Újság című műsorának táncszemle rovatában hangzottak el. Az elhangzott tánckritikák (a Körtvélyes Géza által nekem átadott kéziratok alapján) most jelennek meg először nyomtatásban. Készült az NKFIH K115676 számú kutatás keretében. Az Új Zenei Újság anyagából eddig a következő szövegek láttak napvilágot: Rómeó és Júlia. Balettfelújítás az Operaházban Trk 2009. 2. sz. 64.; Milloss emlékest az Operaházban 2011. 2.sz. 79–80.; Kanadai balettegység vendégjátéka az Operaházban. 2011. 2. sz. 80–81. Az alábbi négy írás Bolvári-Takács Gábor: Körtvélyes Géza táncművészeti vizsgálóadás-kritikái a Magyar Rádióban, 1990–1995 (Források a magyar színpadi táncművészet történetéhez III. MTE, Budapest, 2018.) című írásában jelent meg: Gondolatok a Balettintézet vizsgakonzertje nyomán (1990. 06. 23.), Balettvizsga az Operaházban (1992. június 21.), Balettvizsga az Operaházban (1993. június 27.), Táncművészeti vizsgakonzert a Madách Színházban (1995. július 09.).

¹ Az adás dátuma: 1985. 01. 29.



nagyon sok mindennek helye lehet az Operaházban, ha önmagát igazolja, ha tehát a kísérletből egyértelműen sikeres műalkotás lesz.

Szentivánéji álom a balettszínpadon²

Aki szereti a jó zenés színházat, amelyben a tánc és a látványosság nyelvén szólnak hozzá, jól érezheti magát az Operaház legújabb balett-bemutatójának előadásán.

Már a produkció címe: Szentivánéji álom, Mendelssohn közkedvelt muzsikája, s az egész varázslatot színpadra álmódó Seregi László komplex koreográfus-rendezői stílusa is a színházba csalogathatja a közönséget. A csalogatásra pedig hova-tovább igen nagy szükség lesz.

Fejedelmi nász, egymást kergető és megtaláló szerelmesek, bájosan bumfordi mesteremberek, a bonyodalmakat kavaró Puck s a mesebeli erdő megannyi furcsa lény magával ragad a fantázia, a játék és a színpadi lelemény bravúrosan látványos, változatos világába.

Shakespeare vígjátékának cselekménye és hősei – úgy vélem – jól ismertek, erről tehát egy rövid recenzióban nem szükséges beszámolni. Arról viszont igen, hogy itt a színház: a legszelebb értelemben vett színjáték és színjátszás minden komponense nagyszerűen kapcsolódik össze. A népszerű színpadi kísérőzenéhez a vezénylő karmester Jármai Gyula válogatott össze jól illeszkedő részleteket a komponista más darabjaiból, míg Novák János elektronikus hangeffektusokkal segítette a cselekmény menetét. A mesteremberek kedvesen naiv jeleneteihez viszont maga Seregi társított angol reneszánsz muzsikát, evvel is felerősítve hőseink hangsúlyozottan népi figuráját. Az itt előtérbe kerülő Zuboly, akit a varázslat egy bizarr álom idejére számárrá változtat, ébredésekor egész emberi tragédiát él át. Egyébként ő az egész darab mindenese, a produkció tótumfaktuma.

Seregi felfogásában ugyanis ezt a modern tündérajátékot egy XVI. századbeli alkalmi színtársulat játssza el, vagyis a koreográfus – akárcsak a Sylvia, meg a Rómeó és Júlia című darabjai esetében – a „színház a színházban” népszerű formájával él, még hozzá fölényes szakmai tudással. S ebben nem csak a nagyszámú kitűnő táncosgárda válik pompás játszótársává, élén Pongor Ildikóval, Szakály Györggyel, Kovács Tiborral és Erényi Bélával, hanem a főszerepet vállaló látványosság két scenikus varázslója: Furray Gábor a színpadképek és Vágó Nelly a kosztümök tervezője.

A produkció végét Seregi érdekes, találó ötlettel egészítette ki. A társulat öltözékeit, kellékeit letéve távozik, s a magára maradó Puck sikerrel illeszti össze a tündérr király Oberon prosperói varázspálcáját, hogy még egyszer felragyogjon a színpad, hiszen a mese, a varázslat, a művészet örök – és az is kell hogy maradjon.

Zaklatott korunkban, feszültséggel teli napjainkban erre a reményt nyújtó jelzésre, azt hiszem, nagyon is szükség van. Seregi pót-akcióját már ezért is el tudjuk fogadni. Általa talán még emelkedettebb hangulatban távozhat a közönség egy minden tekintetben sikeres színházi produkció szívet melengető élményével.

A Coppélia felújítása az Erkel Színházban³

A zeneértő hallgatók előtt bizonyára ismeretes, hogy a múlt század legnevesebb komponistái sorából csupán Delibes-et és Csajkovszkijt fűzte szorosabb kapcsolat a balettszínpadhoz. Köz- kedvelt balett-muzsikájuk rendre fellelhető napjaink nagy létszámú balett-együtteseinek műsorrendjén is, – hagyományos vagy újabb keletű koreográfiához kapcsolódva.

² Az adás dátuma: 1989. 12. 31.

³ Az adás dátuma: 1990. 02. 24.



A Coppélia, Delibes egyik legnépszerűbb műve szinte végig kíséri a Budapesti Operaház történetét, színpadi változatai közül pedig a most felújított Harangozó-verzió bizonyult a legsikeresebbnek s a legmaradandóbbnak.

Századunk középső harmadában tulajdonképp Harangozó táncjátékai alakították ki a balett-együttes arculatát. Javarészt egyfelvonásos műveiben és ezzel összhangban az előadói tolmácsolásban is szerves egységet alkot a balett-színház minden komponense: a cselekmény és a muzsika, a tánc és a scenírozás. Ami e darabok koreográfiáját illeti, azokban az ötletesség, a játékoság és a humor, a jellemek élethű és gyakran karikírozó megidézése dominál, a megformálásban pedig a karaktertánc és a klasszikus balett, a néptánc és a pantomim szövetkezik egymással s teremt olyan jellegzetes stílusképletet, amely idővel balett-együttesünk nemzeti tradíciójává nemesedett.

Ennek az életigenlő, realiztikus stílusnak egyik legszemléletesebb példája épp az 1953-ban készült átdolgozott cselekményű és zeneileg kiegészített Coppélia, – Harangozó legsikerültebb többfelvonásos balettje, remekbe szabott táncvígjátéka. A színvonalas és vidám táncjáték mindig kelendő, és nincs is olyan sok belőle. Ezért, s nem csupán a Harangozó-örökség ápolása miatt helyeselhető a Coppélia újbóli műsorra tűzése, – persze csak akkor, ha a színrevitel igazolja a jelzett értékeket. Nos, ebből a szempontból a felújítás nagy és biztató lépésnek bizonyul, amelyből a további terem-munka, s főként az érlelődő előadások nyomán bontakozhat ki mindaz, ami a műben rejlik.

A február 16-i premier szerint a játék-és táncinterpretáció az elsőtől a harmadik felvonásig fokozatosan javult, s örömmel konstatálhattuk, hogy a látványos zárójelenetben az eredeti, technikailag jóval nehezebb megoldást sikerült visszaállítani. A csoportos összteljesítmény azonban több helyütt kiegyenlített és főként az egész mű jellegzetes harangozó atmoszférája, jellege és stílusa várat még magára. Akkor is, ha a főszereplők közül nagyszerű, virtuóz táncával a kitűnő Pongor Ildikó és ifj. Nagy Zoltán a mindenkori legjobbak nivóját nyújtotta. Coppélius különleges figuráját annak idején Harangozó, a zenialis karakter-táncos önmagára szabta. Ezt a szerepet saját szerényebb képességeihez igazítva Urbán István kellemes meglepetést szerzett: egy legendássá lett alakítás örökébe lépni egyébként mindenkor kissé hálátlan feladat.

Ami végül a zenekar játékát illeti, arra szintűgy érvényes lehet, hogy az előadáson még dolgozni kell, – habár az egész produkciót a közönség így is hálásan fogadta és tapsával a művészeket sokszor a függöny elé hívta.

Nemzetközi táncfesztivál Bécsben⁴

Közel egy évtizede, hogy Dr. Gerhard Bunner, a bécsi Staatsoper balett-igazgatójának irányításával a hajdani császárváros két évenként – mindig február és március folyamán – gazdag kínálatú nemzetközi táncfesztivált rendez. Idén sem volt könnyű kiválasztani azt a néhány napot, amikor egyváltéban lehet a legérdekesebbnek ígérkező balett-programokat megtekinteni. De végül is a múlt héten három nap alatt sikerült az NSZK, Ausztria és Anglia egy-egy reprezentatív együttesének produkcióját láthatni.

Rövid beszámolómat hadd kezdjem mindjárt a legjelentősebb élménnyel. A teljesen megújult English National Ballett – korábban London Festival Balletnek nevezték, s az első nyugati társulat volt, amely hazánkban a 60-as évek elején vendégszerepelt – ezúttal nagyszerű bemutatkozásával lepte meg a Messepalast közönségét.

Kitűnő fiatal táncosok adták elő a nagy tehetségű angol koreográfus, Christopher Bruce Szimfónia három tételben, Hattyúdál és Föld című táncműveit – Sztravinszkij, Philip Chambon,

⁴ Az adás dátuma: 1990. 03. 10.



és Arne Nordheim muzsikájára. Mindhárom darabot szorosán fűzte egymáshoz a táncalkotó egyértelműen humanista, erőszakellenes attitűdje, átütő erejű hangvétele, s ami manapság különösképp értékelendő: természetesnek tetsző, komplex s egyben folyamatosan áramló motivikus formálás módja, táncnyelvezete. Ez az est is nyilvánvalóvá tette, hogy Bruce a jelenkori táncvilág középnmzedékének legjobbjai sorába tartozik.

E produkció tükrében még érdekesebbnek tűnt fel, hogy a teljesen korszerű angol társulatot igazgató Peter Schaufuss, a világhírű dán klasszikus táncos viszont egy nagyszabású tradicionális táncjátékát tanította be a bécsi Staatsoper balett-együttesének. A legrégebbi, 1836-tól élő romantikus balett, a La Sylphide legújabb, zeneileg is teljes verzióját Schaufuss 1979-ben épp az itt vendégszereplő londoni együttes számára készítette, s a bécsi premierre már a mű negyedik külföldi bemutatója után került sor.

A sikersorozat ez az előadás is igazolta: a Sylphide új, kiegészített változata kristálytisztán őrzi a múlt századi, iskolát teremtő nagy francia-dán koreográfus-balettmester, August Bournonville jellegzetes, fűrge láb munkájú egyéni táncstílusát. E stílus-variáns egy sorozat kevésbé holdfényes, karaktertáncban és pantomimben gazdag táncjátékban testesült meg, s maradt fenn Koppenhágában, hogy azután évszázadunk utolsó harmadában hódítani kezdjen szerte a világon. A Budapesti Operaházba ugyancsak Herman Lovenskjold zenéjével a 70-es évek elején érkezett el a rövidített Szilfid a dán fővárosból, de a klasszikus poézisben gazdagabb Giselle rövidesen háttérbe szorította a repertoáron.

A Bécsben színre vitt és kitűnően betanított új változat épp a klasszikus táncmatériát gyarapította, a romantikus atmoszférát pedig nagyszerűen erősítette fel a gyönyörű scenikai kiállítás, valamint a nagyhírű zenekar irigylésre méltóan kidolgozott és hangulatos játéka. Az osztrák táncosok főként a karakter-táncokban tetszettek.

Végezetül essék szó a Budapesten szintúgy megfordult Stuttgarti Balett Messepalast-beli vendégszerepléséről. A nálunk is igen nagyra becsült holland koreográfus Hans van Manen két alkotása: A jövőben / In the Future/ és Prokofjev zongoradarabjára a Szarkazmusok ugyan a mester rangos életművébe illeszkedik, ám de mindkettő korábbi balettjei halványabb variánsának látszik. Kuriózumnak ígérkezett a társulatot igazgató legendás balerina: Marcia Haydée koreográfiai ősbemutatója Kapcsolatok címmel, de a látvány ezúttal sem győzött meg arról, hogy a csillogó színpadi pályafutás végeztével feltétlenül nívós táncalkotói tevékenység kezdhető el. A szám indiai és szibériai ihletű zenéje viszont érdekes volt.

Ami pedig a műsort záró egyfelvonásost illeti, az ember gyanút foghatott, hogy a nagy nevek parádéja mögött valóban komoly művészi vállalkozás rejtőzik-e? Ionesco: Székek című egyfelvonásos nyomán, Wagner Trisztánjának részleteire ugyanis Béjart készített szöveggel átszőtt játékot Haydée és a vele fellépő kiváló hamburgi koreográfus-balettigazgató John Neumeier részére. A fényes névsor azonban nem emelte magasba a produkciót, akkor sem, ha az exkluzív közönség még oly elragadtatottan ünnepelte is a két világsztárt.

Vidéki balett-együttesek a Tavaszi Fesztiválon⁵

Nemcsak a nemzeti táncművészet szempontjából fontos, hogy néhány esztendeje a fővároson kívül már három önállóan produkáló balett-együttes működik Magyarországon. Létüknek, tevékenységüknek nem is akármilyen zenei nevelő, ismeretterjesztő kisugárzása van, hiszen a balettszínpad a legszorosabban kötődik a műzenéhez a hazaihoz és az egyetemeshoz, a régihez és a legújabbhoz egyaránt.

⁵ Az adás dátuma: 1990. 04. 14.



A legpregnansabb példa erre közelmúltunkból az immár harminc esztendőes Pécsi Balett nyújtotta. Sokan emlékezünk rá: főként a 60-as évtizedben ezt a társulatot joggal minősítették a kortárs magyar műzene jelentős, inspiratív hatású műhelyének is. Igaz, az idő múlásával a pécsi-eknek ez a szerepköre módosult. Abban viszont nincs, nem is lehetséges változás, hogy bármelyik társulat bemutatója ne kapcsolódjék valamilyen komponista koncerttermi vagy a színpad számára alkotott muzsikájához. S már ebből a szempontból is idekíváncozik a híradás vidéken működő balett-együttesek közös budapesti bemutatkozásáról.

Nos, a három társulat előadásai zenei tekintetben változatos és nívós összképet mutattak. A színpadi látvánnyal többé-kevésbé összefonódva csendült fel a Győri Balett programján Händel és Orff, a pécsieknél Schütz, Vivaldi és Ravel, a szegedi együttes műsorán Monteverdi és Skrjabin egy vagy több műve, illetve műrészlete: de hallhattunk klasszikus dzsesszt, japán népi muzsikát és ütőhangszeres kompozíciót is. Mindez hangszalagról szólalt meg, biztosítva ezáltal a magas előadói színvonalat, valamint a színpadi akcióval való problémátlan összhangot.

Ami a produkciók táncos nívóját, sikerültességét illeti, a bemutató sorozat jó bepillantást nyújtott a fellépő társulatok munkájába, alkotói és előadóművészi viszonylatban is.

A rangidős Pécsi Balettnél ezúttal az onnét több mint két évtizede elszármazott és a Budapesti Operaházban tevékenykedő Fodor Antal tanította be, illetve állította át 1988 nyarán egy bécsi templomban színre vitt produkcióját, Requiem az élőkért címmel. Csak jelezni kívánom, hogy művében a koreográfust nemes és igényes eszme vezérli: a szeretet igénye, az erőszak elutasítása. Ezt a koncepciót egymást válogató tételek realizálják: egyfelől barokk muzsikához kapcsolódó elvontabb, emelkedett hangvételű neoklasszikus táncjelenetek, másfelől egy 30-as években közismert szalon-tánc-melódiához társuló, főleg köznap progresszív mozgáselemekkel operáló táncképek. Az utóbbiak hatásosak és nagyon is időszerűek, hiszen az erőszak sajnos hétköznapiaink egyik kísérőjelensége lett. Igen jól sikerült Fodor már ismert, de most trikó helyett civil ruhába öltöztetett Boleró-verziója is, találó világítással és erőteljes tolmácsolásban.

A 60-as években Szegeden pályakezdő táncos és koreográfus Imre Zoltán sokáig Nyugat-Európában dolgozott. Néhány éve tért haza, s egy ideje ismét Szegeden működik. Ezúttal nagy fába vágta fejszéjét: Alvilági Játékok címmel három részes, látványos és cselekményes táncjátékot tervezett az egyre felkészültebb Szegedi Balett számára. Mint a műsorlap jelzi, Jean Cocteau emlékére az Orpheusz és Euridiké legenda történelmi korszakokra időzített és bontott, de mai, egyéni interpretálására vállalkozott, – archaizáló, szecessziós és jelenkori stílusban. Imre Zoltán tehetséges, fantáziadús tánctervező: igen muzikális és képzőművészeti téren is alaposan felkészült, ezt korábbi darabjai szemléletesen bizonyították. Szembetűnő itt is a koreográfiai ötletek, rafinált folyamatok már-már parttalan hömpölygése, azonban a tánc és a zenei élmény, a látványi hatás valójában elválik a szerzői szándéktól. Szinte érdemes eltekinteni attól, miről is kíván szólni a mű: a táncos formálás inkább önmagában tud magával ragadni.

A bemutatósorozatot a hatalmas nézőterű Budapesti Sportcsarnokban az épp tíz esztendőes és tartósan népszerű Győri Balett Ünnepek című estjének három előadása indította, két korai darabja felújításával s egy új bemutatóval. Bevallom, engem leginkább a spiritus rector Markó Iván szuggesztív alakítása ragadott meg A szamuráj című táncjátéka jó előadásában. A műsort nyitó Nap szeretteit, Markó első balettjét – annak ifjonti pátoszát, színjátékkal telített és szerény koreográfiai anyagot használó formálásmódját – mintegy jól kirajzolódó ív köti össze legújabb Ünnepek című darabjával. Ez utóbbi azonban jubiláló jelképszerűséggel s a jövőt képviselő gyermek-táncosok szerepeltetésével csupán távolról, inkább modorával visszhangozza a lelkesítő kezdet ismert jellegzetességeit. A táncművészetben kevésbé járatos legszelebb nagyközönség mindenesetre kedveli ezt a látvány-színházat, és ezúttal is lelkes tapsal fogadta.



Egészen véve tehát csak helyeselni lehet a sorozat ismételt megrendezését, amely a Tavaszi Fesztivál zenei és táncos műsorínálatát kétség kívül gazdagítja.

Belga látványszínház vendégjátéka az Operaházban⁶

Meggyőződésem, hogy műalkotással kapcsolatban csupán akkor indokolt kísérletről beszélni, ha a vállalkozás nem egészen sikerült. Nos, ennek nyomán végképp alaptalan volna az Ikarusz zuhanása című produkciót kísérletnek mondani, noha kétségtelen: a mű semmilyen eddig ismert műfaji kategóriába nem sorolható.

Hiába állt ezért a műsorlapon, hogy Operaházunkban május 28-29-én a Belga Nemzeti Opera és a Brüsszeli Theater Le Plan K. /sic!/ közös vendégjátéka kerül színre, – az opera szótól ezúttal teljesen el kellett tekinteni. A hangfelvételnél valószínűleg – és csupán alkalmilag – a belga opera zenészei működtek közre, a komponista vezényletével, a kilenc színre lépő táncos pedig a Le Plan K. együttes tagjaként realizálta a vezető, író, rendező és koreográfus Frédéric Flamand alkotását.

Az előadást leginkább komplex elektronikus látványszínháznak nevezném. Olyan spektakulumnak, amely az angol zeneszerző: Michael Nyman nyolcvan perces szünet nélküli, leginkább repetitív karakterű muzsikájához modern táncot, akrobatikus és közepes mozgást, fantáziadús világlátást és videotechnikát, geometrikus alakzatokat és szürreális ihletésű tárgyakat kapcsol, mindezzel felemelően fájdalmas emberi drámát tár elénk, rendhagyó eszközökkel.

Katasztrófa-utópia: műfaji megjelölésként ez a szókapcsolás is szerepel a műsorlapon, de az előadás jellegéhez, közleményéhez nem sokkal visz közelebb. Azt látjuk ugyanis – s a zene elragadó, elbódító vágtatása, hömpölygése is ezt szuggerálja – hogy a háttérre vetített jelképes földgömb előtt az alkotni vágyó, a feltörekvő ember sziszifuszi küzdelme elevenedik meg. A mérhetetlen erőfeszítés és szenvedés, a folytonos elbukás és újrakezdés végtelen folyamata, amelynek során Ikarusz ugyan lezuhan, de mindegyre felemelkedik.

Megvallom, mindez engem távolról az „Ember küzdj” madách-i eszméjére emlékeztetett. Az örök érvényű eszme viszont ezúttal szinte 21. századi audió-vizuális hangszerelésben lépett elénk, utat nyitva a szupertekhnika táncszínpadi térhódításának. Az eredmény mindenestre emlékezetes élménnyel gazdagította mindazokat, akik – függetlenül magukat az érvényes művészeti konvencióktól – rá tudtak állni erre a sohasem volt hullámhosszra.

Évadvégi balett-bemutató az Operaházban⁷

Alighanem érdemes eltekinteni a Mamma Maria című produkció műsorlapjának tényközlésétől: világbemutató. Az esemény, sajnos nem nyújtott sok örömeztetőt, noha természetesen mindenkor örömmel hallgatjuk meg Johann Sebastian Bach jól – és kevésbé ismert kisebb – nagyobb műveit, amire ez az egyfelvonásos modern balett készült.

És itt rögtön korrekció következék: a modern balett megjelölés csupán abban az értelemben használható, miszerint a koreográfia a modern tánc, azaz a mozdulatművészet nyelvezetéből építkezik, illetve hogy jó ideje minden cselekményes táncművet balettnek mondanak.

Nos, ezúttal a táncalkotó neve, és közel félévszázados rangos tevékenysége valóban fokozott érdeklődést és várakozást kelthetett. Birgit Cullberg, a svéd táncművészet nagymestere – akinek

⁶ Az adás dátuma: 1990. 06. 09.

⁷ Az adás dátuma: 1990. 06. 16.



stílusa és gazdag életműve egyértelműen az európai, főként német mozdulatművészet világához tartozik – imponáló feladatra vállalkozott. Nyolcvankét évesen, s közel évtizedes szünet után új művet vitt színre, méghozzá nálunk, az Operaházban. Olyan darabot, amelynek táncos megformálása most is a koreográfus kvalitásait, nem utolsó sorban muzikalitását tanúsítja.

A Jézus anyjának életútját felvázoló Mamma Maria a táncszínpad eszközeivel óhajtja földközbe hozni a kiválasztott asszony sorsát, egyéni tragédiáját. Talán a hajdan volt vásári képmutogatók, s a naiv népi passiójátékok szemléletét és formálásmódját szerette volna az alkotó úgy megidézni, és mai jelentéssel elénk tárni, hogy például Máriát vidám és dolgos fiatal nőként ismerjük meg, akit a Szentlélek nagyon is férfi képében ejt teherbe, s aki végezetül Megváltó fia mennybemenetele, tehát végső elvesztése után fájdalmában zúzza szét a keresztet, s annak maradványát indulatosan a közönség: mi, megváltottak közé hajtja. Mindez szép és jó, a történet és a szándék közérthető, s a címszereplő Metzger Márta feladatát intenzív játékkal, és tánccal méltóan tudta realizálni. A produkció mégis olyan hatást kelt – s az előadói kivitelezés egésze ezt feltétlenül felerősíti –, mintha egy több évtizedes, felújított mozdulatművész táncmű napjainkban valahogy betévedt volna a budapesti Operaház színpadára.

A premiért ugyanis nem tudom elvonatkoztatni attól az immár évtizedes repertoár-építési esetlegességtől, és elbizonytalanodástól, ami a csökkenő anyagiakból csak úgy következhet, mint a balett-vezetés gyakori változásából. Ez a kép, szoros összefüggésben a szólisták és kartáncosok külföldre áramlásával, s ennek folytán az előadói színvonal szintje hisztérikus ingadozásaival – mindenestre korántsem megnyugtató.

Ilyen helyzetben a Mamma Maria inkább egy magyar modern táncgyűttes múltat idéző repertoárjára kíváncsnék, mintsem a nagyvilág eredményeitől fokozatosan elszakadó reprezentatív nemzeti balett- társulatunk műsorrendjére.

Jubilál a Pécsi Balett⁸

Úgy vélem, bármiféle erőltetés nélkül minősíthető zenei életünk megemlékezésére méltó évfordulójának, hogy a Pécsi Balett most 30-ik évadját kezdi meg. Valójában példa nélküli a hazai zenés színpad, s azon túlmenően a magyar zene történetében is az az intenzív és tartós alkotói együttműködés, amit ez az Eck Imre-teremtette társulat az elmúlt három évtized alatt valósított meg.

Amikor a Budapesten is nagy jövő előtt áll, már megismert fiatal koreográfus egy csapatnyi frissen végzett balett-növendékkel 1960-ban a Pécsi Nemzeti Színházhoz szerződött, senki nem gondolhatta, hogy nem csak jelentős újító szellemű balett-együttes született, hanem egy széleskörű inspiratív szerepet vállaló zenei alkotóműhely is.

Ennek érzékeltetésére hadd utaljak mindennek előtt az első három évad premierjére, amelynek tizennégy egyfelvonásos darabjából kilencnek kortárs magyar komponista szerzte a muzsikáját, méghozzá Eck Imre koncepciózus, személyre szabott felkérésére. S az évtized feléig, a következő gyakori bemutatókhoz még további tíz fiatalabb-idősebb magyar zeneszerző írt balettzenét a „Pécsiek” számára, miközben Bartók muzsikája: a Divertimento és a Concerto, valamint A fából faragott királyfi és A csodálatos mandarin is felcsendült a pécsi színházban.

Avantgarde balett és avantgarde, megújuló magyar muzsika kapott így pódiumot Pécsen, s a komponisták esetében ez nem egyszer az első hazai nyilvános bemutatkozást is jelentette. Igen, akkortájt – jól emlékszem rá – hamarabb és könnyebben lehetett e gyorsan hírnevet szerző balett-színpadon fiatal magyar komponistának szóhoz jutni, mint a fővárosban vagy másutt az országban.

⁸ Az adás dátuma: 1990. 10. 06.



És talán nem igazságtalan épp itt az a megjegyzésem, hogy ezt az eredményes egymásra találást, illetve annak lendületét nem a Pécsi Balett szándékainak, irányvonalának megváltoztatása lazította meg, fékezte le. Ahogy zenei életünk fejlődése mind szélesebbre tárta a kapukat Európa felé, úgy vált – érthetően – vonzóbbá, érdekesebbé mondjuk a fővárosban, de még inkább Darmstadtban bemutatkozni.

Persze, ez a fordulat nem szakítást jelentett a Pécsi Balettel, csak az arányok módosulását, megváltozását. Már a hatvanas évek második felétől a bemutatók plakátjain gyarapodott a külföldi barokk klasszikus, romantikus és XX. századi komponisták neve- Purcelltól és Vivalditól kezdve Sztarvinszkijig és Schönbergig. Másfelől a magyar zeneirodalom klasszikusainak művei, köztük Liszt és Kodály kompozíciói váltak Pécssett balett-muzsikává, de azért folyamatos maradt a repertoár-építésben a kortárs hazai muzsika részvétele is, a közép-nemzedéktől a pályakezdőkig bezáróan.

Vagyis az igényes muzsika egyik legszélesebb hatókörű bázisává nemesedett az immáron harminc esztendőes Pécsi Balett, amelynek számtalan rövidebb-hosszabb táncalkotása napjainkig közel félszáz magyar s ugyanennyi külföldi zeneszerző muzsikájára született. S az egymást követő táncos nemzedékekből rendre újjászülető együttes, amelyet a hetvenes évtized kezdetétől a koreográfus-balettigazgatóvá avaszt szolista, Tóth Sándor és a művészeti vezető Eck Imre közösen irányít, országszerte terjesztette és terjeszti az egyetemes és hazai zeneirodalom patinás értékeit. S eközben – időnként itthoni és külföldi vendég-táncalkotókat is bevonva – elévülhetetlen érdemeket szerzett a korszerű magyar balett-művészet kialakításában, megteremtésében.

A Szegedi Balett stúdió-együttese Budapesten⁹

Az Új Zenei Újságban legutóbb április 14-én esett szó a Szegedi Balett vendéjátékáról, amikor a többi vidéki társulattal együtt a Tavaszi Fesztivál műsorkínálatát gazdagító sorozatukról adtunk számot. Akkor a balettigazgató-koreográfus, Imre Zoltán nagyigényű első egész estés produkcióját mutatták be. Pesten látott legújabb programjukban, a Szegedi Balett stúdiójának előadásán, – amit egyébként a Táncforum szervezett a Budai Vigadóban – ugyancsak szerepelt Imre Zoltánnak egy új egyfelvonásos műve, s most mindenképp előtt erről szeretném a hallgatót informálni.

Több ízben hangsúlyoztam már, hogy Imre igen tehetséges, nagyon muzikális és széleskörűen kulturált koreográfus, aki mindig igényes vállalkozásokba kezd, de úgy tűnik, gyakran ki-egyenlítően eredménnyel. Pontosabban: művei eddig akkor szereztek felhőtlen élményt, ha műfajilag, időtartamban nem méretezte el őket, ha darabjait nem terhelte túl többrétegű, jobbra rejtjelezett jelentéssel. Nos, ezúttal végre ismét nagyszerű, vérbeli modern balettet alkotott Angyali táncjáték címmel, Márta István Karácsony napja című szerzeményére. Idézőjeles értelemben véve csupán arról szól, hogy az emberi nem valamiképp megromlott, elvesztette anyagi tisztaságát, sok színből álló egységét, természetes harmóniáját. Valóban jól utal a szerzői koncepcióra s az ezt pompásan realizáló táncos megoldásra a műsorlap egy mondata: Kiűzetés a paradicsomból. Remek, találékony, nemzetközi viszonylatban is korszerű koreográfiai formálás lélegzik együtt a muzsikával, s ami igen fontos: mindez a táncosok nagyszerű tolmácsolásában került színre.

Stúdióelőadást említettem, ami viszont magyarázatot igényel. Igen, ez a szellemi végváron élő-küzdő, mintegy húsz tagú együttes stúdiót létesített, hogy a foglalkozás jellegű munkán túl még valami mást, többet nyújtsanak. Többet is, újat is, hiszen mostani műsorában a társulat új koreográfust is avatott, méghozzá figyelemre méltó eredménnyel.

Juronic Tamás, az együttes táncosa Szükségi táncok címmel egy jól sikerült néptánc-perzsidázst vitt színpadra. Ebben két táncos zenekar muzsikájára teljességgel táncosan állította

⁹ Az adás dátuma: 1990. 10. 10.



görbe tükörbe a mozgalomban kötelező néptáncos nyelvapolást és a koreográfikus eredetieskedés manírjait. Művében semmi sem azonos az eredetivel, de a lényege szerint olyan, s ezt az elvonatkoztatást tágította ki, stilizálta tovább a modern dance kifejezőmódjával. Igen jóízű, mulatságos és biztató munka, amit a táncosok élvezettel, s kellő humorérzékkel adtak elő, valóságos tapsvihart aratva.

A pályakezdő koreográfus zenei igényességét és túgulékonyágát tanúsította, hogy másik darabját, a kortárs lengyel komponista, Tadeusz Baird 3. szimfóniájára készítette Szatíra címmel. A szerzői gondolat és szándék itt is rokonszenves, sőt magvas: a letipró hatalom újra termelődésének egyfajta bizarr mechanizmusát kívánta megragadni, a színpadi megformálás azonban kidolgozatlan maradt és kissé külsőségesre sikeredett.

Persze, ennél fontosabb, hogy elsőként említett műve az ifjú alkotó tehetségét demonstrálta, s ezzel egyidejűleg a közreműködő tucatnyi önkéntes stúdiótag elismerésre méltó lelkes odaadását.

Örülhetett, aki látta a Szegedi Balett előadását. Bízást mondhatom, e szépen fejlődő társulat minden támogatást megérdemel, és minden megmozdulását figyelemmel kell kísérni.

Balettbemutató az Erkel Színházban¹⁰

Aki figyelemmel kísérte az elmúlt két évtized operaházi balett-premierjét, világosan kirajzolódhatott számára hogy a műsorpolitika egyik fontos összetevője a kortárs nemzetközi eredmények fokozatos adaptációja. Igazság szerint nem mondhatjuk, hogy az erre irányuló nemes törekvés mindvégig következetes és kellőképp átfogó jellegű volt. Ugyanakkor kétségtelen: a legjobb külföldi koreográfusok közül többnek egy-egy vagy néhány jelentős alkotása mégis bekerült a repertoárba, amint ezt a Balanchine és Ashton, Béjart és Alvin Ailey, Hans van Manen és Jiri Kylián bemutatók tanúsítják.

Hosszan lehetne még sorolni, hogy e téren mi minden hiányzik a műsorrendből, ámde a külföldi bemutató pénz, többnyire sok pénz függvénye, s azt hiszem, ehhez már nem kell kommentár. Mindenesetre ez a mostani Divertimento című, négy darabból álló est is visszatükrözi: a kevés pénzből inkább vegyes színvonalú, részint esetleges összeállítású bemutatóra futja, s még ebben is szerepet játszik a balett-vezető személyes igénye, ügyessége, baráti kapcsolat-hálózata.

Summa summarum: ezúttal egy világméretűben első osztályú, két nívós másodrendű s egy semmilyen rangú koreográfia került az új műsorba, s az elmúlt fél évtized tükrében még ennek is örülnünk lehet.

Fejjel emelkedett ki a programból az Európában dolgozó amerikai Robert North viszonylag korai, 1976-ban készült gyönyörű, ihletetten találékony és bensőségesen muzikális balettje: A halál és a lány, amelyhez a címadó Schubert-muzsikát az operaházi zenekar kvintettje szólaltatta meg. Olyan táncmű ez, amelyben századunk kiteljesedő, sok variánsú vívmánya: a modern dance szemlélete és hajlékony, áramló mozdulatvilága uralkodik. Az az idioma, amely – a különösen North-nál – természetesen olvasztotta magába a néptáncok formanyelvét is, és ezáltal új kifejezőmódot teremtett.

Ehhez a stíluskörhöz kapcsolódik a legjobb értelemben vett tanítványi mentalitásával az egyiptomi származású, Párizsban dolgozó Raza Hammadi, aki két művével is bemutatkozott és darabjai alkotják a műsor első harmadát. A táncalkotó perfektül birtokolja a dzsessz, a modern tánc, valamint a néptáncok szellemét és skolasztikáját, ami lehetővé tette, hogy North-énál szolidabb hatású, de lényegében jó baletteket produkáljon. Igaz, az Archipel, magyarul Szigetvilág erős Kylián hatást mutat, ám de Agelique Iantos nagyszerű görög népzenei ihletésű, hangszalagon

¹⁰ Az adás dátuma: 1990. 12. 08.



rögzített muzsikájával szoros harmóniában Hammad formás, esztétikus koreográfiát vitt színre-jól lendítve tovább a modern táncos irányba együttesünk szólólistáit és kartáncosait. Másik műve, a laza cselekményszálú Tangó egyenest kihívás a tájékozottabb néző számára. Zenéje ugyanis részben annak a Piazzola szerzeménynek Mercedes Sosa-alkotta átírata, amelyre a jelenkor egyik klasszikusa a holland Hans van Manen nálunk is előadott legendás Őt tangó-ját koreografálta. Hammad erre a muzsikára motivikailag nívós egyfelvonásos táncjátékot formált, amely bizonyosan megnyeri majd a közönség tetszését.

Igaz, ezt bízást előlegezhetjük a címadó, s egyben műsorzáró produkciónak is, amely Bernstein hangszalagról felcsendülő Divertimentójára született, s ellentmondásos karakterével bizony kirí a balett-est egészéből. Technikás szólórészeiben tetten érhető, hogy szerzője, az egykori neves német szólótáncos: Peter Brener valóban otthonos a klasszikus balett szférájában. Ami viszont az ezt körülvevő és ellenpontozó csoportos revüjeleneteket illeti, ezek még Budapesten is vidékinek hatottak, tulajdonképp függetlenül attól, hogy a táncosok hogyan adták elő azokat.

A premier ezért mutat jórészt felemás képet: méltatlanul zárul, ámde főként a North és részint a Hammad balettek révén megszületése mégis eseményt jelent. A széles nagyközönséget pedig, hadd ismételjem, remélhetőleg becsalogatja majd a színházba, amit napjainkban korántsem lehet figyelmen kívül hagyni.

Táncpanoráma '91¹¹

A bőség zavarával kellene megküzdenie a recenzensnek, amikor a Táncpanoráma '91 elnevezésű előadás-sorozatról próbálja a hallgatót informálni. Tizenöt hazai balett, néptánc és modern tánc program, plusz egy külföldi vendégjáték közül ezért csupán a három vidéki balett-együttes estjét választottam ki, mivel szerintem táncéletünkben ezekre a társulatokra különösen fontos szerep hárul.

Vállalván a tévedés kockázatát, én úgy találok, hogy Magyarországon a legdinamikusabb alkotó műhelynek ma a Szegedi Balettet tekinthetjük. Imre Zoltán balettigazgató-koreográfus és húsz főnyi együttese új műveivel, szembeütnő előadó-művészi fejlődésével napjainkra a modern balett, pontosabban szólva a modern tánc folyamatos figyelmet igénylő bázisává avanszált. A koreográfus Imre Zoltán Vonzások és választások című balettjében ezúttal a múlt századi romantika lényegét, végletességeit, az örvénylő szenvedélyek és a halál egybefonódását kívánta táncszínpadra formálni, s ebben Goethe címadó regénye, valamint Mendelssohn és Muszorgszkij egy-egy zenedarabja inspirálta. A mű nagyobbik fele szépen, tulajdonképp teljes egészet alkotva bontja ki a választott témát, –az utójátékra már nincs is szükség. Ezen érdemes volna a táncalkotóknak elgondolkozni, hiszen ismét jó koreográfiát produkált.

A szegedieknél Lőrinc Katalin vendégként tanította be Tatjana és mások című egyfelvonásosát, Csajkovszkij opera-muzsikájának részleteire. A fókuszba állított Tatjana, illetve Anyegin sorát abban a végzetes fázis-különbségben mutatja be, ami Puskin verses regényének is a lényege. A közeg, a többi szerep s a táncok is mind elvonatkoztatva jelennek meg a koreográfusnál színpadán, a szenvedély modern táncal formált megszemélyesítője pedig zenében és stílusban is önállóul, mintegy elkülönül a drámai folyamattól. Izgalmasan korszerű a darab, koreográfiai megoldása teszi azzá. S még annyit hadd jegyezzek meg, az előadói összeteljesítményen világosan érződik az új balett-mesternő: Dévényi Edit munkájának pozitív hatása.

A Pécsi Balett mostani programjának igazi nyeresége a Kitaro és Jarre hömpölygő szintetizátoros zenéjére készült táncmű, Az élet állomásai címmel, a Németországban működő Herczog

¹¹ Az adás dátuma: 1991. 04. 06.



István alkotása. Ahogy a vérbeli modern produkcióknál ez meglehetősen gyakori, nehéz szavakkal visszaadni, miről is szól a darab: talán az emberi lény kibontakozásáról, a születéstől az öntudatos kapcsolat teremtésig. De mindez inkább csak felsejlik a leleményes modern tánckompozícióban, amely a koreográfus profi járatosságát, mozdulat és térformáló tehetségét tanúsítja ebben a nálunk oly időszerűvé lett stílári szférában. S az új feladat láthatóan a táncosokat is stimulálta. László Péter Budapestről átvett Babaházi történetét ugyancsak jól adaptálták, a koreográfusként kezdő két pécsi magántáncos látott darabjai viszont nívóban az előbb említetteket nem érték el.

A Győri Balett következetesen folytatja azt a táncművészi útját, amelyre Markó Iván igazította. Az élet peremén, Táncszínház a XX. századról – mondja a plakát és a műsorfüzet, a valóságban pedig jórészt didaktikus jelenetek egyfajta képeskönyve tárul elénk a közelmúlt magyar történelméből. A tánc itt csak harmadlagos alkotóelem: a színpadon a közvetlen és jelképes cselekmény, a pantomim és a scenikai látvány uralkodik, – Wagner és öt századunkbéli komponista nagyság műrészleteinek aláfestésével. A táncosok mindezt lelkesen és otthonosan tolmácsolják, s Markó stílusának kedvelői, azt hiszem, ezúttal sem csalódtak.

És most, e szűkre fogott jegyzetek után vajon szabad-e bármiféle konklúziót levonni a három társulat munkájáról, a modernség terén elért táncos eredményeiről? Azt hiszem annyit bizonyára lehet, hogy az egészséges többirányúság közepette ott mutatkozik valódi előrelépés, ahol az aktuális művészi közlemény aktuális, összetett formanyelv jegyében születik meg. Ez a táncos-koreográfus attitűd és felkészültség teheti balett-együttesünket önálló és jelentős tényezővé, de biztosíthat részükre sajátos, megbecsült szerepet a zenés színházi ágazatok népes családjában.

Jegyzetek a Csipkerózsika felújításához¹²

Úgy gondolom, a patinás dalszínházaknál természetesnek mondható, hogy az operairodalom tradicionális remekei repertoárjukról tartósan nem hiányozhatnak. Így van ez a reprezentatív nemzeti balett-együtteseknél is, ott viszont a klasszikus hagyomány még a művek minőségén is túlmutató szerepet játszik. Ugyanis – és most idézőjelbe teszem a szót – nem csupán ezen balettek koreográfiája, formát kialakító táncmatériája adja, s jelenti a produkció esztétikai értékét és rangját. Nem bizony, hanem ezek a táncjátékok őrzik meg, s örökítik át évszázadról-évszázadra azt az előadóművészi kultúrát, s a tolmácsolást lehetővé tevő technikai felkészültséget is, amely nélkül nincs, illetve napjainkra megszűnt volna már a fehér világban született táncművészet.

Igaz, századunkban eredményesen létezik több olyan művészi táncirányzat, amely nem épít az akadémikus-klasszikus balett nyelvére, technikájára, testképző funkciójára. Az ilyen ágazatok előadói azonban az említett tradíció megelevenítésére nem képesek, illetve a maguk szférájában is egy többé-kevésbé meghatározott, s a múlt időhöz kötődő szemlélettel reflektálnak a világra.

Nos, Csajkovszkij közkedvelt balettmuzsikái és azok színpadi újraköltése: a Hattyúk tava, a Diótörő és különösképp az Operaházban felújított Csipkerózsika mintegy magukba sűrítették a múlt század második felének minden Oroszországban megszületett és megőrzött táncművészeti vívmányát. E nagy korszak zseniális francia származású, de élete nagyobbik felét a cári színházak élén, illetve szolgálatában töltő koreográfus: Máriusz Petipa talán épp a Csipkerózsikában teremtette meg az akadémikus nyelvezetű balettművészetnek olyan koncentrátumát, amely páratlan gyönyörűséget ad a tánc szépségét és szimbolikus költészetét kedvelő közönségnek – változatosságban és igényességben pedig páratlan feladatot nyújt bármelyik nagy létszámú, igen jól felkészült balett-együttesnek.

Jórészt e művek és a képzés kölcsönhatásában a mi operaházi társulatunk az utóbbi évtizedekben fokozatosan nőtt fel ehhez a mércét jelentő feladathoz. Egyidejűleg szükséges ugyanis

¹² Az adás dátuma: 1991. 04. 13.



a repertoár korszerűsítése a hazai és külföldi művekkel, s ugyanakkor a Petipa- balettek szinten tartása, állandó-rendszeres előadása és időnkénti felújítása is. Az előadóművészi iskola és a klasszikus stílus tisztasága nem tűr meg semmiféle tartós szüneteltetést, semmiféle lazítást. Ha ilyesmi bekövetkezik, mindkettő csorbát szenved, aminek bizony egy ideje szemtanúi is lehetünk.

A felújítás azonban nem csak a betanító és próbavezető balettmesteri munkát igényli, hanem a korszerűség szellemében esetenként a szükséges rendezői módosításokat is. A Csipkerózsika mostani bemutató jellegű felújításakor mindkét hatalmas munkát világhírű balettművész hazánkfi: Róna Viktor vállalta sikeresen magára, aki a három-felvonásnyi eredeti terjedelmet úgy sűrítette össze két nagy részre, hogy eközben a lazaszálú cselekményt világosabbá, dramaturgiaiailag indokoltabbá tette. S mindezt bevallottan azért, hogy a magával ragadó muzsika, a csodálatos koreográfia és a pompásan sikerült új szcenika – Csikós Attila díszlete és Schaffer Judit jelmezalkotmányai – együttesen nyújtsák az élményt, s adják meg a mindegyre áradó kisebb-nagyobb táncjelenetek előadóinak a teljes értékű bemutatkozás lehetőségét. Az április 6. és 7-ikei premieren Pongor Ildikó és Szabadi Edit, illetve Hágai Katalin és Végh Krisztina formálták meg nagyszerűen a mesei történet igazgató gonosz, valamint jó tündér alakját, – míg a címszerepet mindkét szereposztásban Volf Katalin, a százéves álomból öt felébresztő Desiré herceget pedig ifjú Nagy Zoltán tolmácsolta, ugyancsak a legmagasabb színvonalon. A koncentrált erőfeszítést és csapatmunkát követelő előadás azután nem csak kiemelkedő művészi eredményt hozott, hanem egyértelműen elnyerte a közönség lelkes ovációját, amiben joggal osztozott a Nagy Ferenc, illetve Jármay Gyula irányította zenekar is.

Firenzei balett-együttes vendégjátéka az Operaházban¹³

Úgy gondolom, ha az Olasz Kulturális Napok keretében Firenzéből érkezik társulat operaházi vendégjátéka, műsorukkal kapcsolatban az érdeklődő jogosan számít hangsúlyos zenei igényességre. Nos, a Maggio Musicale kevésbé ismert balett-együttesének két estés, azonos programú fellépése teljes egészében eleget tett az efféle várakozásnak. Teljeset mondok, mivel a műsor zenei és koreográfiai viszonylatban is igen színvonalas volt, s az előadómódot ugyancsak a szembeütő muzikalitás jellemezte.

Ami a zenei programot illeti: Bach, Corelli, Bartók és Mahler művek követték egymást, hangszalagról ugyan, de szerintem olyan nívós előadásban és technikai minőséggel, hogy senki-nek sem lehetett oka panaszra. Hasonlóképp történt ez a kiválasztott táncművek relációjában is, hiszen a nyitószám koreográfusa George Balanchine, a zárószámé pedig Antony Tudor volt. S hadd fűzzem mindjárt hozzá: századunk e két táncalkotó géniuszának nálunk korábbi vendégjátékon már látott darabja, a Concerto Barocco, illetve a Sötét elégiák a szerzők legjava terméséhez tartoznak.

A két hegedűre és zenekarra írt d-moll Concerto, Bachnak ez a remeke a félévszázada keletkezett Balanchine-műben – bátran mondhatni – egyenértékű koreográfiai interpretációt kapott. A viszonylag egyszerű táncos matéria úgy bomlik ki a térben, a változatosan pompás mintázatokban és alakzatokban, hogy hajlékonyan követi a két szólóhangszer és a zenekar concertáló mozgását, s az akadémikus balett szimbolikus költészetével mintegy láthatóvá teszi azt a díszlet nélküli, fehér sportos gyakorlóruhába öltöztetett női balettet az együttes finom, lírikus hangvétellel tolmácsolta.

S ha a Franchise-zal az akadémikus-klasszikus balettbéli felkészültséget igényelte és reprezentálta, a Tudor-balett – a modern dance irányzat 1937-ben született mesterműve – viszont e merőben más mozgólétszférában fogant, s előadása a társulat ebbéli jártasságát is igazolta. A

¹³ Az adás dátuma: 1991. 05. 04.



táncalkotást és tolmácsolását átlengte Mahler Gyermekgyászdalok- íjának bánatos, fájdalom teli költészetet árasztó atmoszférája, s az egész produkcióban a harmonikus, tiszta poézis uralkodott.

Az előbbieken inkább csak jelzett, mintsem kellőképpen méltatott nyitó- és zárószám közti tükör- illetve kontraszt kép gyanánt illeszkedett két táncalkotás, ezáltal is demonstrálva a műsor-szerkesztés koncepcióját Arcangelo Corelli Follia című variáció-sorozatához a társulatvezető balettmester, a Moszkvából elszármazott Jevgenij Poljakov illesztett ugyancsak szimfonikus balettet, kizárólag férfi táncosokra komponálva. Így vált ez a nívós táncmű a Concerto Barocco említett tükörképévé, miközben zeneileg a barokk muzsika emelkedett légkörében maradhattunk. S ami az előadókat illeti, úgy tűnt fel, a mérleg egyelőre a táncosnők javára billent.

Kiváló csapatmunkát láthattunk viszont a mintegy évtizede a Győri Balettnak betanított Kontrasztok című táncmű interpretálásában. Bartók jól ismert című darabjához Maguy Marin egy ma is szomorúan időszerű háromteteles, groteszk expresszionista nyelvezetű táncjátékot tárított az emberi elidegenedésről, illetve előkelőség és a forrongó ösztönök egymáshoz bilincseltségéről. A táncosok itt épp a bizarrságot tompító, stilizáltabb előadómódjukkal nyertek meg.

Végül is azt lehetne mondani, az eddigi számunkra ismeretlen, mintegy húsz tagú társulat magas színvonalú műsor-összeállításával, többoldalú stílári felkészültségével, tartózkodóan kifinomult előadói kultúrájával keltett igen jó benyomást. Bizonyos, hogy a Maggio Musicale balettegységét a továbbiakban Európa jeles táncművészeti kollektívái között tarthatjuk számon.

A Rómeó és Júlia című balett a TV képernyőjén¹⁴

Azt a felismert igazságot, hogy századunk kultúrájában a művészi tánc mindjobban előtérbe került, a mindennapok tapasztalatain túl április 29-én, a Tánc világnapja képernyőn elhangzó köszöntőjében csak megerősíthették. Ezt követően a TV Zenés színháza új magyar televíziós balettfilmet tűzött műsorára, amelyre a Zenei Újság is hivatott reflektálni.

Igaz, Seregi László 1985-ben színre vitt Rómeó és Júlia című balettje a bemutatótól napjainkig számos operaházi nézőnek nyújtott élményt, s ez televíziós felvételét már önmagában véve is indokolhatta. A videó-rögzítésű előadás mostani sugárzását azonban a nagyszerű és közkedvelt komponista: Szergej Prokofjev emléke előtti tisztelgésnek is minősíthetjük. Az éppen száz esztendeje született zeneszerző gazdag életműve bizonyítja, hogy szinte mindvégig vonzódott a balett-színpadhoz, s e célra alkotott muzsikái közül kétségtelenül a Rómeó és Júlia lett a leginkább népszerű. 1938 óta szerte a világon ehhez készült a legtöbb koreográfiai verzió, s a zenemű több mint fél évszázados pályafutása során – akárcsak az alapjául szolgáló Shakespeare-dráma – jó néhány egymástól lényegesen eltérő színvonalú értelmezést és megvalósítást kapott. Seregi László változatában az olasz reneszánsz idején tobzódó életerő, a magas hőfokú szenvedélyek és gyilkos indulatok kirobbanása került a mű fókuszába, Zeffirelli világsikerű filmjének megvallott ihletésére pedig a koreográfus hősei serdülőkorú megformálására vállalkozott. Mindez azután a színre álmódott Globe- színház elasztikus közegébe állítva, a „játékban” felfogása szerint zajlik le, ahol is gyors ütemben cserélődnek a színhelyek, a kamara jellegű és a mozgalmal tömegjelenetek mindegyre váltják egymást, s záróképpül a két címszereplő az elpusztíthatatlan örök szerelem jelképévé magasodva fordul a színpadon és a nézőtérre taposó közönség felé.

Mint említettük, a televíziós felvétel egymást követő élő színházi előadásokról készült, s ezt a tényt azért kell hangsúlyozni, mert Horváth Ádám – oly sok kitűnő komolyzenei és táncos produkció rendezője – balett-filmjeit eddigi stúdióban alkotta meg. Így született 1967-ben a Kun

¹⁴ Az adás dátuma: 1991. 05. 18.



Zsuzsa, majd az Orosz-Róna portré, két évtizede A fából faragott királyfi legelőször képernyőre formált Seregi-féle verziója, majd 1976-ban újabb Seregi-balet, a Cédrus TV adaptációja. A mostani alkotó szellemű együttműködés – ezúttal a kvázi-közvetítés formájában – újfent a jeles rendező már ismert és nagyra értékelt televíziós és zenei felkészültségét, táncos érzékenységét és járatosságát demonstrálta. Jól kiemelt arckifejezések és gesztusok, közelbe hozott akciók és csoportos reakciók, levegősen kibomló szólisztikus és tömegtáncok kaptak ezáltal a lényegét szolgáló hangsúlyt, s a képernyő jóvoltából a színpadi mű egyes vitatható mozzanatai is korrigálódtak.

Maga a rögzített előadás- s ez kuriózuma a TV –produciónak- szinte ugyanavval a gárdával került színre és egyben megörökítésre, mint amelyek a '85-ös premieren is szerepeltek: a címszerepeket Volf Katalin és Lőcsei Jenő, Mercutiót Szakály György, Tybalt-ot viszont új szereplőként Solymosi Zoltán alakította.

Anna Karenina az Operaház balettszínpadán¹⁵

Különösen hangzik talán, de nem szükséges feltétlenül ismerni Lev Tolsztoj monumentális regényét ahhoz, hogy bárki felhőtlenül gyönyörködhessek Pártay Lilla pompásan sikerült háromfelvonásos táncdrámájában.

A számos közismert és kevésbé ismert Csajkovszkij zeneműből, illetve műrészletből igen jól összeválogatott és színpadi viszonylatban mindvégig funkcionális, ugyanakkor stílusosan egyenmű muzsikához problémátlanul illeszkedik a koreográfusnok elképzelése és megoldása. A sok rétegből építkező zseniális regényből a szövegkönyvet is író Pártay a főhősök személyes érzelmi drámáját emelte és bontakoztatta ki- úgy, hogy táncalkotását szinte átlengi a szerelem, a csalódás és a fájdalom. Igazi boldogságot itt csupán a Kitty-Levin pár egymásra találása jelent, ez viszont inkább csak ellenpontozza a főhősök, a két szerelmes és a férj: Anna és Vronszkij, illetve Karenin hármastragédiáját, amely kikerülhetetlenül vezet a meghasonlott asszony öngyilkosságához.

A balett mindezt kisebb részt a helyszíneket, környezetet érzékeltető, jó minőségű kartáncokkal, de legfőképpen szebbnél-szebb, rendkívül muzikális, minden mozzanatukban jelentésteli neo-klasszikus táncokkal, bensőséges vagy erőteljes szólókkal és kettősökkel formálta meg. Eközben többször és abszolút pontosan iktatott be Pártay tartalmas csendeket, olykor pedig az egész színpadteret betöltő, lassan elmozduló képeket, mintegy megállítva a hősök beszédes mozgásfolyamatát, hogy az adott jelenet kifejezőerejét felfokozza. A lelkiállapotnak megfelelően, vagy a drámai szituáció érdekében használta fel RácZ Zoltán ütőhangszeres összekötő zenéjét is, mindig indokoltan szakítva meg ezzel a drámát hordozó Csajkovszkij muzsika lírai áramlását, vagy épp viharos hömpölygését. S ez az alkotói eljárás nyilvánvalóan azért sikerülhetett ilyen jól, mert a koreográfus-rendező a zenét összeállító és a zenekart vezénylő Jármái Gyula, valamint az Amadinda együttes harmonikusan dolgozott együtt, ami ugyanilyen joggal mondható el Kézdy Lóránt és Schaffer Judit szcenikai munkájára is.

A november 28-i és 29-i előadás két szereposztása tulajdonképpen egymást kiegészítve teljesítette ki a táncalkotó koncepcióját és közlendőjét. Különösen a Hágai Katalin-Solymosi Zoltán kettős táncos és színészi interpretációja ragadott magával: velük magasodott fel érzelmileg igazán Anna és Vronszkij legendás szerelmi története. Pongor Ildikó Anna-alakításában – ugyancsak Solymosi Zoltán partnereként – inkább a tánc szépsége dominált, s ez a különbség valószínűleg a két művésznő személyiségéből fakadt. Levin alakját ifj. Nagy Zoltán, Kittyét Volf Katalin, illetve Végh Krisztina elevenítette meg igen színvonalasan, Karenin figuráját pedig illúziót keltően tolmácsolta Jezerniczky Sándor, valamint Szakály György. A számos kisebb-nagyobb szerepben

¹⁵ Az adás dátuma: 1991. 12. 07.



fellépő művészek közül Balaton Regina, Kövessy Angéla, Metzger Márta, Kováts Tibor és Eichner Tibor alakítását kell mindenképp kiemelni, miközben az összes részvevő táncost elismerés illeti.

Végezetül azzal összegezhetjük a premier röpke méltatását, hogy a Karenina Annával a magyar balett nem csak egy újabb művel és előadással gazdagodott, hanem Pártay Lilla személyében – úgy tetszik – jelentős koreográfus tehetséggel is. Ezt a megállapítást mind a két estén a közönség lelkes ovációja egyértelműen megerősítette.

Jegyzetek a Folkwang Táncstúdió vendégjátékáról¹⁶

A nagy múltú esseni Folkwang iskola az európai modern tánc történetében sarkalatos szerepet játszott. Nem csak stílust teremtett, hanem a növendékek táncalkotó kísérleteit is ambicionálta. Az utóbbi két évtized során például a német táncszínházat jeles tanítványai alakították ki. Közülük a leghíresebb kétségtelenül Pina Bausch lett, aki wuppertali társulata mellett néhány esztendeje a Folkwang Táncstúdió művészeti vezetését is elvállalta. Ez a tizenegy tagú együttes lépett fel december elején a Petőfi Csarnokban, és produkciójukról mindenképp érdemes rövid híradással szolgálni.

A kétrészes műsor irányultságában eltérő tendenciát mutatott, bár mindkét darab kezdő koreográfus munkája. A zenei kollázsra készült Vörös rózsák, Rainer Behr műve még erősen érezteti mesternője hatását, szemléletében és formálásmódjában is. Az öt felkészült előadó szíjjel szórt, magányos emberek futó, véletlenszerű és gyorsan felbomló kapcsolatát próbálta érzékeltetni. Laza szövésű cselekmény keretében hétköznapi mozgásokkal, gesztusokkal óhajtott a koreográfus-jelölt valami mélyebb, társadalmi érvényű problémát sejtetni, néhol feszültséggel, de inkább mesterkelten, nem túl meggyőzően.

Izgalmas mozgásdrámával mutatkozott be viszont Urs Dieterich, akinek Sanguis című tíz szereplős alkotása bizonyos értelemben a Bausch által kezdeményezett és kimunkált irányban talán még tovább is lépett. Az emberi élet születéstől a halálig vezető, kíméletlen, tülekedéssel teli útjának nálunk is oly jól ismert mozzanatait Dieterich mindvégig szuggesztíven vitte színre.

Zeneileg Bach felhangzó d-moll toccátája mintegy átívelte azt a folyamatot, amelyben a drámai szituáció szerint ékelődik tenger morajlás, csend vagy éppen rockzenei részlet. A koreográfiai eszköztár itt egyértelműen a mindennapi élet mozgásszférájából való, groteszk felhangokkal, s olykor késleltetett jelentéssel hasznosítja az általános – nagyon is mai – viselkedésformákat. Nagy lendítőereje ennek a műnek az egyszerű, találékony szcenírozása. A színpadot borító, vizet imitáló homok fel-fel spriccelése s a rávetülő, változó intenzitású reflektorfény különös, látomászerű hatást kelt és a jelképszerű felé mozdítja a civil ruhás, köznapi történetet.

Tehetséges, egyéni munka a Sanguis, s méltóan képviselte a nálunk még elsőkézből alig ismert német táncszínház lehetőségeit, eddig elért eredményeit. Dicséretére szóljon továbbá, hogy sikeresen kerülte el az irányzatban gyakorta felbukkanó drasztikum, illetve érzélgőség kísértését is.

¹⁶ Az adás dátuma: 1991. 12. 21.



Interbalett 92' Jegyzetek a külföldi együttesek fellépéséről¹⁷

1979 óta ötödízben rendezték meg hazánkban az Interbalett elnevezésű kortárs táncművészeti találkozót, minden alkalommal magyar és külföldi társulatok részvételével. A külföldről meghívottak eleinte az úgynevezett szocialista országokból érkeztek, de melléjük fokozatosan kisebb-nagyobb olasz, majd francia, azután holland és dán, végül amerikai együttesek is társultak, a színskála tehát az évek múlásával egyre gazdagodott. Idén az USA-ból és Franciaországból jöttek újabb kompániák, és egy vezető angol társulat is fellépett, Budapesten kívül – immár hagyományosan – vidéki nagyvárosainkban is. Rövid áttekintésünket most a vendég-együttesekkel kezdjük, méghozzá nem a fellépés sorrendjében, hanem a megjelenített irányzatok milyensége, illetve a művészi minőség szerint.

A legidősebb együttes, a hírneves amerikai Paul Taylor társulata a modern dance letisztult, akár karakterében klasszikusnak is mondható variánsát tolmácsolta, a koreográfus három cselekménytelen táncművének bemutatásával. Ez a műsorszerkesztés nem bizonyult szerencsésnek, még akkor sem, ha a nyitószám Wagner, a záró táncmű pedig Bach szépséges muzsikájára készült. Igaz, mind a két zenemű megkapta a vele harmonizáló színpadi transzponálást és szemléletesen példázta a századközép egyik fontos koreográfiai formálásmódját. A gyorsan múló évtizedek azonban, úgy tetszik, enyhe porral lepték be már ezt a stílust, s ezen igazából a műsor közepén lévő izgatottabb ritmikájú szintetizátor-muzsikához kapcsolódó újabb keletű alkotás sem segített. Az előadó gárda biztos felkészültsége ugyanakkor nem kompenzálhatta, hogy a táncosok alkatával kapcsolatos esztétikai követelmény is ennyi idő múltán jelentősen megváltozott.

Franciaországból ezúttal egy aránylag fiatal, mindössze évtizedes múlttal rendelkező együttes, a Lyoni Operaház balettkara lépett fel, eleve érdekesnek ígérkező négy műsorszámmal. Különösen a Németországban dolgozó, élvonalbeli amerikai koreográfus, William Forsythe két műve elégitette ki a fokozott várakozást. A Steptext című, szintén Bach muzsikával szövetkező táncmű ugyanis azt szemléltette: hogyan lehet a vállalt és perfekt módon birtokolt klasszikus tánc kiegészített formakincsével teljes mértékben mai, feszült vibrációval teli koreográfiát alkotni elevenbe vágóan aktuális életérzést kifejezni. A másik, korábban egy olasz együttes által nálunk is bemutatott Love Songs című Forsythe-szám megőrizte frissességét és hatóerejét, s lendületes előadásával méltán váltott ki hangos ovációt. Ízléses és jól szerkesztett a holland Nils Christie nyitószáma Francis Poulenc zenéjére, – a Fehér könnyek című posztmodern stílusban fogant táncmű (fiatal albán koreográfus munkája) pedig nem csak a repertoár nyitottságát példázta, hanem Bach, Purcell és Balbastre clavicemballón felhangzó muzsikája miatt egyenesen zenei ínycsésnek is bizonyult. A táncosok ezeket a műveket jól interpretálták, s főleg a Forsythe-számokban ragadtak magukkal.

Vendégeink közül azután minden tekintetben az Angol Nemzeti Balett szereplése vált igazi szenzációvá. Ez az együttes épp három évtizede – London Festival Balett néven – a háború óta elsőként érkezett nyugatról hozzánk. Most viszont a több mint negyed százada az USA-ba szerződött, s ott világhírűvé lett magyar balett-táncos sztár, az időközben visszavonult Nagy Iván igazgatásával látogatott el Magyarországra. Produkciójuk egésze azt tanúsította, hogy Nagy Iván érthető módon, – és a közönség szerencséjére, – bizonyítani akart, műsorpolitikai és előadóművészi téren egyaránt. Nyitószámként a nálunk is nagyra becsült amerikai Robert North egy frissen bemutatott, poétikus, mondhatni halk szavú kis remekét adták elő – Schubert dalokra, szóló énekkel és zongorakísérettel. Ezt a művet az ugyancsak már ismert, kiváló angol kortárs koreográfus: Christopher Bruce Hattyúdal című nagyszerű kamaraszáma követte, amelyben az

¹⁷ Az adás dátuma: 1992. 04. 05.



emberi kiszolgáltatottság és lázadás kapott átütő erejű koreográfiai megformálást, pompás előadói tolmácsolásban.

A hatás fokozása szempontjából az estre kétségtelenül a több évtizede mércének tekintett Etüdök, a dán Lander nagyméretű iskoladarabja tette fel a koronát. Itt aztán eklatánsan mutatkozott meg, hogy ez a félszáz fős balettegyüttes milyen kitűnő technikai kondícióban van, hogy szinte párját ritkító szólistákkal rendelkezik, s hogy az akadémikus- klasszikus balett művé formált eszköztárával ma is teljes értékű produkciót lehet nyújtani az igényes, immár a különböző stílusokban is járatosabb közönségnek.

Interbalett 92' Jegyzetek a magyar együttesekről¹⁸

Előző alkalommal a kortárs táncművészeti találkozó külföldi résztvevőiről tájékoztattuk a hallgatót, – ezek után essék szó a hazai balett-együttesek szerepléséről.

A fesztivált megnyitó Szegedi Balett előadásánál mindenek előtt az a kérdés merült fel: folytatódik-e az az imponáló lendület és eredményes újat keresés, ami a fél évtizedes kompánia eddigi útját meghatározóan jellemezte. Nos, a társulatvezető-koreográfus Imre Zoltán újfent igen figyelemre méltó, egyéni arculatú táncművel rukkolt elő – fontos gondolatok, súlyos emlékek minden relációban kitűnő művészi megformálásával. Meglepő eszmetársítással Vivaldi közismert remekét A négy évszak, 1939 címmel vitte színre, méghozzá úgy, hogy a II. világháború német történetének egyes kiemelt fázisait erőteljesen szublimálta. Fantáziadús látomása olykor groteszk, máskor nagyon is direkt megoldásban fogant, s a zenével szinte magától értetődően harmonizál. A tánc és a kifejező mozgás, a leleményes színpadképek és a beiktatott hangeffektusok, no meg a pompás előadás tette emlékeztetéssé ezt a produkciót, a recenzens szerint a fesztivál legjelentősebb magyar megnyilatkozását. A másik szegedi alkotó ezúttal is a posztmodern mozgásszínház útján lépett tovább. A fiatal Juronics Tamás zenei montázsra készült darabja: A képzelet órája az elidegenedés újabb, érdekes, bár kissé elnyújtott megfogalmazása, ugyancsak hatékony szcenírozással és meggyőző előadással.

Jó benyomást keltett az új pécsi balettigazgató, a Németországból hazaszerződő Herczog István Rómeó és Júlia verziója, amelyhez hangszalagról Prokofjev művének nagyszerű zenekari tolmácsolása kapcsolódott. A kétfelvonásos balett tengelyébe a koreográfus Lőrinc barát alakját és vívódásait állítva tulajdonképp az emberi felelősség érvényes drámájáról vallott, s értelmezése különösen időszerűvé tette Shakespeare halhatatlan művének ezt a lehetséges mondanivalóját. Nívósak a szólisztikus és csoportos táncok, leleményes a gyorsan váltó díszletkezelés, a kosztümök is szépek, a lelkes előadásmód pedig azt tanúsította, hogy ebben a produkcióban a Pécsi Balett magára talált, s útja remélhetőleg ismét felfelé vezet.

Köztudottan másféle vezetés-váltás után mutatkozott be budapesti törzshelyén, a hatalmas Sportszarnokban a népszerű Győri Balett. Négy társulatbeli koreográfus-jelölt – sorrendben Bombicz Barbara és William Fomin, azután Kiss János, végül Demcsák Ottó – Gulliver úr utazásai címen közös munkával készített háromfelvonásos játékot. A törpék, az óriások és a Nyihahák földjén játszódó kalandok jól megválasztott, változatos távol-keleti, afrikai, illetve görög népzenei anyaghoz társultak. Az elsősorban ifjú nézőkhöz szóló, közvetlen hangvételű, mértéktartóan látványos és játékos formálás különösen a II. és III. felvonásban kellemes élményt nyújtott. Egészében véve a produkció ezúttal is felnőtt táncosoknak és gyermek növendékeknek adott feladatot. Eltérően azonban Markó Iván legtöbb művétől, azok bizonytalan kimenetelű gondolati nagyot

¹⁸ Az adás dátuma: 1992. 05. 17.



akarása és a szcenírozás tobzódása helyett, úgy látszik itt már a tánc és a táncolás kerül fokozatosan előtérbe, ami egy korszerű balett-együttestől tulajdonképp el is várható.

[Az ideai Interbalett záróelőadását az Operaház balettegyüttese tartotta. Szakcsi Lakatos Béla zeneszerző és Keveházi Gábor koreográfus munkája Cristoforo címmel ugyan már február végén színpadra került a premierről azonban az Új Zenei Újság akkor tudatosan nem emlékezett meg. Ha úgy tetszik: jóindulatból – mivel ez a minden vonatkozásában rossz mű teljesen méltatlan nemzeti dalszínházunkhoz. Más produkcióval illetet volna tehát a rangos nemzetközi seregszemlét befejezni.]¹⁹

Áprilisi tánccsemények²⁰

Április utolsó harmadában három olyan tánccseményre került sor amelyek joggal érdemelnek reflexiót. Átfogó érvénye és karaktere szerint közülük az utolsót vesszük előre, a Párizsi Nagyopera három csillagának estjét, amit a Tánc világnapja alkalmából a Táncforum rendezett. A produkció kétarcúra sikeredett, mivel a tánc ünnepéhez igazodva olyan tendenciákat villantott fel, amelyek nálunk még a szakmabeliek számára is az újszerűség varázsát sugározták. A nagyközönség viszont révükön egy merőben idegen világba csöppent, – olyanba, amelynek befogadása, megértése igényes feladatot jelentett, s ezért akarva-akaratlan szelektáló hatású volt.

A középső Gálans hármast című táncmű koreográfusa: Francine Lancelot például a meghatározó szerepű: Jean-Baptiste Lully zenéjére a balett örökre eltűnt barokk periódusát és jellegét rekonstruálta, teljes hitelességgel az alakok, a mozgásnyelv és technika viszonylatában is. A nyitószám alkotója, az amerikai Douglas Dunn viszont közel két évtizede az új hullám egyik híressége, aki már 1980-ban is koreografált Párizsban. Ezúttal változatos műzenei montázshoz illesztette Mulatságok című tánc-hármasát, stílusában mintegy utalásszerűen egyesítve az összes jelenleg használatban lévő mozdulatnyelvet. Ehhez képest a fiatal Daniel Darrieu globális, de főként egzotikus irányba méretezte a kísérőzenét, és rejtélyes elnevezésű darabjával egyértelműen a posztmodern gesztus-tánc szférájába kalauzolta a nézőt. S ami mindeközben megdöbbentett, a közreműködő gyermek-táncosok: Wilfride Piollet, Jean Guizerix és Jean Christophe Paré abszolút felkészültsége és biztonsága az összes megkövetelt idiómában.

Az Isadora Duncan emlékeztet az emlékezés mellett az újra felfedezett múlt kuriozitása uralta. Ezen különböző felkészültségű, kisebb-nagyobb budapesti, prágai és londoni csoportok idézték fel a századelő nagy táncforradalmárának, egyben a mai modern dance egyik előfutárának sajátos szemlélet- és formálásmódját, valamint érzékeltették a továbbfejlődés több kibontakoztatott irányát. Őket követte, s a műsort megkoronázta az amerikai Lori Belilove, ez a sugárzó erejű és teljesen professzionális táncosnő, aki az eredeti Duncan számok tolmácsolásának szentelte életét és tehetségét. Jórészt általa, valamint az angol csoportot irányító Barbara Kane rekonstrukciói és Duncan-stílusban fogant művei által érthettük meg és élhettük át, mit is jelenthetett kilencven esztendeje Duncan első önálló színpadi bemutatkozása – épp Budapesten. Egyfelől azt, hogy szinte újra felfedezte a művészi tánc számára a női test természetes mozgását, másfelől pedig, hogy a táncszínpad előtt megnyitotta a műzene-irodalom határtalan inspiratív világát. Ezért csendülhetett fel ezúttal is Gluck és Vivaldi, Chopin és Schubert, Beethoven és Brahms, Johann Strauss és Szkrjabin muzsikája, – mindaz tehát, ami az igényes táncművészet minden ágazatában már jó ideje a legjobb értelemben vett kísérőzenének számít, s a muzsika irányából is jelentőssé teszi a táncval való alkotó szellemű együttműködést.

¹⁹ A kéziratban áthúzással szerepel, valószínűleg nem hangzott el az adásban.

²⁰ Az adás dátuma: 1992. 05. 17.



S ha az előbbi két estet az emlékezés, illetve az újra felfedezés élménye kötötte széles értelemben össze, a harmadik tánccseményt viszont az újat kezdés jegyében köszönhetjük. Az új vezető Győri Balett Rekvium az életért című premierjéről van szó, amelyen három egyfelvonásossal két társulatbeli és egy prágai vendég-koreográfus mutatkozott be, – zenei viszonylatban Mozart, Mahler és a mai kortárs komponisták muzsikájához kapcsolódva. A klasszikus, az expresszionista, illetve a gimnasztikus-dzsesszes és népi mozgásszférából építkezett William Fomin, Libor Vaculik, illetve Demcsák Ottó, akik műfaji és stílusi tekintetben is egymástól eltérő darabokat kínáltak fel a táncosoknak és a közönségnek is.

A Flamand Rosas Táncgyűttes vendégjátéka²¹

A táncművészeti avantgárd stafétáját Nyugat-Európában napjainkra a francia és belgiumi csoportok vették át. Ez utóbbiban bizonyára szerepet játszott az a természetes ellenhatás, amit Maurice Béjart komplex, teatrális stílusa váltott ki, valamint a hatékony amerikai inspiráció. Az Egyesült Államokban ugyanis közel negyed százada gyűriük már az úgynevezett új hullám, illetve új tánc, – amely irányzatokat a posztmodern jelzővel szokás csokorba fogni.

Az október elején nálunk két ízben fellépő Flamand Rosas Táncszínház jó nevet vívott ki Európa-szerte ebben a bőséges rajzásban. Ha az induláshoz közeli, elsőként bemutatott programjuk, az 1983-ban készült Rosas danst Rosas alapján kellene megjelölni, milyen úton járnak, minimal art-ot mondhatunk. Az emberi test mindennapi mozgás-lehetőségeinek szeparált, majd másként összekapcsolt mozdulat soraiból építette fel az alapító koreográfus Anne Teresa de Keersmaeker ezt a művet is, – részenként zenére, vagy a nélkül, jelentéssel vagy pusztán a variálásra összpontosítva figyelmét. Maximális lelassítás, majd viharos felgyorsítás, köznapi szituációk kiválasztása, illetve az elvonatkoztatott és kitágított tér betáncolása, eszközök bekapcsolása vagy csupán a világítás kiaknázása jellemzi alkotói eljárását. Tegyük hozzá: olyan időbeli méretezéssel, ami valószínűleg több néző teherbíró képességét tette komoly próbára a Petőfi Csarnokban. Az egy és háromnegyed órás darabban az időnként eksztatikus, szalagról megszólaló mai flamand repetitív muzsikára négy táncosnő dolgozik, jellegzetesen női mozgásokkal kapcsolva össze visszatérő gesztusokat, továbbá padlón hempergést és rohanást, szinte hisztérikus zaklatottsággal vagy teljes ernyedtséggel, elkülönülten, vagy közösen azonos módon.

A második est Achterland című produkciója már élő muzsikával, az Erkel Színházban került színpadra. Ligeti György zongora etűdjei és Eugene Ysaie három hegedű szonátája jó előadásban, váltakozva csendültek fel. Az utóbbi három táncos, az előző öt táncosnő tételeit vezérelte, pontosabban azok mellé igazodott. Ebben a két esztendő műben a koreográfusnő tovább lépett nem csak a férfiak bekapcsolásával és azok imponálóan virtuóz, teljesen kilazított, az egész testet igénybe vevő mozgásával, de a női szereplők mozgásköre is kibővült. Férfi-női kapcsolatról ugyan nem beszélhetünk – teljes az elkülönítettség – ámde itt vált egyértelművé, hogy az alkotót elsődlegesen a mozgásvilág további, leleményes kiaknázása érdekli igazán. Sőt, törekvése tudatosan tárja elénk a műhelymunka és a színpad természetesnek szánt összekapcsolását, s egyúttal a hagyományos táncágazatoktól való tökéletes eltávolodását. Egészében véve bizarr és groteszk képet adott az Emberről, még akkor is, ha ezúttal a megmutatásról, ábrázolásról beszélni sem lehet.

²¹ Az adás dátuma: 1992. 10. 25.

**Rudolf Nurejev halálára**²²

Január 6-án meghalt Rudolf Nurejev, századunk második felének leghíresebb férfi táncosa. Még nem töltötte be 55. évét, és vele is korunk pestise, az AIDS végzett. Közel évtizede viaskodott már a kórral, s ez a végzetes küzdelem nem kis mértékben a színpadon zajlott le. Nem tudta ugyanis egykönnyen elhagyni azt a világot jelentő küzdőteret, amelyen egészen egyedülálló dicsőséget szerzett.

Nurejev a hatvanas esztendőben vált világhíressé. Korántsem pusztán politikai okokból, noha ez a sugárzóan tehetséges szovjet táncos a világháború után elsőként kért menedékjogot Párizsban. Szuggesztív személyiségével ragadta meg a közönséget, miközben lenyűgöző szakmai tudása az orosz balett páratlan iskoláját reprezentálta mindenütt, ahol megfordult. Példájára a klasszikus férfi tánc kapott szárnyra azokban az országokban, ahol addig a színpadon elsősorban balerinák uralkodtak. Így történt Angliában is: röviddel kinn maradása után a világhírű táncosnő, Margot Fonteyn partnere lett. S ez a tartós művészkapcsolat az érett, ünneplé balerina pályafutását nem csak meghosszabbította, hanem új szakaszának kibontakozását segítette elő.

Nurejev emellett szerte a világon vendégszerepelt, kísérletezett a koreográfálással és több helyütt a klasszikus repertoár Szovjetunióban megőrzött remekeinek betanítására is vállalkozott. Ily módon az a sajátos helyzet állt elő, hogy ez az emigráns művész, akinek a nevét szülőhazájában hosszú időn át megemlíteni sem lehetett, valójában a szovjet balett-művészet tradicionális értékei elterjesztésének hatékony apostola lett. A nyolcvanas évtizedben ugyanakkor – a Párizsi Opera balett-vizsgáztatójaként – a legmerészebb koreográfiai újat keresés pártolásában is nagy érdemeket szerzett, portréját ez a ténykedése is kontúrosabbá tette. Távozásával egy tragikusan halványuló üstökös hunyt ki. Híréhez méltó táncos produkcióiból ezentúl csak a filmek és videofelvételek nyújthatnak ízelítőt az utókor számára. A záruló XX. század ismét egy legendával lett szegényebb.

Mindhalálíg tánc–Carmina Burana**Fodor Antal balett-premierje az Operaházban**²³

A balett-koreográfus Fodor Antal aránylag ritkán jut nagyméretű feladathoz az Operaházban, s ez a tény csak fokozza minden újabb vállalkozásának kockázatát.

Mostani bemutatója, a kétfelvonásos Mindhalálíg tánc koreográfiailag mindenképp az alkotó legjobb produkciói közé tartozik. Fodor eddigi törekvései folytatásának is tekinthető ez a mű, mivel – eltérő zsánerral ugyan, de – mindkét féle zenei ihletésű táncjelenetek sorozata. Az első részben ezek a főszereplő koreográfus: a Mester balett-termi munkáját, alkotói vívódásait érzékeltetik, – a második részben pedig, a vajúdas eredményeképp belőlük kerekedik ki a Carmina Burana balett-színpadi bemutatója. Zeneileg mindez úgy épül fel, hogy a Carmina Burana adaptáció természetesen a közismert Carl Orff muzsikához kapcsolódik, míg az első felvonásban – az akció karaktere szerint-különböző Liszt zenedarabok váltakoznak a munkában lévő szcenikus kantáta ismétlődő részleteivel.

Úgy teszik, minden táncjelenet muzikális és kifejező, neoklasszikus, modern és néptáncos megoldása színvonalas. A művön belül kikristályosodó, alapvetően rusztikus felfogású balett változatos dinamikájú és ritmikájú táncképei-különösen a lendületes, monumentális csoport-táncok – igen jól sikerültek, s a balett-együttes nagy odaadással tolmácsolja azokat.

²² Az adás dátuma: 1993. 01. 17.²³ Az adás dátuma: 1993. 05. 02.

Elgondolkodtató, hogy a Mindhalálíg tánc első fele tulajdonképp a második keretjátéknak tekinthető, a Carmina Burana táncba-költését pedig akár önállóan is elő lehetne adni. Ez utóbbiban bukkan fel egyébként az egyetlen problematikus, az egészből is kirívó részlet: az illuminált, fékevesztett dorbézolás megvalósítása. A balett kisebb-nagyobb szerepet bíz a hatásosan közreműködő táncosokra: három főszereplője: Szakály György, Végh Krisztina és ifj. Nagy Zoltán ugyancsak magas művészi-technikai nívón oldja meg feladatát. Nagyon tetszett a Medveczky Ádám vezényelte élő zenei produkció, a Carmina Burana előadása, amelynek énekes szólistái Pászthy Júlia, Póka Balázs és Fülöp Artilla voltak. A balett díszleteit és jelmezeit a vendég Gombár Judit tervezte.

Száz éve született Nádasi Ferenc²⁴

Október 16-án volt száz esztendeje, hogy megszületett Nádasi Ferenc, a XX. századi magyar táncművészet egyik legkiválóbb, legsokoldalúbb személyisége. Pályafutása rendhagyó módon indul. Tíz évesen lép először színpadra, s a szakmai tanulás évei csak ezután következnek. Rövidesen tagja lesz a Fővárosi Orfeum táncegyüttesének, majd 1909-ben egy vándortársulattal eljut Oroszországba és Szentpétervárott több éven át a korszak egyik legnagyobb olasz balettmestere képi tovább. Hazajötté után 1923 elejétől az Operaház szólistája, s itt is híres olasz mester keze alatt dolgozik. 1920 és 36 között Európa-szerte koncert-táncosként lép fel. Eközben kiemelkedő, főleg emigráns orosz mesterek metódusával ismerkedik.

A színpadtól elbúcsúzva 1937-től balettmesterként tér vissza a budapesti Operaházhoz. Balettgyakorlatokat tart az érett művészeknek, neveli az utánpótlást, és emellett feleségével: Nádasi Marcellával együtt vezetik híres magán-baletstúdiójukat. 1950-től a megnyíló Állami Balettintézet alapító tanára. Hazatértétől közel negyedszázadon át működik együtt a nemzeti balett-repertoárt megteremtő Harangozó Gyulával, és jórészt kettejüknek köszönhető a magyar társulat sajátos művészi arculatának kialakítása, egyik fénykorának kibontakozása. Az 1960-as évtizedig nagyszerű magyar balettművészek több nemzedékét bocsátja szárnyra, akiket egyéni metódusával képez ki. Ez a metódus nemcsak összegzi Nádasi gazdag színpadi és pedagógiai tapasztalatait, hanem hozzá igazodik a hazai táncosok fizikai adottságaihoz és temperamentumához, valamint Harangozó jellegzetes stílusú, színészi játékkal teli műveinek előadói követelményeihez. És amikor az ötvenes években az Intézet és a színház szoros és termékeny kapcsolatba került a szovjet-orosz balett művészi és pedagógiai eredményeivel, ezek illeszkedő elemei is gyarapítják szisztémáját. Operaházi munkásságát koronázza meg, amikor Harangozó Gyulától átveszi a balett-igazgatói tiszteletet, de kibontakozó betegsége ezt a munkáját már rövidre szabja. 1963-tól abbahagyja a tanítást is, és 1966. február 20-án örökre búcsút kell venni Nádasi Ferencről. Gazdag örökséget hagy maga után, hiszen Magyarországon szinte újra alapozta a klasszikus táncot a színpadon és az oktatásban. Nagyszámú hírneves növendéke közül még napjainkban is közismert Lakatos Gabriella, Kun Zsuzsa, Orosz Adél, illetve Fülöp Viktor, [Havas Ferenc és Róna Viktor] neve és csillogó pályafutása.²⁵ Munkásságának hatóereje mindmáig érvényes, tanítványai útján folytatódik az Operaházban és a Táncművészeti Főiskolán. A balettszakma e centenáriumi alkalmából saját történelmi útját is megbecsülte akkor, amikor az elmúlt héten ünnepi rendezvényekkel tisztelgett Nádasi mester emléke előtt.

²⁴ Az adás dátuma: 1993. 10. 17.²⁵ A kéziratban utólagos betoldásként szerepel.

**Bartók- trilógia az Operaházban**²⁶

El lehet gondolkodni azon, mi tette szükségessé a Bartók-trilógia legfrissebb, bemutató-jellegű felújítását az Operaházban. Ha ezt a művészi vállalkozást a zene újabb jelentésrétegei feltárásának igénye vezérelte, akkor nyilvánvaló, hogy elsődlegesen a két táncjátékhoz, kapcsolódó, korszerű értelmezésű és megformálású koreográfia jelenthette volna a kívánatos továbblépést.

Ismeretes, hogy a dalszínházban mindkét Bartók-balettet immár jó néhányszor vitték színre, igencsak eltérő felfogásban. A számon tartandó verziók azután leginkább az elvonatkoztatás és a stilizáció terén különböztek egymástól, – a rendezés, a koreográfia és a scenika szférájában. Ezúttal is itt jelentkezett az újító szándék, ám de az újraértelmezés mérete és iránya a két darabnál egymáshoz viszonyítva is jelentős differenciát mutat. Fodor Antal, az Operaház koreográfusa mindig is vonzódott a modernebb, ha úgy tetszik, a divatosabb színpadi megoldáshoz, elsősorban az újabb keletű mozdulatnyelvi formáláshoz. Ebből a szempontból érdekesnek tűnik fel, hogy A fából faragott királyfi koreográfusaként az eddig játszott Seregi-verzióhoz képest a három főhős alakjánál felerősítette a hagyományosabb, folklorisztikus színezetet, míg a kartáncoknál ő is a funkciót és a dekorativitást tartotta szem előtt. Táncjátékában nem eléggé motivált a hiú királykisasszony elfordulása az életre kelt, majd teljesen kimerült fabábtól. Úgy fest ezért, mintha felébresztett szexuális érdeklődés fordítaná a király felé, pedig hát nem erről szól a mese, legalábbis a muzsikában. Abban a muzsikában, amely ezernyi színben csillog ezúttal is, és amihez képest a koreográfia fénytelen és erőtlén, tehát valójában nem indokolja az új verzió megszületését.

Merőben más jelenséggel kerül szembe A csodálatos mandarin nézője. Ez az új színpadi változat szinte halmozottan ellentmondásos, és a táncalkotó törekvésének ismeretében sem fogadható el. Fodor Antal ugyanis szerette volna az egyszerre vitatott és hatékony, úgynevezett német táncszínház vezéralakjának, Pina Bausch-nak az attitűdjét és formavilágát átültetni az Operaház táncszínpadára, – méghozzá új, immáron második Mandarin-verziójának megoldásában. Az eredmény tükrében azt kell mondanom: erre a kísérletre nem a Mandarinnál és nem is a más hangvételi és stílusú Bartók-est keretében kellett volna sort kerítenie. Egyébiránt Bausch egyik jellegzetes műve a köznapi mozgásvilágra építő Café Müller színpadán található eredetileg azok a széksorok, amelyek az új Mandarin-verzió játékterét képezik. Fodornál itt mozognak – és szó szerint csak mozognak, időnként bizarrnak mondható pózokkal is megtűzdelve – a fekete bőrköpenyes, kalapos és napszemüveges Csavargók. Itt kornyadozik a félmeztelen, narkós, majd hisztérikus kitörésekbe átszappá, székeket borítgató utcalány. A színpad mélyében emelkedő torony kapujába robban be viszont a végletes nyugalma, illetve végletes indulatú expresszíven megformált mandarin. A székek között szaladgáló lány vezeti le onnét, majd a mandarin rendre, többször is túléli a gyilkos akciókat, ahogyan ez nagyobb egységekben a zene és a cselekmény szerint is elő van írva. Elkövetkezik az akasztás, a levétel és a drasztikusan rajzolt szexuális aktus, és a kábult lány végül is ettől tér magához. Ha Fodor színpadán ez jelentené a Nő megváltását, – márpedig láthatóan ez jelenti, – akkor a koreográfia ismét nem arról szól, amiről Bartók muzsikája.

A magántáncosok és a balettkar a táncművek-és persze önmaguk sikeréért mindent megtettek. A közönség tapsait is ők érdemelték meg igazán.

²⁶ Az adás dátuma: 1993. 11. 07.

**Jegyzetek az első budapesti balett-versenyről**²⁷

A balett-táncos verseny már több évtizedes múltra tekinthet vissza. Akár az énekeseknél és a hangszeres muzsikusoknál, itt is a tehetség és felkészültség, továbbá a valamilyen irányba orientált művészi és stílári előadói teljesítmény méretik meg. A klasszikus balett-táncosoknál azonban, – az előbb felsoroltakhoz képest ott mutatkozik lényeges különbség, hogy általában a technikai virtuozitás került előtérbe.

Vajon mi minden váltotta ki ezt a tendenciát? Annyi bizonyos, hogy a figyelem felkeltése, s a jobb helyezésre irányuló aspiráció ebben szerepet játszhatott. Evégett épp az erős balett-kultúrával rendelkező országok versenyzői kezdték a kiválasztott tradicionális művészetek lépésanyagát megváltoztatni. Igaz, a technikailag nehezebb motívumok birtoklása, a virtuozitás növelése gyarapíthatja a klasszikus mozdulatnyelvet, az előadóművészetet, – sőt, az alkotói munkát is inspirálhatja. Erre az összefüggésre a hangszeres zene története is jó példával szolgál. A szóban forgó balett-versenyeken a maradandó értékű, javarészt XIX. századi balettek és koreográfusok átörökölt stílusa viszont – kevés kivétellel, de – a technikai felfokozás következtében egyre inkább összemosódik egymással. A nagy táncosokat szárnyra bocsájtó versenyek egyik fonákságának éppen ez tekinthető.

Nos, a Budapesten első alkalommal megrendezett nemzetközi balettverseny stílári tekintetben nem mutatott rossz képet, s ezt legeklejtésabban a nagydíjat elnyerő dán Johan Kobborg produkciója bizonyította. A sajátos iskolát és balett-stílust teremtő August Bournonville Virág-ünnep Genzánóban című remekének nagy kettősében kristálytisztán tolmácsolta a koppenhágai tradíciót. A sokkal szélesebb kisugárzású, nálunk is jól ismert szentpétervári balett mai orosz reprezentánsai – élükön a megosztott első díjban részesülő Anna Doros és Ajdar Ahmatov – azt mondhatni szellemében is híven interpretálták a Máriusz Petipa nevével fémjelzett hagyományt. Az egyetemes közkinccsé vált nagykettős, a Kalóz pas de deux nehéz férfi variációit ugyan a rendkívüli képességű Ahmatov dúsitotta, de olyan stílusosan és lenyűgöző előadásmóddal, amit a zseniálisan virtuóz Rudolf Nurejev emlékére megrendezett versenyen egyenest gesztusértékűnek lehetett minősíteni. Egyébként az iskola és a stílus tisztaságát demonstrálta a többi döntőbe jutott orosz és ukrán résztvevő is. Akárcsak a II. díjas magyar versenyző: Popova Aleszja, ez a kiváló felkészültségű és nagy tehetségű fiatal művésznő, aki még versenyzésre is igen alkalmas beállítottságú – ugyancsak indokoltan nyerhette volna el a női kategória első díját. [Popova helyezése vezet át a nemzetközi balettversenyek másik visszatérő problémájához: a díjazásokhoz. Itt ugyanis igen gyakran (és a jobbik esetben) az „egyed ide, egyed oda adunk” szemlélet vezeti a szakmai zsűrit a munkájában. Ezért kaphatott most érdemtelenül egy amerikai pár a fenomenális orosz kettőssel együtt megosztott első díjat.] Az Egyesült Államok-beli Michael Shannon is jogosan jutott a férfi II. díjhoz, [de az említett, diplomatikusnak szánt díjmegosztás szeptője mégiscsak megesett. S ez a tény arra figyelmeztet: valóban beléptünk a versenyvárosok sorába, hiszen máris részesedtünk a vetélkedők jellegzetes erényeiben és fonákságaiban.]²⁸

²⁷ Az adás dátuma: 1994. 01. 23.

²⁸ A kéziratban áthúzással szerepel, valószínűleg nem hangzott el az adásban.



Új Shakespeare-balett az Erkel Színházban ²⁹

Az operaházi balett-együttes premierjének koreográfusa, Pártay Lilla táncalkotóként 1991-ben vonta magára a közfigyelmet. Akkor az Anna Karenina nagy sikerű balett-adaptációjában a főhősök személyes drámáját úgy bontakoztatta ki, hogy szinte már az első pillanatokban érzelmi magasfeszültséget teremtett. Új műve, A velencei mór balettváltozatának megformálásában ugyancsak sikeresen, de más cselekmény-szerkesztéssel oldotta meg választott feladatát. A három részre tagolt táncdráma első és második felvonása, azt mondhatni, epikus jellegű képekben mutatja be a fontosabb szereplőket, hogy azután a lappangó, de végzetes szenvedélyek majd a harmadik felvonásban pusztító erővel lobbanjanak fel. A koreográfia egyébként – akárcsak az Anna Karenina esetében – szép szólókból, mives kettősökből és gyönyörű tánc-hármasokból épül fel, amelyeket ragyogó csoporttáncok kötnek a változó szintérhez és a múltó drámai időhöz.

Az összes kamaraszám fantáziadús, gördülékeny, meggyőzően érzékelteti az érzelmi-lélektani szituációt és folyamatokat. A nagyméretű táncjelenetek viszont pontosan, finom ízléssel és látványosan teremtik meg a hol előkelőbb, hol populárisabb légkört és társadalmi közeget. Ebben a tánctragédiában is mindvégig uralkodik a koreográfusnő eredendő muzikalitása, amit szilárdan alapozott meg, hogy – Batta András tanácsára – hosszú és intenzív munkával saját maga válogatta ki Schubert melódiákból oly gazdag muzsikájából a legjobban odaillő és egymáshoz is illeszkedő részleteket.

A komponista kamaraműveiből, zongoradarabjaiból és szimfóniáiból végül is Jármái Gyula állította össze az új balett hangvételeiben és stílusban egységes muzsikáját.

Jármái karmesteri pálcája nyomán ezért is csendült fel ihletetten a zene, amelyben – Desdemona utolsó imájaként – még a közismert Ave Maria is elhangzott.

Az Operaház balett-együttese az új táncdrámát kitűnően adta elő. A főszerepekben Volf Katalin, mint Desdemona, Emíliaként Hágai Katalin, Jágó alakjában ifj. Nagy Zoltán nyújtott kiemelkedő teljesítményt. Othello-t Szakály György kifejező erővel személyesítette meg, Cassió szerepében pedig igazi meglepetést szerzett a Pécsi Balett meghívott szólistája, a nagyszerű Alexander Neskov.

A szépséges új balett színpadi atmoszférájának megteremtésében alapvető szerepet játszott Kézdy Lóránt pompás díszletei és Schaffer Judit káprázatos reneszánsz jelmezei. Segítségükkel az Othello balettváltozata máris harmonikusan illeszkedik be az Operaház gyarapódó Shakespeare-repertoárjába.

A Gulbenkian Balett Budapesten ³⁰

Az idei Tavaszi Fesztivál bővelkedett a hazai tánceseményekben, külföldi vendégegyüttes azonban csak egy volt várható, mégpedig Lisszabonból. A magyar balettközönség eddig semmilyen portugál táncársulattal nem találkozhatott. Fontos volt ezért számunkra – és természetesen a delegáló főváros számára is – hogy az első onnan érkező kompánia magas művészi színvonalú legyen, és valamilyen viszonylatban a nemzeti jellegzetességet is érzékeltesse.

Nos, a harminc esztendő Gulbenkian Balett mindkét igénynek tökéletesen megfelelt. A világszínvonalú, maximális felkészültségű, mintegy harminc főnyi modern tánc együttes egyetlen produkcióval – sajnos csupán egyetlen alkalommal – lépett fel a Fővárosi Operettszínházban, és előadásuk sikere minden várakozást felülmúlt. Az összkép, amit nyújtottak, mindenek előtt azt tanúsította: eredményesen folytatható az a koreográfiai út, amelynek megteremtői közül nálunk a Holland Táncszínház, a Rambert Balett és az Angol Nemzeti Balett vendégjátéka alapján Jiri Kylián

²⁹ Az adás dátuma: 1994. 04. 03.

³⁰ Az adás dátuma: 1994. 04. 10.



és Christopher Bruce neve ismeretes. Olyan táncstílus ez, amely a modern dance hagyomány motívikus, áradó táncfolyamait tovább variálni, gazdagítani képes. Az előadott portugál táncmű abban még előre is lépett, hogy a színpadi teret ide-oda mozgatott padokkal és gördíthető, állványszerű építményekkel tagolta, sőt – megemelte. E tárgyakkal ugyanis a lendületes karakterű szólistikus, illetve csoportos táncmozgást időnként a magasban mintegy a harmadik dimenzióba futtatta fel.

A pompásan előadott produkció Vasco Wellenkamp, a társulat vezető koreográfusának munkája, s a címe Amaramália, magyarul: Szeretlek Amália. Műsorlapjuk szerint a nemzeti lírában uralkodó honvágy és nosztalgia, szenvedés és melankólia érzelmeit óhajtott a koreográfus táncba költeni, mégpedig a nagyszerű portugál énekesnő: Amália Rodrigues felhangzó fadó-dalsorozata nyomán. A fadó mediterrán intonációjú gitárkíséretes ének-műfaj, amely a múlt század közepén fejlődött ki a portugál városokban, és hasonlóan a spanyol flamencóhoz érzelmi telítettségével és izgalmas ritmikájával már önmagában is megragadó élményt nyújtott. Az énekszám blokkokat összefűző, olykor avantgarde megoldású zenekari átkötések még csak kiemelték Rodrigues aszszony énekének népies hangvételű varázslatos szépségét.

Ezért tudta a hallható és a mindvégig mozgalmas látványi szféra mindenfajta cselekmény nélkül több mint egy órán át rabul ejteni a zsúfolt nézőtér közönségét, amely azután szünni nem akaró tapsaival jutalmazta Portugália bemutatkozó művészi nagyköveteit.

A Makrancos Kata balett-verziója az Operaházban ³¹

Nem tudhatni pontosan, milyen mértékben akart Seregi László a legszélesebb értelemben vett népszínházat produkálni, de az kétségtelen, hogy új, Makrancos Kata című kétfelvonásos balettje leginkább annak minősíthető. Az Operaház kiváló koreográfusa negyed százada szinte mindig vonzódott a nagy színpadi tömegeket látványosan és persze táncosan mozgató megoldásokhoz, s ezzel jellegzetes, a balett-együttesünk számára testre szabott táncszínház- stílust alakított ki.

Ha csak a legutóbbi tíz esztendőben színre vitt Shakespeare trilógiáját – a Rómeó és Júlia, a Szentivánéji álom és most a Makrancos Kata balettváltozatát – vesszük szemügyre, mindháromban dominál a formás és izes, karakterisztikus nagyjelenetek sorozata, vivőereje. A neoklasszikus jellegű szólistikus koreográfiai részeket pedig Seregi műveiben jobbára átiszínezi a cselekményből egyenest következő, a táncszíntézist alkotó játék. Bizonyos, hogy a drámaiság felidézésében és az egész produkció ötletekben tobzódó rendezésében rejlik Seregi igazi alkotóereje, ami a Shakespeare-művek nyomán készült két korábbi táncjátékánál már teljesen hatékonynak és meggyőzőnek volt mondható. De jellemzi a nagyszerűen szcenírozott új balettjét is, melynek pompás díszletterveit Csikós Attila, jelmezeit Vágó Nelly készítette. Telitalálatnak minősíthetjük a méltatlanul elfeledett Goldmark Károly hangulatos és változatos muzsikájának balettszínpadi felhasználását. A komponista különböző zenedarabjai, azok jól kiválasztott és esetenként meghangszerelt részletei töretlen drámai folyamatot képeznek, ami Hidas Frigyesnek, illetve a karmesterként is működő Dala Péternek együttesen köszönhető.

Az összes komponens – zene és cselekmény, tánc és szcenika tehát – ezúttal teljesen harmonikus egységet alkot, amit azután a lelkes és kitűnően szereplő nagy létszámú balett-együttes a színpadon magával ragadó lendülettel, elementáris komédiázással keltett életre.

A főszerepekben – a sérülések folytán kissé összerosott első és másod szereposztás művészei közül – mindenek előtt Nagy Zoltán és Hágai Katalin, Volf Katalin és Nagyszentpéteri Miklós, illetve Aleszja Popova és Rujsz Edit alakítása, táncos teljesítménye emelkedett ki. S amint ezt a két premier

³¹ Az adás dátuma: 1994. 06. 19.



előadás közönség-fogadtatása tanúsította, az új produkció bizonyára igen népszerű lesz az operaházi publikum körében, miközben a tradicionális nemzeti repertoár-rétegét is egyértelműen gyarapítja.

Harangozó Gyulára emlékezünk³²

Korszak nevezhető el a ma húsz esztendeje örökre eltávozott Harangozó Gyuláról, a magyar balettművészet zseniális táncalkotó- és előadóművészeről. Koreográfusként 1936-tól egy negyed évszázadot, karaktertáncosként 1927-től kezdve több mint négy évtizedet ívelt át művészi pályafutása, amelynek során megújította a hazai balettkultúra operaházi fejlődését. Megújította, mert műveiben szintézist teremtett a népi- és karaktertánc tradícióból, s a XX. század táncművészetét minden viszonylatban forradalmian átformáló, Gyagilev-vezette Orosz Balett eredményeiből. Ezúton alakította ki ugyanis a korszerű, dramatikus táncjáték egyidejűleg nemzeti és sajátosan egyéni típusát, rendre megtűzdelve darabjait jobbnál-jobb egyéniségére formált szerepekkel.

Munkássága során megalkotta a hitelesen magyar balettrepertoár alaprétegét, és jellegzetes stílus-követelményeivel segítette kirajzolni a társulat előadói arculatát is. Tegyük hozzá: oly módon, hogy az utóbbi viszonylatban egyenértékű segítséget kapott az első nagy magyar balettmestertől, Nádas Ferencről. Céljai megvalósításában vele egynegyed századon át a legszorosabban működött együtt Harangozó és Nádas tevékenységére épült fel azután mindaz, ami az Operaház alkotói és előadói működésének alapvonásait napjainkig meghatározza. Táncművekben a valóság közeli művészetfelfogás, a drámai vagy éppen játékos hangvétel, a zeneiség s a formanyelvi komplexitás, – előadóművészetben pedig a tánc és a színészi játék szerves összefonódása képezi ma is balettegyüttesünk legsajátabb értékeit.

Igen, valójában ezt a termékeny utat folytatja a nemzeti balettstílust immár negyedszázada továbbépítő Seregi László koreográfiai tevékenysége is. A gyarapodó hazai és nemzetközi repertoár következtében azonban a Harangozó művek száma a színház műsorrendjén sajnálatosan igencsak megcsappant. Jószerivel a Coppélia egymaga képviseli folyamatosan ezt a nemes tradíciót, még-hozzá tartós közönségsikerrel. Éppen ezért lehet elgondolkozni azon: vajon jól van ez így? Egyáltalán megengedhető-e a nemzeti koreográfiai hagyomány mellőzésének ez a szembetűnő luxusa? Most mindenesetre, október legvégén az erőkből arra futotta, hogy az Operaház balettegyüttese, vezető magántáncosainak közreműködésével, két azonos műsorú balettestet tűzzön ki. Ezek a mester leghíresebb táncjátékai közül a Polovec táncok, illetve a legendás Csodálatos mandarin verzió kapott helyet. Koncert-blokkot alkotva közöttük több jeles alkotásának kiemelhető tánc-kettősei adnak ízelítőt a gazdag koreográfiai életműből és a velejáró előadói stílusból.

A két est mellett – s ezt elismeréssel konstatálhatjuk – szép és imponálóan átfogó anyagú kiállítás nyílt meg az Operaház Vörös-szalonjában, amelynek kivitelezéséhez a színház és a mester családtagjai, valamint a megvalósító Országos Színháztörténeti Múzeum munkatársai fogtak össze. A Magyar Táncművészeti Főiskola pedig ez alkalomra fényképekben gazdag emlékkönyvet jelentetett meg, amelyben Harangozó egykori pályatársai emlékeznek vissza a vele töltött esztendőket személyes élményeire, s ezekből is hitelesen rajzolódik és egészül ki a mester felejthetetlen emberi és művészi portréja.

³² Az adás dátuma: 1994. 10. 30.



Angolszász balettest az Erkel Színházban³³

A XX. századi zeneirodalomban valószínűleg egyetlen komponista személyét, illetve életművét sem lehet olyan feltétlen érték mérőnek minősíteni, mint a balettművészetben az amerikai George Balanchine- t és koreográfiai munkásságát. A 20-as évek végétől Balanchine mintegy fél évszázadon át szemléletmód, műfaj és stílus megteremtője volt, legjobb műveinek jelenlétét a világ jelentős balettszínpadain pedig szinte kötelezőnek, rangot demonstrálóknak tekintették. Ezért érintette oly fájdalmasan operaházi balettegyüttesünk repertoárját, hogy az 1977. évi bemutató után mintegy másfél évtizeddel – szerzői jogdíj okokból – a nagyszerű Balanchine-esttől meg kellett válnia. S éppen ezért mondható egyértelműen örvendetesnek, hogy május közepén új program keretében a teljes Balanchine műsorból, remélhetőleg csupán elsőként, a Csajkovszkij Vonósszerenádja alkotott táncköltemény, a Szerenád ismét a társulat műsorrendjére kerülhetett. A cselekménytelen, úgynevezett szimfonikus balett műfajának ez a maradandó értékű és érvényű prototípusa most is egy volt Balanchine-balerina, Ninette Glushak kitűnő betanításában született újjá a magyar balettszínpadon. Az együttes pedig mind két szereposztásban – nagyszerű szólistákkal az élen – méltó tolmácsolásban: tiszta formaképzéssel és áradó költészettel jelenítette meg a balett géniuszának e hatvan esztendő remekművét.

Balanchine életműve az Egyesült Államokban bontakozott ki: ezért lehet angolszásznak nevezni az új balettestet, amelynek másik két darabja viszont ténylegesen a szigetországban látott napvilágot. A két angol táncmű között közel harminc esztendőnyi a távolság, de a különbség minőség és karakter tekintetében ennél jóval nagyobb. A brit balett nagyszónya, a nem elsődlegesen koreográfus Dame Ninette de Valois ugyanis 1937-ben feltehetően szívügye, a nemzeti repertoár kiépítése érdekében vállalkozott Arthur Bliss angol zeneszerző Sakk-matt című balettmuzsikájának és librettójának táncos színrevitelére. A darab mai szemmel és efféle honfiúi kötődés hiányában nálunk csupán múzeumi relikviának számíthat, bár e mivelta nem függ össze a budapesti tolmácsolás minőségével, főként szólistikus teljesítményével. Emellett a recenziótól a tárgyilagosság még azt a kijelentést is megkívánhatja: a muzsika felhangzását sem köszönhetjük osztatlan megelegedéssel.

Zenei relációban annál kellemesebben érinthette a közönséget Sosztakovics II. Zongoraverse nyének zenekari és koreográfiai interpretációja. Az utóbbi a nagy nemzetközi mesterként is méltán tisztelt Sir Kenneth MacMillan jóízű és formás táncalkotása, melyet Concerto címmel 1966-ban először a nyugat-berlini Operaszínház mutattak be. Azon szerencsések, akik éppen tíz esztendeje láthatták Operaházunkban, a Brit Királyi Balett vendégjátékán MacMillan varázslatosan szép, s alkotó stílusát koncentráltan megtestesítő Manon című balettjét a Concertóban a hallatlanul változatos és leleményes formálásmódnak csupán halovány visszfényt pillanthatnak meg, igaz ez a cselekménytelen egyfelvonásos is kétségtelenül muzikális, frappáns és játékos hangvételű. Találékony mozdulati megoldásában tetten érhetőek a fürge, jellegzetes kis lépésváltások, szellemes karmozdulatok, s a középső lassú tétel lírája is magával ragadó. Az egész mű azonban a táncoktató tényleges nagyságáról egyértelműen nem győzhette meg azt, akinek az angol neoklasszicizmus továbbfejlesztőjével ez volt az első, s egyetlen találkozása. Mindezzel együtt ez a balettest demonstrálhatta: a jelenlegi balettvezetés sem mondott le arról, hogy a társulat – a szűkös lehetőségektől ugyan korlátozottan, de továbbra is valamiképp benne éljen a nemzetközi vérkeringésben.

(A szöveget közlésezi: Tóvay Nagy Péter)

³³ Az adás dátuma: 1995. 06. 18.



Dóka Krisztina

„Panorámakép” az Osztrák-Magyar Monarchia népi tánc kultúrájáról*

A dualizmus kori államismereti, országleíró irodalom egyik legfontosabb vállalkozásának, Az Osztrák–Magyar Monarchia írásban és képben című sorozatnak a huszonegy kötete mintegy félezer, a hagyományos tánc kultúráról szóló utalást, hosszabb, rövidebb leírást, illetve több mint két tucat tánc tematikájú képet tartalmaz. E forrásanyagból jelentek meg szövegközlések,¹ történetek rá hivatkozások, a kötetekből származó illusztrációk is fel-felbukkannak a magyar néptánc szakirodalomban, ugyanakkor a magyar sorozat táncadatainak módszeres feldolgozása eddig váratott magára. A szövegek mellett, hogy a dualizmus kori közép-európai népi tánc kultúra történeti kutatásához tanulságokkal szolgálnak, kiemelt jelentőséggel bírnak a „néptánc hagyományok” 19. században megrajzolt és a nagyközönség számára is közvetített – részben máig továbbélő – képeinek vizsgálata szempontjából is. Hol jelenik meg a hagyományos tánc kultúra a szövegekben? Mit és hogyan akarnak láttatni a szerzők a népi tánc kultúrából? Melyek a felbukkanó sztereotípiák, a szövegekben kirajzolódó motívumok, „üzenetek”? Milyen részleteket és hogyan mutatnak be a leírások, és milyen az ezekből kirajzolódó – az Osztrák-Magyar Monarchia hagyományos tánc kultúráját reprezentáló – kép?

Az Osztrák-Magyar Monarchia írásban és képben

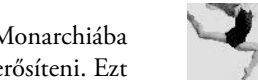
Az államismereti irodalom műfaja – a nálunk is már legalább két évszázaddal korábbra visszanyúló hagyományokat követve, ugyanakkor a dualizmus korszakának történeti-politikai kontextusában, részben a korszak hivatalos politikai ideológiáinak szolgálatában – korszakunkban is népszerű. Itt két korszak meghatározó vállalkozásra kell utalni, a szóban forgó Az Osztrák-Magyar Monarchia írásban és képben kötetekre és az egy évtizeddel ezt követően megjelenő Magyarország vármegyéi és városai sorozatra², mely végül csonkán maradt. Nem az egész ország, illetve állam területére vonatkozó bemutatás, azonban e korszakban keletkezett és a műfaj szabályait, hagyományát követi Orbán Balázs Székelyföldet ismertető műve.³ Az Osztrák-Magyar Monarchia írásban és képben, olyan nagyszabású, reprezentatív vállalkozás volt, melynek hatása a mai napig tetten érhető. Leírásai, illusztrációi máig felbukkannak nemcsak a tudományos igényű szakmunkákban, hanem az ismeretterjesztő, turisztikai, helyi örökséget ismertető kiadványokban is. Regionális földrajzi, történeti, néprajzi szövegei a helyi közösségek önreprezentációinak a jelenben is jelentős hivatkozási pontját jelentik. A mű eredendően a nagyközönség számára íródott, ennek megfelelően népszerű, olvasható stílusban. A vállalkozás az ismeretterjesztés, tájékoztatás mellett

* Előadasként elhangzott A hagyományos tánc kultúra reprezentációja a 19. századi államismereti irodalomban címen az MTA BTK Zenetudományi Intézetében (Tudományos Fórum, 2015. június 11.).

¹ Karácsony, 2004.; Voigt, 2005. A kötetek néprajzi fejezetei elérhetőek, és a tánc tematikájú szövegek (táncnevek, táncélet-tematika, helység, régió, nemzetiség alapján) kereshetőek: Dóka, 2017a.

² Borovszky 1896-1914.

³ Orbán 1868–1873. A kötetek néptánc- és népszokás bemutatásainak elemzése: Dóka, 2018.



bevallottan propagandisztikus célokat is szolgált. A könyvsorozat a kiegyezéssel a Monarchiába szerveződött országok összetartozását, a közös birodalmi tudatot hivatott kifejezni, erősíteni. Ezt a célkitűzést aláhúzza az a tény is, hogy a munka elindítója és irányítója az Osztrák-Magyar Monarchia trónörököse, Habsburg Rudolf, akinek egyébiránt néprajzi érdeklődése, ambíciói is közismertek. A műhöz Rudolf aláírásával jelent meg ajánlás, melyben a vállalkozás céljai is körvonalazódnak:

„Az osztrák-magyar monarchia [sic!] eddigelé, dacára némely jó előmunkálatoknak, még mindig hiány van egy olyan népismei munkának, mely a jelenlegi tudományos buvárlatok magaslátán állva, a művészet annyira tökélyesült sokszorosító eszközeinek segítségével hazánknak és néptörzseinek teljes képét vonzó és egyúttal tanulságos modorban nyújtaná.”⁴

Az írás lelkesült szavai a birodalom sokszínűségét, a népek sokféleségét hangoztatják, ugyanakkor hangsúlyozzák a Monarchia integritását valamint, hogy kívánatosak az általános hazaszereget, az összetartozás érzésének növelése, a birodalmi identitás megerősítése:

„Az ezen monarchia határain belül élő népfajok tanulmányozása nemcsak a tudós elé tár magas mezőt, hanem egyúttal az általános hazaszereget emelésére sem csekély gyakorlati jelentőségű. Mennél behatóbban vizsgáljuk az egyes népcsoportok jó tulajdonságait és sajátságait, úgy szintén azoknak egymástól szellemi és anyagi tekintetben való kölcsönös függését, annál nagyobb mértékben fog erősülni azon összetartozandóság érzete, melynek hazánk népeit egymással össze kell kapcsolni. ... Az osztrák és magyar íróknak és művészeknek egész csoportja fogja a drága hazát írásban és képekben ábrázolni, körülra híva fel az olvasó világot kiterjedt országokon keresztül, sok nyelvű népfajok között, folyvást váltakozó képek által fogadtatva.”⁵

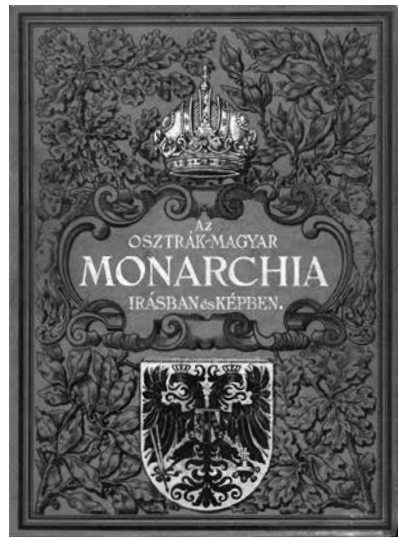
A kötet sorozat párhuzamosan két szerkesztőbizottsággal jelent meg németül és magyarul. Németül Die österreichisch-ungarische Monarchie in Wort und Bild címmel huszonegy kötetben,⁶ magyarul Az Osztrák-Magyar Monarchia írásban és képben címen huszonegy kötetben adták ki.⁷ A magyar sorozat első, bevezető kötete 1886-ban, az utolsó, Horvát-Szlávonországot bemutató kötete pedig 1901-ben jelent meg. A magyar nyelvű kötetekből hét foglalkozik Magyarországgal: Általános rész; Magyarország 2. (Alföld); Magyarország 3. (Budapest és Fiume); Magyarország 4. (Dunántúl); Magyarország 5. (Felső-Magyarország I.); Magyarország 6. (Felső-Magyarország 2.);

⁴ Habsburg, 1887. 5.

⁵ Habsburg, 1887. 5–6. 8. (Meg kell jegyezni, hogy az írással kapcsolatban Voigt Vilmos felveti, miszerint annak szerzője nem feltétlenül Rudolf, hanem az ajánlás stílusa, tartalma alapján, akár Jókai – a magyar sorozat főszerkesztője – is lehet. Voigt, 2005. 353.)

⁶ 1. Wien und Niederösterreich (1886); 2. Übersichtsband, 1. (1887); 3. Übersichtsband, 2. (1887); 4. Wien und Niederösterreich (1888); 5. Ungarn, Band 1. (1888); 6. Oberösterreich und Salzburg (1889); 7. Steiermark (1890); 8. Kärnten und Krain (1891); 9. Ungarn, Band 2. (1891); 10. Das Küstenland (Görz, Gradiska, Triest und Istrien) (1891); 11. Dalmatien (1892); 12. Ungarn, Band 3. (1893); 13. Tirol und Vorarlberg (1893); 14. Böhmen, Band 1. (1896); 15. Böhmen, Band 2. (1896); 16. Ungarn, Band 4. (1896); 17. Mähren und Schlesien, (1897); 18. Ungarn, Band 5/1. (1898); 19. Galicien (1898); 20. Bukowina (1899); 21. Ungarn, Band 5/2. (1900); 22. Bosnien und Hercegowina (1901); 23. Ungarn, Band 6. (1902); 24. Croatien und Slavonien (1902)

⁷ Bevezető kötet (1887); Bécs és Alsó-Ausztria (1888); Magyarország 1. kötet (1888); Felső-Ausztria és Salzburg (1889); Stiria (1890); Karinthia és Krajna (1891); Magyarország 2. kötet (1891); Az Osztrák tenger mellék és Dalmácia (1892); Magyarország 3. kötet (1893); Tirol és Vorarlberg (1893); Csehország 1. rész (1894); Csehország 2. rész (1896); Magyarország 4. kötet (1896); Morvaország és Szilézia (1897); Magyarország 5. rész (1899); Galiczia (1898); Bukovina (1899); Magyarország 6. kötet (1900); Bosznia és Hercegovina (1901); Magyarország 7. kötet (1901); Horvát-Szlávonország (1901)



Az Osztrák-Magyar Monarchia írásban és képen (borító)

Magyarország 7. (Dél-Kelet Magyarország, Erdély és szomszédos hegyvidékek). A többi kötet – az osztrák sorozattól helyenként eltérő osztásban és sorrendben – a Monarchia többi tartományát mutatja be.⁸

A magyar szerkesztőbizottság élén Jókai Mór állt, aki maga szerzője is jónéhány fejezetnek, így a Magyarországot bemutató általános kötetben a magyar nyelvről, a magyar nép eredetéről, a családi életről, a hiedelemvilágról, az ősvallásról és babonákról és a népi humorról szóló részeknek. Más kötetekben is olvashatunk egy-egy írást tőle, így az Alföldet bemutató kötetben ír a tiszamenti életről, Debrecenről és nem utolsósorban a Budapest-kötetben a budapesti életről. Különösen őstörténeti vonatkozású leírásai az írói fantázia szüleményei, ugyanakkor például a budapesti életről szóló fejezet művelődéstörténeti tanulságokkal szolgál.⁹ A magyar kötetek igen jelentős számú szerzőt foglalkoztattak, ezek között ott találjuk a korabeli művész- és tudóscsalád nagyjait, így az írók közül Jókai mellett, például Benedek Elek, Eötvös Károlyt, Mikszáth Kálmánt, a néprajzi érdekű leírásoknál Bartalus Istvánt, Bellosics Bálintot, Hermann Antalt, Hunfalvy Pált, Istvánffy Gyulát, Moldován Gergelyt, Katona Lajost, Seemayer Vilibáldot (Vilmóst) és így tovább. A könyvsorozat felépítésében az országleírások ekkora kikristályosodott szerkezetét követi. Az általános bevezetést követően, közigazgatási egységenként mutatja be az egyes területeket. Ezen belül a földrajzi ismertetést történeti fejezet(ek) követi(k), majd a helyi népesség bemutatása, a tulajdonképpeni néprajzi jellegű fejezetek következnek. Ezekben egyaránt helyet kapnak a folklór (népköltészet, szokások, népdalok) és a tárgyi kultúra (pl. a népviselet, a ház és berendezése) bemutatása. Így a sorozat az Osztrák-Magyar Monarchia földrajzi és történeti bemutatása mellett az itt élő különböző nemzetiségek, népcsoportok népszerű néprajzi áttekintését is adja, ahol megtaláljuk a magyar tájaknak, hazai népcsoportoknak, nemzetiségeknek az ismertetéseit is.

⁸ Írásomhoz a magyar sorozat köteteit dolgoztam fel. A magyar kötetek CD-ROM formájában (Arcanum, 2001), korlátozott hozzáféréssel az Arcanum adatbázisában (<https://adtplus.arcanum.hu/hu/collection/OMM/>), szövegei a Digitális Tankönyvtárban (<http://www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tkt/osztrak-magyar/ch01.html>) olvashatóak. A sorozat táncvonalatkozású szövegei az MTA BTK Zenetudományi Intézet Néptánc Tudástár Történeti források adatbázisában elérhetőek, téma, táncnév, etnikum és hely (település, régió) szerint kereshetőek (http://db.zti.hu/neptanc_tudastar/forrasok.asp?VBSdbClickClass_1=VBSdbFilter). Itt a kötetek néprajzi fejezeteinek eredeti PDF-jei nyilvánosan hozzáférhetőek.

⁹ Jókai, 1893.



„Tánckedvelő” népek, „eredeti” táncmulatságok

Az Osztrák-Magyar Monarchia írásban és képen kötetében néhány elenyésző számú egyéb tánc-történeti utalást leszámítva hangsúlyosan az egyes vidékek népi táncalkalmi és tánci kerülnék a szemünk elé. A hagyományos táncokról szóló bemutatások a különböző régiók, tájak népének jellemzéseinek kapnak helyet. E néprajzi leírásoknak még korszakunkban is kötelező részei a különböző népjellem-bemutatók. A népszerűnek szánt kötet sorozat lapjain bőven helyet talál az etnikai karakterológia, az esetek többségében pozitív felhanggal.¹⁰ A néprajzi fejezetek szerzői e népjellemrajzokban rendszeresen hangsúlyozzák, hogy egy-egy nép, népcsoport mennyire tánc- és zene-, illetve általában mulatságkedvelő. Sorra olvashatunk leírásokat a tiroliak,¹¹ a csehek,¹² a



Douba József: Korcsmai tánc (a Tausi kerületből).
(Forrás: Az Osztrák-Magyar Monarchia írásban és képen. Csehország, 473. o.)

¹⁰ Itt érdemes megjegyezni, hogy az ilyen sztereotípiákra épülő leírások a mai napig felbukkannak a populáris néprajzi ismertetésekben. Sorozatunkban néhány helyen negatív karakterológiával is találkozunk, pl. a sárosi szlovákok vagy a bukovinai cigányok bemutatásánál.

¹¹ „A tiroli ellenben szívesen nézi a világot a derültebb oldaláról, főképp azon völgyekben, a hol nem kénytelen az életéért a természet ellen kemény tusát vívni. Ebből érthető, hogy Tirol német részében alig van völgy, melyben oly élénken zengne a népdal, mint a Ziller-völgyben. A táncot sem kedvelik sehol jobban, mint itt.” (Mayer, 1893. 376.)

¹² „...e népből veleszületett zenei teremtő ereje ép oly kevésbé apadhat ki, mint természetében rejlé dal- és tánczedvelése.” (Helfert-Hostinský, 1894. 482.)



szlovákok,¹³ a magyar alföldi ember,¹⁴ vagy a palóc¹⁵ tánc- és mulatságszeretetéiről. A tánckedvelésről szóló sztereotíp megállapítások – melyek így nagyobb számban különösen szembeötlőek – az ilyen népművészeti bemutatások révén „hagyományozódtak” is, és napjainkig felbukkannak a népszerű néprajzi leírásokban.

A különböző táncalkalmak (a városi népünnepélyektől a falusi mulatságokig) igen kedvelt témáját jelentik az ismertetéseknek. Olvashatunk a városi táncéletről, pl. táncterek, táncalkalmak említéseit Bécsből, Budapestről, Kolozsvárról, itt leggyakrabban a szabadtéri, nyilvános népmulatságokat érezték említésre méltónak a szerzők. Itt irodalmi stílusú, ugyanakkor néprajzi-művelődéstörténeti forrásértékű Jókai Mór leírása a svábhegyi pünkösdi népmulatságról, ahol a tánc mellett a nép egyéb szórakozásairól is képet kaphatunk:

„S a népmulatságok sem bírnak a hajdani eredetiséggel, a minék az okát majd kiderítjük. A Svábhegynek a leírásánál megkísértjük egy pünkösdi búcsúnak a bemutatását, melyben Budapest egész népélete befoglaltatott, s mely még tíz évvel ez előtt is nagyban divatozott ...”¹⁶ Később így folytatja: „Pünkösdi hétfőjén aztán az egész népé volt a Svábhegy. E napon, mintha az egész város kimozdult volna a helyéből, úgy tódultak föl a hegyi utakon már hajnalhasadtakor a mulató csapatok: ... Útközben egy szál cigány üdvözli az érkező karavánokat, solo trombitán hangicsálva a Klapka-indulót, meg a Schneider Fáni-polkát. Az érkező csoportok nem keresnek házat, ereszt, vendégfogadót, hanem árnyékos fát, bokrot. ... A lemenő nap negyvenezer embert is lát táncolni, újjongni, tombolni a Svábhegyen. A zöld gyepen egész szérűk vannak már taposva a polka- és csárdás-tánczról. A »Csillag« kocsmáros alig győzi egész háznépével a szolgálatot. Ott van az élvezetek Eldorádója: zenekar, népénekés-társaság, hinta, kerengőjáték (Ringelspiel); közbe döng a fagolyó a tekepályán; izmos legények ütik magasra ökölrel a »balmot« (léggel tölt óriási lapda). Van ott czélbalövés, birkózás, karómászás; csörög a koczka a krajczáros Monte-Carlónál, hol vándor kucséber adja a bankot – fügekoszorú nyereménnyel.”¹⁷

A Városligetről szóló részben újabb táncos leírásra bukkanunk, ahol a csárdásról is olvashatunk: „Próza lelkek, anyagi érzelmű lények, mindezen magasabb érzéseket ingerlő élvezetek mellőzésével, könnyen rátalálnak arra, a mi kebleiket kielégíti; a nagy számmal berendezett kocsmákra, a hol barna cigánylegények húzzák a talp alá valót. Itt azután azt is lehet látni, hogyan tánczolják a csárdást a magyarok: kopogósan, reszketősen, ugratósan, mártogatósan, palotásan és verbunkosan.”¹⁸

A népmulatságok mellett a felsőbb társadalmi rétegek báljai is felbukkannak, így az arisztokrácia házi bálja, a Vigadó elit bálja, ugyanakkor a külvárosi táncszalonok táncalkalmi. A városi népmulatságok más fejezetekben is előkerülnek, így megtudjuk, hogy Székesfehérvárott kellemes kirándulólhely volt, ugyanakkor vendéglőnek és táncteremnek is helyet adott a Lövéldé kertje, Gyöngyösön a fürdő. Szegeden az újszegedi Népkert adott otthont a különböző nyilvános mulatságoknak. Az utóbbi helyen rendezett szabadtéri népmulatságról és a mulatságokban előforduló verekedésekről Mikszáth Kálmántól olvashatunk a szegedi népleletéről szóló részben:

„A [legény] által kiszemelt leány, ha elfogadja a széptevést, mely a szombat esti beszélgetésekből áll, egészen a legény hatalmába jut. Vasárnap délután táncz van az újszegedi népkertben, de

¹³ „A táncz a tót fiatalágnak egyik legkedvesebb mulatsága.” (Pechány, 1899. 408.)

¹⁴ „Az alföldi ember komoly, de mulatsága közben csupa szív... A vastag koponyájú matyó fiatalág verekedő. A kövesdi alvágnek és felvágnek egymás ellen való hadjáratai és véres csatái még most sem szűntek meg. Tánczolni mindkét nemű fiatalág nagyon szeret. Művelik néha az idősebbek is, hiszen a magános „verbunkost” már csak ők tudják eljárni.” (Kandra, 1891. 268.)

¹⁵ „A palóc nép kedvelője a társas összejöveteleknek; farsang, lakzi, búcsú, disznótor mind megannyi jó alkalom erre, s ilyenkor a tréfa, nóta egymást váltva járja; ha zenét hall, örömet perdül tánczra is.” (Istvánffy, 1900.194.)

¹⁶ Jókai, 1893. 121.

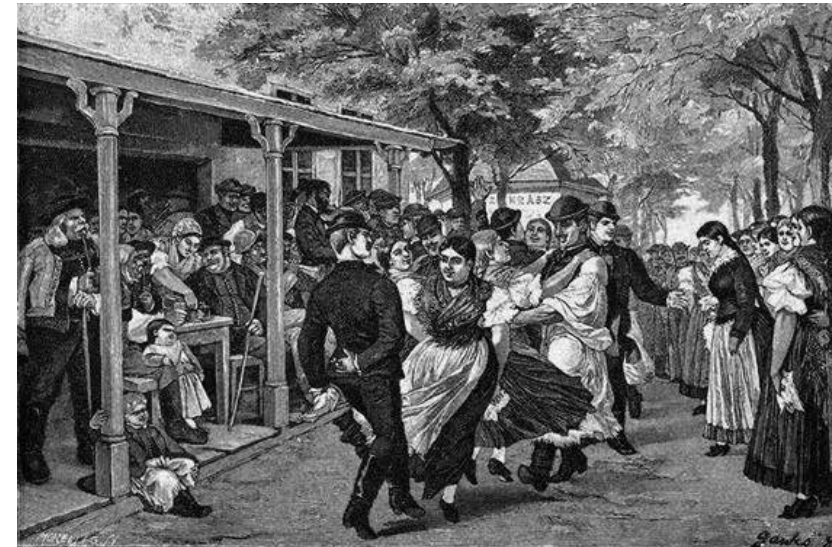
¹⁷ Jókai, 1893. 127–128.

¹⁸ Jókai, 1893. 136–138.



csak a legény engedelmeivel tánczolhat ott mással, s jaj annak, a ki táncz közben, mikor a párok külön válna járják a frisset, elkapja: életre, halálra szóló verekedés támadhat abból.”¹⁹

Egy az alföldi kötetben megjelent, Jankó János festő (a néprajzkutató Jankó János édesapja) által készített kép békéscsabai népmulatságot mutat be. A kötetekben máshol is találunk táncos témájú népleletképeket, melyek a korabeli népszerű sajtójának is kedvelt illusztrációit jelentették.



Jankó János: Népmulatság Békés-Csabán

(Forrás: Az Osztrák-Magyar Monarchia írásban és képben. Magyarország II. kötet. 437. o.)

Központi helyet kapnak a kötetekben a falusi szokások ismertetései, így az emberi élet fordulóihoz fűződő szokások, az év ünnepeinek és a különböző munkaalkalmaknak a bemutatásai. A tánc-hagyomány-leírások leggyakrabban itt a szokásfejezetekben bukkanak fel, helyenként csak említésként, mely szerint, például egy-egy ünnepi alkalmat táncos mulatság zárt le. Az ilyen közlések igen gyakoriak az osztrák tartományok bemutatásaitól kezdve a magyar vidékek különböző etnikumainak népletleírásaiig. Felső-Ausztriáról például a következőket olvashatjuk: „Lakodalmom nem igen lehet el táncz nélkül. Táncz járja aratási ünnepen, kendermunkánál, sőt újabb időben, mióta gépelik a gabonát, még »masinabált« is tartanak. Vásárokat s más egyéb alkalmat is felhasználnak a népkedv, hogy a tánczhoz hódoljon.”²⁰ Szintén Felső-Ausztria bemutatásánál találkozunk a Baumkraxeln szokásának ismertetésével (és itt a táncolás említésével): „Igazi mulatság, ha valamely élelmes kocsmáros »famászást« (Baumkraxeln) rendez. Jövő vasárnap, így teszi közzé, a »csorgó csap« kocsmárosánál a délelőti istenitisztelet után »famászás« lesz... Ily vigalom után egy kis erősítőre van szükség. Tódul mindenki a kocsmába, elől a győztes »famászók«, kik diadalmi zászlóikat büszkén lobogtatják. A kocsmáros is meg van elégedve az Urístennel, hogy ma nem

¹⁹ Mikszáth, 1891. 492.

²⁰ Guppenberger, 1889. 136.



küldött esőt, s a vendégekkel, mert nem hiába készülődött s látta el a konyhát és pinczét. A mulatságot rendesen táncz fejezi be.”²¹ Felső-Ausztriában a tojásszedés szokásakor „a mulatság vége szokás szerint dalolás, ivás, táncz.”²² Vagy a stájeréknél a segítséggel végzett házépítés „rendesen víg tánczczal végződik.”²³

Máshol részletes ismertetéseket olvashat a közönség a keresztelőtől a lakodalomig, karácsonytól farsangon, a húsvéti, pünkösdi mulatságokon át a munkaalkalmakig (aratás, szüret, fonók), ezek helyéről, idejéről, a táncalkalmak rendezéséről, tánc kíséző hangszerekről, néhol a táncillemről. Itt a táncsal kapcsolatos szokások leírása mellett találunk utalásokat az egyes vidékekre jellemző táncviseletrre is. Annak ellenére, hogy a szerzők minden vidék leírásánál a (táncos) szokásokat mint helyit, sajátosat igyekeznek bemutatni, szemmel láthatóan egy-egy különleges szokás mellett ugyanazokkal a táncalkalmakkal és igen hasonló táncos szokásokkal (ld. pl. menyasszonytánc, táncszavak) találkozunk. Végző soron a leírások a Monarchia különböző népeinek táncalkalmairól nagy vonalakban meglehetősen egységes képet rajzolnak. A lakodalombemutatókból például alig hiányozhat a menyasszonytánc említése vagy részletesebb jellemzése, miszerint erre legtöbbször éjfélkor kerül sor, és a vőfély irányításával a lakodalom különböző tisztségviselői (vőfély, násznagy, örömapa, örömanya, vőlegény), majd a násznép többi tagja – gyakran fizetség fejében – megtáncoltatják a menyasszonyt. Menyasszonytáncról olvashatunk a németek népeletéről szóló leírásokban Alsó-Ausztriából, Salzburg tartományból, Stíriából, Vorarlbergből, vagy a bukovinai németektől.²⁴ Az erdélyi románok bemutatásában is felbukkan.²⁵ Máshol a menyasszonytánc, mint „jellegzetes” alföldi, lakodalmi szokás kerül elének, de megjelenik a Palócvidék lakodalmi táncjai között is.²⁶



Roskovics Ignác: Menyasszony-tánc
(Forrás: Az Osztrák-Magyar Monarchia
írásban és képben. Magyarország II. kötet. 95. o.)

²¹ Guppenberger, 1889. 141–143.

²² Guppenberger, 1889. 146.

²³ Krainz, 1890. 161.

²⁴ Weissenhofer, 1888. 564–565., Zillner, 1889. 436–438., Krainz, 1890. 157–158., Sander, 1893. 372., Polek, 1899. 298–299.

²⁵ Moldován, 1901.

²⁶ Baksay, 1891. 93–94., Istvánffy, 1900. 189–190.



A népköltészeti fejezetekben a legtöbb etnikumnál – nemcsak nálunk, hanem Ausztria különböző népcsoportjainál ugyanúgy, mint például a cseheknél, szlovákoknál, románoknál – bőségesen idéznek szerzőink táncszavakat is.

A kólótól a csárdásig

A néprajzi ismertetések szinte mindegyike megemlíti a „helyi”/„nemzeti” táncokat. Itt elsősorban azokat a szórakozó táncokat nevezik meg, amelyeket az adott népre, régióra jellemzőnek ítélnék. A felbukkanó táncok többsége a 19. századi nemzeti mozgalmak idején nemzeti táncokként kiemelt és szimbolikusá váló táncok, a német-osztrák valcer, a magyarok verbunkja és csárdása, a délszláv csoportok kólói, a románok hórája vagy a lengyel polonéz és krakowiak. A tánc itt egyike lesz azoknak a kultúrjegyeknek, melyekben a „nemzeti jelleg”, az egyes népek „karaktere” leginkább fellelhető.



Greguss Imre: Bunyevác kolo
(Forrás: Az Osztrák-Magyar Monarchia írásban és képben.
Magyarország II. kötet. 599. o.)

Így olvashatunk például a kólóról mint horvát nemzeti táncról Isztria népeletének leírásában: „Az ifjúságnak fő mulatsága azonban a táncz, mely nélkül búcsú és vásár meg sem eshetik. Rendesen a szabadban tánczolnak s leginkább a kedvelt horvát nemzeti tánczot, a kólót járják...”²⁷

A nemzeti hagyományként bemutatott táncok mellett egy-egy népcsoport sajátjának érzett táncokat is megjelenítenek. A bukovinai rutének táncaiként az arkan, a hajduk, a kozacok (kozák tánc) és a woloska (oláh tánc),²⁸ dél-magyarországi német hagyományként a Schleifer és a Hopser,²⁹ galíciai lengyel táncként a mazur mellett az oberek/obertas bukkannak fel.³⁰ Regionális hagyományként kerül elének a bajor Schuhplatter, vagy a felső-ausztriai sajátosságként bemutatott Landler/Ländler:

²⁷ Spinčić, 1892. 218.

²⁸ Worobkiewicz, 1899. 368–369.

²⁹ Szentkláray, 1891. 560–561.

³⁰ Bylicki, 1899.



„A »landler« a felső- ausztriai nemzeti táncz, a mint már neve is mutatja (Landl). Tökéletesen megfelel a felső- ausztriai nép érzelmi életének, különösen az ifjúságának; de még a vén is megifjúl, ha a Landler nótát hallja.”³¹

Szintén regionális szimbólumként jelenik meg a stájer, ugyanakkor mint látjuk a nemzeti tánc rangjára is emelkedik, mely egyszerűséget, természetes báj, szerelmet és vidámságot képvisel:

„Nagy kedveltségnek örvend a »stájer táncz«, s nemcsak benn az országban, hanem azon kívül is ösmeretes. Jellemző is a német stájerre nézve, eredeti és költői, igazi nemzeti táncz, egyesül benne természeti báj elmés változattal, egy eszme fejeződik ki benne, az édes szerelmi enyelgés, melyet szíves, jóindulatú vidámság testjátéka ábrázol nemes egyszerűséggel.”³²

A leírásban mint »igazi stájer« szokás kerül élénk a tánc virtuóz hármas formája, forgós-forgató karaktere és udvarló jellege (a szerelmi csalogatás mozzanatai): „De ezzel még nincs ám vége; a ki igazi stájer akar lenni, annak tudnia kell tánczolni több leánnyal is egyszerre! Van ekkor keveredés, bonyodalom, hogy az embernek a szeme is káprázik bele, s mégis minden annak rendi és módja szerint megy, s a legnehezebb figurák és fordulatok könnyen és szépen kifejtőznek. Ehhez még az az élénk kifejezés az ügyes pördülésben és forgásban, a kecses símulásban és fonódásban, ebben az enyelgő elbocsátásban és daczos elválásban, a víg egymásra találásban és halk tova ringásban! De még így sem egészen az a táncz, a minnek lennie kell, hiányzik még valami, a »táncz kinótázása« és a »versengés«. Hisz sajátja a német stájernek, hogy szerelmében, féltékenységében, vagy magas kedvében utat nyisson szíve érzelmeinek.”³³

A különlegesnek ítélt táncok között felbukkan Közép-Stíriából a párnástánc, és a Hans-Adam: „Közép-Stíriában, kivált az éjszakkéleti vidékeken kedvelik a »párnatánczot« (Polsterltanz), s az úgy nevezett »Hans-Adam« tánczot is. Ez utóbbiban a párok először szép lassan tánczolnak taktusban, aztán a muzsika »stájeres«-be csap át, egyet körben forognak, erre lábbal kettőt toppintanak taktusban; most tánczos és tánczosné egymást pajzánul és gyöngéden megfenyegetik, előbb a jobb, aztán a bal kéz mutató ujjával, meghajolnak egymás előtt, s ismét elfordulnak egymástól boszús arczczal, s mind ezt szigorúan a zene taktusában teszik. Ezek a figurák ismétlődnek, a táncz pedig mind gyorsabbá válik úgy, hogy végre már teljes lehetetlen a tempóban maradni, s azért is a tánczosok és tánczosnők utóljára általános újjongás és nevetés közt szétrobbannak.”³⁴

Természetesen a fenti helyi sajátosságokként bemutatott táncok, nem csupán e szűkebb területek jellemző táncfajtái. A párnástánc mint játékos párválasztó tánc a 17–19. században Európa-szerre ismert. Korszakunkból vannak hazai adataink is, így a tánc a 19. században például Kriza János Vadrózsák kötetében jellegzetes székely táncként jelenik meg. De kötet sorozatunkban is felbukkan máshol is említése, sőt leírásával is találkozhatunk a dél-magyarországi szerbekről szóló fejezetben:

„Végre következik a párnatáncz, melynél a násznép körbe áll, s a csaus [nász hírnök, mulattató] egy párnát kezébe véve, azt, míg a kör körül tánczolja, valamelyik leány elébe leteszi, ki gyorsan reá térdel, ha a csaus a párnát hirtelen el nem kapja. Ha a lány ügyesen térdel a vánkossra, a körben levőtől csókot kap s helyébe bemegy a körbe.”³⁵

Az utóbb említett Hans-Adam szintén Európa-szerre közismert, játékos-pantomimikus „fenyegetős” tánc, mely többek között táncmesteri oktatás révén társastáncként is terjedt. De a landlernál megidézett forgató jellegű tánc (és hármas formában járt változata) is számos helyen felbukkannak régiók táncfolklórában. A fenti táncokhoz hasonlóan különleges táncként jelenik meg a Magyarország sorozat dunántúli kötetében a sárközi leányok karikázója is, amely néhány

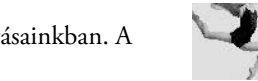
³¹ Guppenberger, 1889. 136. A landler Tirol leírásánál is felbukkan (Hörmann, 1893. 262.)

³² Krainz, 1890. 142.

³³ Krainz, 1890. 142–144.

³⁴ Krainz, 1890. 144.

³⁵ Hadzsics, 1891. 637.



évtizeden belül mint már a Sárköz néprajzi-turisztikai látványossága bukkan fel forrásainkban. A táncot bemutató kép kedvelt illusztrációja lett táncfolklorisztikai írásainknak is.



Kimnach László: Sárközségi leányok a játszón
(Az Osztrák-Magyar Monarchia írásban és képben. Magyarország IV. kötet. 277. o.)

„Az ünnepek délutánjait a fiatalság mindenütt játékkal, tánczczal tölti. Néha a korcsma udvarán tánczol, de legáltalánosabb a pázsiton (játszó) mulatás, hol laptáznak, futkároznak. Az alsó dunamelléki magyarság körtáncza érdekes látvány. A hány leány és új menyecske a faluban, sokszor százával is, kéz kezét fogva karikába áll s dalolva lejt jobbról balra. A dal rendszerint lassú magyar. Újabb-újabb dalok kerülnek föl, míg végre a közelben álldogáló legénység rájuk rohan, a koszorút széttepi, a dal s vele a táncz is frissbe csap át.”³⁶

A leírások a közösségek tánckészlete tekintetében általában meglehetősen szűkszavúak, legtöbbször egy-egy jellemzőnek vélt táncot említenek. Kivételes a néprajztudós Moldován Gergely románokról szóló leírása, aki a Dél-Magyarországot és Erdélyt bemutató kötetben a román táncok forrásértékű felsorolását adja. Moldován megemlíti szolisztikus, illetve férfitáncokat, páros táncokat, körtáncot és a 19. század folyamán egyre inkább közismert, idővel általában a román (tánc)folklórt reprezentáló, emblematikussá váló szertartásos táncot, a kalușert:

„A tánczok száma fölötté nagy. Vannak tisztán férfi- és vegyes tánczok. A férfitánczok között leghíresebb a kalușer, mely nyolcz változatból (figurából) áll, a melyeknek szépségét az összhang és az ütemérzék emeli. Legnehezebb figura, mikor mindenik a fejére áll és sarkait a botokon háromszor összeverik. Általában még kedveltebb tánczok a bătuta, szintén férfi-táncz, s a merunțelul, a mokányok apró táncza. A társas és vegyes tánczok között legelterjedtebb a lassú és gyors ardeleana, a hora, mely különösen a lakodalmakon szokásos, a țarina, turca, șerba vagy brîul, a mânzoasă, mocănească, haidău, stb.”³⁷

³⁶ Baksay, 1891. 128.

³⁷ Moldován, 1901. 431.

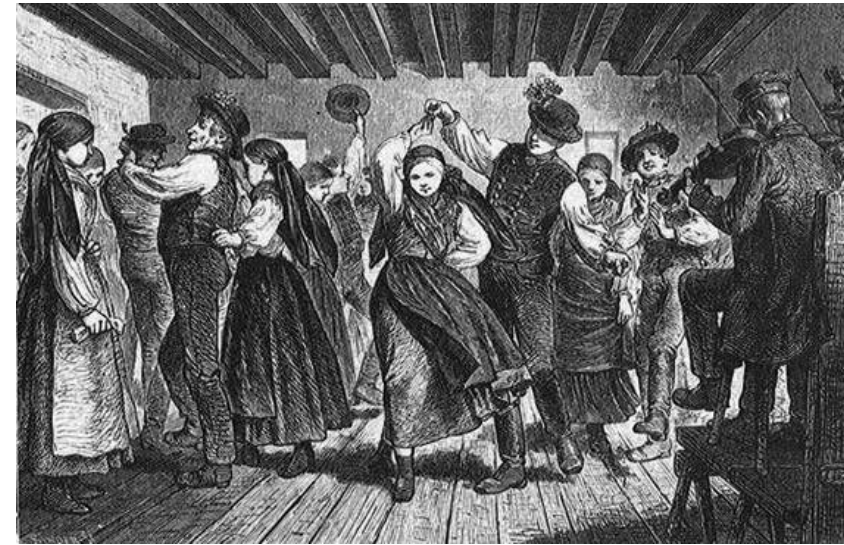


Pataky László: Kaluđer-tánc
(Forrás: Az Osztrák-Magyar Monarchia írásban és képben.
Magyarország 7. kötet. Délkelet Magyarország 427. osz.)

Helyenként hosszabb-rövidebb koreográfiai leírásokat is olvashatunk. A Felső-Ausztria népéről szóló fejezetben például a táncalkalmak helyét, térhasználatát (a zenészek, nézők és táncosok elhelyezkedését), a tánc (landler) menetét és mozgáskincsét (körülvén lépő vonulás, kar alatt forgatások, páros keringések) bemutató részletesebb leírással találkozunk:

„Képzeljük magunkat egy falusi kocsmá táncztermébe, a hol, természetesen, éppen lakodalmat tartanak. Annak egyik szögletében egy kis emelvény van két hegedűs számára. A többi szögleteket a nézők sűrű csoportja foglalja el úgy, hogy a jó téres szobának csupán csak közepe marad fenn a tánczóknak. Az elég is, mert a »landler« körtáncz. Most hangoltak a muzsikuskok s rákezdnek szörnyen átható hangokon háromnegyed taktusban a táncznótára, hozzá pedig kétnegyed taktusban toppantgatnak. A tánczosok nem váratnak magukra; páronként belépnek a sorba s taktusban néhány lépést előre tesznek, tánczos és tánczosnő egymás mellett, még pedig a tánczosnő a kör külső oldalán. Arra, egymásnak kezét nyújtva, több kanyarodást tesznek úgy, hogy a tánczosnő a tánczkörnek majd belső, majd külső oldalán jelenik meg. Erre mindketten, egymás kezét fogva, karjukat magasra feltartják fejük fölé s a tánczosnő egyet fordúl a tánczos keze alatt. A mozgások ismét csendesednek s megint, mint előbb, egy pár kanyarodás következik. Ismét fölemelődnek a karok, s a tánczosnő kétszer megperdül, hogy szintúgy repül a szoknya. A párok átkarolják egymást, s körülkeringenek. Újra alábbhagynak a heves mozgások, a párok újra taktusos lépésben mennek egymás mellett, de a tánczosok meg-megdobbantják a földet, hogy megzörren belé az ablak s gomolyog a por; közben taktusra tapsolnak, újjonganak s eredeti, nem ritkán merész nótákat dalolnak mind egyszerre...”³⁸

³⁸ Guppenberger, 1889. 136–137.

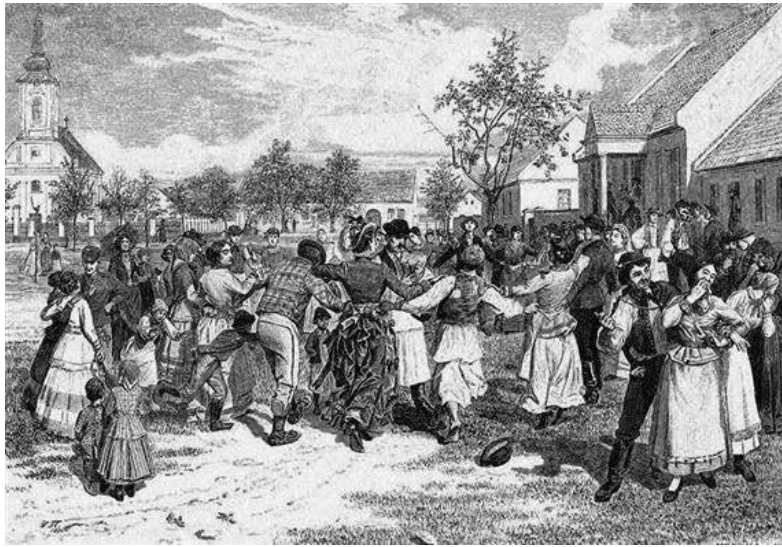


Greil Alajos: A „landler”-táncz
(Az Osztrák-Magyar Monarchia írásban és képben.
Felső-Ausztria és Salzburg. 137. o.)

A dél-magyarországi szerbeket bemutató néprajzi fejezetben Hadzsics Antaltól a kólóról mint jellegzetes szerb táncról (zenekíséretéről, a táncvezetőről, a tánc motívumáról, térformájáról, a tempóbeli és dinamikai fokozásról) olvashatunk:

„A kolo (körtáncz). A kolo-táncz nagyon egyszerű. Férfiak és nők összefogódnak körben, dudaszóra háromszor balra, egyszer jobbra lépve haladnak és különféle kolo-dalokat énekelnek. Az összefogódott férfiak közé fehér kendővel övezett nők állnak. Előtánczos (kolovogya) vezete alatt az egész tánczó társaság egy füzéré válik, majd lassanként egész koszorúvá fejlődik. A kolo-táncz lassú ütemben kezdődik, enyelegve, csevegve folytatódik s mind tüzeesebbé válna, végre lázas gyorsasággal végződik. Lépése jobbra és balra mozogva, majd egész félkörrel előre nyomulva, mondhatni csendes, de itt-ott erős, kitörő. A kolónak »titkos törvényét mesterség nem szedi rendbe, csak maga szab törvényt s lelkesedése határt.«³⁹ Utóbbi a kólóra „aktualizált” idézet egyébiránt Berzsenyi Dániel A táncok című verséből származik, és eredetileg a magyar táncrea vonatkozott.

³⁹ Hadzsics, 1891. 640.



Predics Ulos: Szerb kolo-tánc
(Forrás: Az Osztrák-Magyar Monarchia írásban és képen.
Magyarország II. kötet. 643. o.)

A bemutatott táncgyománny-képek a korszak néprajzi szemléletének megfelelően a legtöbb esetben statikusak, időtlenek. Eközben tetten érhető az a törekvés is, hogy a régiben keressék a helyileg sajátosat, illetve a jelen táncgyománnyában is a régiséget, az „ősi hagyományt” hordozót akarják megmutatni. Ilyen régi szertartásosságot hordozó táncként jelenik meg a tiroli farsangi csengettyűstánc:

„A legeredetibb farsangi multságok egyike mindenestre a csörgettyűs-táncz (Schellen- vagy Schemenschlagen), mely még ma is inkább valamely régi vallásos szokás színezetével bír, sem-hogy pusztá bohóskodásnak lehetne tekinteni. E szokást majdnem az egész Inn-völgyben, az Innsbruck melletti középhegység falvaiban és a Wipp-völgyben gyakorolják a paraszt legények: A (»Schemen-« vagy »Schellenschlager« nevű) csörgettyűsök tiszta fehér inget, rövid bőrnadrágot, hófehér harisnyát s könnyű fűző-czipőt vesznek magukra. Kabát nincs rajtuk; e helyett keresztben áthajtott szép tarka selyemkendő van a vállukon, melynek a két csücske jobb és bal csípőjükre van tűzve. Kalapjukon szalagok és tollbokréták díszlenek, melyeket a hagyományos szokás szerint a leányoktól kapnak ajándékba. Arcukat kendő vagy fából faragott álarcz takarja. Dereukat öv köríti; erre hátul egy nagy csörgettyű van illesztve, mely minden lépésükre megsörren. Balkezűket a csípőjükre téve, jobbjukban pálczákat, mások meg zöld fenyőgalyakat tartanak. Rendesen tizenkét-tizenöt ilyen csörgettyűs jár körül egy »kapitány« vezérlete alatt. Járásuk sajátos, lassú ütemben előre haladó lejtésben áll, mely némileg a színpadi királykoronázási jelenetek régiebb divatú pathetikus lépéséhez hasonlítható. E közben a legények fölvaltva egyszer jobbra, majd meg balra hajlonganak, egyúttal kapitányuk intésére ugyanazon oldalra billentvén mindig a pálczaikat is. Minden lépésüknél megszólalnak a csörgettyűik, melyek hangja távolból szabályos ütemű, tompa morajnak hallik. Így haladnak komolyan és ünnepélyesen a falu utcáin végig, az újjongó gyermekesereg kiabálásától és az idősebbek helyeslő fejbólintgatásától kísérve. A gyermekek rivalgását különben inkább a magában elég komoly menet bolondos járulékalakjai keltik; köztük kivált két vagy három ostorpatogató álarczos, továbbá a falován ficzánkoló »Fasserrössl« nevű alak,



meg fehér ingbe és nadrágba öltözött s falábon tánczó bohócok, kik nélkül a Wipp-völgyben nem lehet el e menet.”⁴⁰



Ottenfeld Rudolf: Farsangi csörgettyűs táncz Matreiben
(Az Osztrák-Magyar Monarchia írásban és képen. Tirol és Vorarlberg. 273. o.)

A régi történelmi formák bemutatása is a múlttal való kapcsolatot hangsúlyozza. Így az úgynevezett „Knappentanz” esetében is határozottan jelen van a történelmi múltra hivatkozás:

„...komoly, időszakonként kimért, bányászhoz illően hallgatag, csak egyes parancsszóktól megszakított és kísért – a halleini kardtáncz vagy bányásztáncz (Knappentanz). Már ezelőtt háromszáz esztendővel és régebben is tánczolták s kardok helyett a bányászoknak eredetileg csákányaik voltak.”⁴¹

A történelmi múlt felemlgetése mellett felbukkan a felújítás gyakorlatának az említése is.⁴² A „régiséget” (vagy időtlenséget) képviselő táncok és szokások lesznek majd a helyi „nagybetűs” hagyományok. Ezek mellett olykor a helyi táncgyománnyban aktuálisan zajló változásokról is találhatunk megjegyzést, így például az osztrák táncfolklórban a 19. századi polgári táncok térnyerésére (walzer, galopp, mazurka), egyes hagyományos táncok kiszorulására (sechsschritt), vagy a polgári táncéletben a quadrille népszerűségére:

„A mi az osztrák nép tánczait általában illeti, a »ländler« és polka a legközönségesebbek, legkedveltebbek. De tánczolni már, kivált a síkföldön, walzert, galoppot és mazurkát, polgári körökben quadrillet is. Majmolják ebben a városit. A »sechsschritt«-et vagy »németes«-t, úgy látszik, kiszorítja a walzer.”⁴³

⁴⁰ Hörmann, 1893. 273–274.

⁴¹ Zillner, 1889. 452.

⁴² Ilyen történelmi hagyományra hivatkozást és a felújításra vonatkozó megjegyzést olvashatunk a csehországi egeri zászlócsóváló-ünnep esetében: „E régi tisztes szokást még ma is föl-fölújítják minden ötödik évben.” (Naaff, 1894, 548.)

⁴³ Weissenhofer, 1888. 567.



Az új táncok esetében hangsúlyozzák, hogy az újabb, városi táncok az „igazi”, „rég”, helyi („tősgyökeres”) táncok háttérbe szorítását hozzák:

„A cseh nép ugyan, mint minden más, ezentúl is kedvvel és szíves-örömmel el-eljár majd vasárnap és ünnepen a kocsmába táncolni; de mind ritkábban járja már ma is régi tősgyökeres tánczeit, melyeket annyi eredeti lelemény és változatosság tűntetett ki, s helyettük a városból került táncokat lejt, melyeknek a zenéje s a hozzá való hangszerek is városi eredetűek.”⁴⁴

Íly módon elvéve a táncgyomány ősisége helyett annak változandósága is megjelenik, azonban e megjegyzések a statikus, a régiséget és különlegességet hangsúlyozó és egyes táncokat „helyi” táncokként kanonizáló tendenciák mellett egyértelműen elenyészőek. Amellett, hogy a leírások fő motívuma a bemutatás, az ismertetés, a helyi szokások és táncok turisztikai bemutatása is tetten érhető. Helyenként a földrajzi bemutatások, útikönyvszerű tájleírások „indítják” arra az olvasót, hogy a helyi lakosokat is látogassa meg, és ismerje meg hagyományait:

„A havasra érkező látogatóknak rendszeren pompás tejjel, friss vajjal szolgálnak. A lakoma végével hagyományos szép népviseletükbe öltözve sípszó vagy szájharmónika mellett tánczra perdülnek, a melybe a vendégsereget is rendszeren bevonják. A tánczok közötti időt a leányok dalolással, tréfálgatással, incselkedéssel töltik. Az ősz bekövetkeztével haza hurczolkodnak, haza hajtják teheneiket s a következő nyárig ismét csöndes minden a havason.”⁴⁵

Ugyanígy néprajzi-turisztikai látványosságként bukkanak fel a lengyelek „népünnepei”, a Czernowitz közeli kirándulóhelyen előadott krakkói lakodalom vagy a szintén Czernowitzban 1894-ben bemutatott lengyel csárda viseletes vendégeivel, táncosaival.⁴⁶

„Táncos panorámakép”

A fenti idézetek és általában a kötetekben felelhető számos, részben itt be nem mutatott táncos említés, hosszabb-rövidebb leírás és a most csak felvillantott gazdag tánc témájú képanyaga is mutatja, hogy a falusi táncélet és a helyi néptáncok bemutatása az Osztrák-Magyar Monarchia írásban és képben népművelésének rendszeres részét jelenti. Az utóbbi fél évszázad néprajzi-antropológiai kutatásaiból ismert,⁴⁷ hogy a 19. század második felében Európa-szerte zajlott az egyes szokásoknak, viseleteknek, zenéknek, táncoknak különféle csatornákon történő bemutatása és a hagyomány képeinek rögzítése. Ez a folyamat a hagyományos táncokat is érintően nálunk is tetten érhető. Szűkebb időszakunkból gondoljunk csak az ezredévi ünnepségsorozat Néprajzi Falujában széles tömegek számára berendezett néprajzi kiállításra, és az itt megrendezett népszokás- és néptáncbemutatókra.⁴⁸ Ezekben az években a népi tánc kultúra mint birodalmi „kincs”, mint nemzeti kultúrjegy és egyben mint különlegességet, egzotikumot kínáló népi látványosság fogalmazódik meg. Ebben a szellemben fogantak a nagyközönségnek szánt a Monarchiát bemutató országismereti-államismereti kötetek néprajzi leírásai és az ezekben olvasható táncfolklorisztikai ismertetések is. Az ilyen népszerű leírások korszakunkban a hagyományos tánc kultúra reprezentációjának jellegzetes csatornáját jelentették. A szövegek bizonyítékai a tánc kultúrát is érintő, nálunk is már a 19. században jól körvonalazható, a különböző etnikumok, népcsoportok és egyes tájak táncgyományát „megrajzol”, rögzítő, kanonizáló és a hagyományos tánc kultúra „megkomponált képeit” terjesztő folyamatoknak. És még egy fontos szempont: A Monarchia területeit szimbolikusan is egységbe fogó kötet sorozat lapjain a zene- és tánc kultúra mellett,

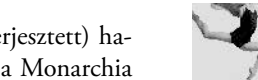
⁴⁴ Helfert-Hostinský, 1894. 481.

⁴⁵ Várady, 1900. 456.

⁴⁶ Kaindl, 1899. 310.

⁴⁷ A téma fontosabb irodalmi: Bausinger, 1995., Hofer-Nieder Müller, 1987. Hazai vonatkozásairól 19. századi folyamatokat is érintően lásd Hofer, 1991.

⁴⁸ Lásd: Dóka, 2017b.



hogy a különböző etnikumok (kiválogatott, rögzített és – e kötet sorozattal is – terjesztett) hagyományaként jelenik meg, a vállalkozás propagandisztikus céljainak megfelelően a Monarchia jelképévé is válik:

„Az osztrák-magyar monarchia [sic!] legirigyeltbb kincsei közé tartozik a legváltozatosabb nemzeti zenében való nagy s folyton újuló gazdagsága. A zenei alaphatalom, melylyel már népdalai és néptánczai naiv művészetében bír, az osztrák-magyar monarchiát a világ első zeneországává teszi.”⁴⁹

A kötetek mellett, hogy az egyes vidékeket, etnikumokat, népcsoportokat bemutató színes leírásaikkal a Monarchia (táncban is megmutatkozó) sokszínűségét szemléltették, ugyanakkor a vállalkozással (és meg is fogalmazott célkitűzéseivel) szimbolikusan az állam kulturális egységet is hangsúlyozták.

Források:

- Baksay, Sándor (1891): „Magyar népszokások” In: *Jókai Mór et al (szerk.): Az Osztrák-Magyar Monarchia írásban és képben. Magyarország 2. kötet.* 73–148. Budapest: Magyar Királyi Államnyomda.
- Bylicki, Ferenc (1898): „Nép- és műzene”. In: *Jókai Mór et al (szerk.): Az Osztrák-Magyar Monarchia írásban és képben. Galiczia.* Budapest: Magyar Királyi Államnyomda. 539–564.
- Borovszky, Samu et al (1896–1914): *Magyarország vármegyéi és városai 1–26. k.* Budapest: Apollo Irodalmi és Nyomdai Részvénytársaság – Országos Monografia Társaság.
- Guppenberger, Lambert (1889): „Felső-Ausztria népe. Népjellem, viselet, erkölcsök és szokások”. In: *Jókai Mór et al (szerk.): Az Osztrák-Magyar Monarchia írásban és képben. Felső-Ausztria és Salzburg.* Budapest: Magyar Királyi Államnyomda. 119–169.
- Hadzsics, Antal (1891): „A délmagyarországi szerbek”. In: *Jókai Mór et al (szerk.): Az Osztrák-Magyar Monarchia írásban és képben. Magyarország 2. kötet.* Budapest: Magyar Királyi Államnyomda. 619–656.
- Hanslick, Ede; Muth, Rikárd (1888): „Népzene, tájnyelv és tájnyelvi költészet”. In: *Jókai Mór et al (szerk.): Az Osztrák-Magyar Monarchia írásban és képben. Bécs és Alsó-Ausztria.* Budapest: Magyar Államnyomda. 580–590.
- Helfert, József Sándor; Hostinský, Ottokár (1894): „Csehország népe. A szlávok népdala és táncza”. In: *Jókai Mór et al (szerk.): Az Osztrák-Magyar Monarchia írásban és képben. Csehország.* Budapest: Magyar Királyi Államnyomda. 463–482.
- Hörmann, Lajos (1893): „Tirol és Vorarlberg népe. A tiroli német nép élete, erkölcsi és szokásai, dalai és színjátékai, viselete, helységei és háza”. In: *Jókai Mór et al (szerk.): Az Osztrák-Magyar Monarchia írásban és képben. Tirol és Vorarlberg.* Budapest: Magyar Királyi Államnyomda. 237–295.
- Istvánffy, Gyula (1900): „A bányavidék. A Palóczok”. In: *Jókai Mór et al (szerk.): Az Osztrák-Magyar Monarchia írásban és képben. Magyarország 6. kötet.* Budapest: Magyar Királyi Államnyomda. 181–194.
- Jókai, Mór (1893): „Budapesti élet”. In: *Jókai Mór et al (szerk.): Az Osztrák-Magyar Monarchia írásban és képben. Magyarország 3. kötet.* Budapest: Magyar Királyi Államnyomda. 119–168.
- Kaindl, Rajmund Frigyes (1899): „Bukovina népe. A lengyelek”. In: *Jókai Mór et al (szerk.): Az Osztrák-Magyar Monarchia írásban és képben. Bukovina.* Budapest: Magyar Királyi Államnyomda. 302–310.

⁴⁹ Hanslick-Muth, 1888. 580.



- Kandra, Kabos (1891): „A Zagyvától a tokaji hegyig. A Mátraalji síkság“. In: *Jókai Mór et al (szerk.): Az Osztrák–Magyar Monarchia írásban és képből. Magyarország 2. kötet.* Budapest: Magyar Királyi Államnyomda. 257–270.
- Krainz, János (1890): „Stiria népe. A németek népélete, szokásai és mondái“. In: *Jókai Mór et al (szerk.): Az Osztrák–Magyar Monarchia írásban és képből. Stiria.* Budapest: Magyar Királyi Államnyomda. 139–180.
- Mayer, Fülöp (1893): „Tirol és Vorarlberg népe. Mű- és népzene Tirolban és Vorarlbergben“. In: *Jókai Mór et al (szerk.): Az Osztrák–Magyar Monarchia írásban és képből. Tirol és Vorarlberg.* Budapest: Magyar Királyi Államnyomda. 376–384.
- Mikszáth, Kálmán (1891): „Szeged“. In: *Jókai Mór et al (szerk.): Az Osztrák–Magyar Monarchia írásban és képből. Magyarország 2. kötet.* Budapest: Magyar Királyi Államnyomda. 481–504.
- Moldován, Gergely (1901): „A Bodza-szorostól a délmagyarországi hegyvidékig. A románok“. In: *Jókai Mór et al (szerk.): Az Osztrák–Magyar Monarchia írásban és képből. Magyarország 7. kötet.* Budapest: Magyar Királyi Államnyomda. 409–432.
- Naaff, Antal Ágost (1894): „Nyugati, éjszaki és keleti Csehország németjeinek népélete“. In: *Jókai Mór et al (szerk.): Az Osztrák–Magyar Monarchia írásban és képből. Csehország.* Budapest: Magyar Királyi Államnyomda. 497–562.
- Orbán, Balázs (1868–1873): *A Székelyföld leírása történelmi, régészeti, természetrajzi és népismereti szempontból. I–VI.* Pest-Budapest: Tettey Nándor és Társa Bizománya.
- Pechány, Adolf (1899): „A felső-magyarországi tótok“. In: *Jókai Mór et al (szerk.): Az Osztrák–Magyar Monarchia írásban és képből. Magyarország 5. kötet.* Budapest: Magyar Királyi Államnyomda. 397–424.
- Habsburg, Rudolf (1887): „Bevezetés“. In: *Jókai Mór et al (szerk.): Az Osztrák–Magyar Monarchia írásban és képből. Bevezető kötet.* Budapest: Magyar Királyi Államnyomda. 5–17.
- Polek, János (1899): „Bukovina népe. A magyarok“. In: *Jókai Mór et al (szerk.): Az Osztrák–Magyar Monarchia írásban és képből. Bukovina.* Budapest: Magyar Királyi Államnyomda. 310–313.
- Sander, Hermann (1893): „Tirol és Vorarlberg népe. Vorarlberg népélete“. In: *Jókai Mór et al (szerk.): Az Osztrák–Magyar Monarchia írásban és képből. Tirol és Vorarlberg.* Budapest: Magyar Királyi Államnyomda. 359–375.
- Spinčić, Alajos (1892): „Az Osztrák Tengermellék népélete. Isztria szláv részének néprajza“. In: *Jókai Mór et al (szerk.): Az Osztrák–Magyar Monarchia írásban és képből. Az Osztrák Tengermellék és Dalmácia.* Budapest: Magyar Királyi Államnyomda. 210–232.
- Szentkláray, Jenő (1891): „A délmagyarországi németek“. In: *Jókai Mór et al (szerk.): Az Osztrák–Magyar Monarchia írásban és képből. Magyarország 2. kötet.* Budapest: Magyar Királyi Államnyomda. 543–572.
- Várady, Gábor (1900): „Az éjszakkeleti Kárpátok vidéke: Máramarosmegye“. In: *Jókai Mór et al (szerk.): Az Osztrák–Magyar Monarchia írásban és képből. Magyarország 6. kötet.* Budapest: Magyar Királyi Államnyomda. 437–461.
- Weissenhofer, Róbert (1888): „Alsó-Ausztria népe: Születés, lakodalom és halál“. In: *Jókai Mór et al (szerk.): Az Osztrák–Magyar Monarchia írásban és képből. Bécs és Alsó-Ausztria.* Budapest: Magyar Királyi Államnyomda. 551–574.
- Worobkiewicz, Izidor (1899): „Zene“. In: *Jókai Mór et al (szerk.): Az Osztrák–Magyar Monarchia írásban és képből. Bukovina.* Budapest: Magyar Királyi Államnyomda. 360–370.
- Zillner, Ferenc (1889): „Salzburg népe. Népjellem, viseletek, szokások, erkölcsök és mondák“. In: *Jókai Mór et al (szerk.): Az Osztrák–Magyar Monarchia írásban és képből. Felső-Ausztria és Salzburg.* Budapest: Magyar Királyi Államnyomda. 425–460.



Szakirodalom

- Bausinger, Hermann (1995): *Népi kultúra a technika korszakában.* Budapest: Osiris.
- Dóka, Krisztina (2017b): „Népünnep és nemzeti ünneplés (1896). Népszokás- és néptáncbemutatók az Ezredéves Országos Kiállításon“. In: *Tánc tudományi Közlemények.* (2. sz.) 34–51.
- Dóka, Krisztina (2018): „A székely kalákától a csüddögölőig: A székely tánc hagyomány bemutatása a 19. században“. In: *Pávai, István; Sófalvi Emese (szerk.): Székely népzene és néptánc: Énlaka konferenciák V.* Budapest – Pécs – Énlaka: Hagyományok Háza – Pécsi Tudományegyetem – Pro Énlaka Alapítvány. 147–164.
- Hofer, Tamás (1991, szerk.): *Népi kultúra és nemzettudat.* Budapest: Magyarországi Kutató Intézet.
- Hofer, Tamás; Niedermüller, Péter (1987): *Hagyomány és hagyományalkotás.* Budapest: MTA Néprajzi Kutató Csoport.
- Karácsony, Zoltán (2004): *Táncfolklorisztikai szöveggyűjtemény I.* Budapest: Európai Folklor Intézet.
- Könczei, Csilla (2009): *Kulturális identitás, rítus és reprezentáció a Brassó megyei Háromfaluban. A borica.* Kolozsvár: Kriterion – Kriza János Néprajzi Társaság.
- Voigt, Vilmos (2005): „Az Osztrák–Magyar Monarchia írásban és képből“. In: *Voigt Vilmos (szerk.): Magyar Folklor Szöveggyűjtemény.* Budapest: Osiris Kiadó. 353–355.

Elektronikus források

- Dóka Krisztina szerk. (2017a): Történeti források. Online adatbázis. Munkatársak: Molnár Péter – Pirovits-Ladányi Lilla. In: Fügedi János szerk: *Néptánc Tudástár.* http://db.zti.hu/neptanc_tudastar/forrasok.asp

szerzőinknek



A kézirat

A szerkesztőség tánctudományi témájú tanulmányokat fogad el közlésre. A szerkesztőség fenntartja a jogot arra, hogy a kéziratot átdolgozás céljából visszaadja a szerzőnek. A tanulmányok átolvasását a szerkesztőség tagjai végzik, de esetenként külső személyt is felkérhetnek a kézirat formai és tartalmi vizsgálatára.

A korrektúra során használt jelekkel kapcsolatosan a következő leírást tartjuk mérvadónak: Gyurgyák János: Szerzők és szerkesztők kézikönyve. Budapest, Osiris, 2005. 287-299.

A kézirat szövegét elektronikus formában kérjük eljuttatni a szerkesztőséghez a következő címre: ttktnp@gmail.com

Néhány általános megjegyzés a kézíratra vonatkozóan:

Hivatkozások

A Táncstudományi Közlemények hivatkozási rendszerének kiindulópontját a — nemzetközi szabvánnyal egyező — Magyar Szabvány (MSZ ISO 690:1991) képezi. A folyóiratban a Harvard hivatkozási rendszer egyik típusát (Harvard reference format 7) követjük. Mivel a hivatkozási stílust a Zotero programmal állítjuk elő, ezért szerzőinknek nem kell a kéziratban hivatkozási rendszert alkalmazni. A szerkesztőségünknek megküldött szerzői kéziratnak azonban vannak minimális követelményei:

- a szakmunkákra mindig eredeti nyelven hivatkozzanak, ellenkező esetben jelöljék meg a munka fordítóját is.
- a szöveg ne tartalmazzon félkövér, dőlt stb. karaktereket
- minden hivatkozást és megjegyzést lábjegyzetben kérünk feltüntetni.
- tanulmánykötetben vagy folyóiratban megjelent tanulmány / cikk esetén a teljes (től-ig) oldalszámot fel kell tüntetni
- a bibliográfiát célszerű források (azon belül: levéltári források, interjúk, nyomtatott források, elektronikus hivatkozások stb.) és szakirodalom részre osztani.
- a kézirat szövegét elektronikus formában (doc vagy odt kiterjesztésű fájlban) juttassák el a szerkesztőséghez a következő címre: ttktnp@gmail.com.

A levéltári hivatkozások tekintetében az alábbi példák irányadóak:

A hivatkozásoknál szükséges a fond címét is megadni. Tehát nem elegendő például a jegyzetben a MOL E 142 jelölés használata, hanem fel kell oldani az irat-csoportrövidítését is: Magyar Országos Levéltár E 142 Magyar kincstári levéltárak, Magyar Kamara Archivuma. Acta Publica. Többszöri hivatkozáskor az első előfordulás alkalmával zárójelben = jellel megadott rövidítést alkalmazzuk. Például: Magyar Országos Levéltár (= MOL) Magyar kincstári levéltárak, Magyar Kamara Archivuma. E 142 Acta Publica (= E 142 Acta Publica.), tehát MOL E 142 Acta Publica

A levéltár nevének rövidítése, a szekció betűje és a fond száma után nem teszünk sem vesszőt, sem pontot. A levéltári jelölésekkel kapcsolatosan általánosan a következő kiadványt ajánljuk: Kosáry Domokos: Bevezetés Magyarország történetének forrásaiba és irodalmába. Általános rész I. 2. Budapest, Osiris, 2003.

A bibliográfiában a levéltári források a következő módon kerüljenek feltüntetésre:

A forrás címe, [levél esetén: X levele Y-nak (keltezés helye, időpontja.)] Levéltári jelzet.

A Táncstudományi Közlemények szerkesztősége a fentebb közölt jegyzetelési szabályok betartását kéri a szerzőktől. Kéziratot nem őrünk meg és nem küldünk vissza!

Szerkesztőség

Szerzőink

Dóka Krisztina,

PhD, tánckutató, Magyar Tudományos Akadémia
Bölcsészettudományi Kutatóközpont Zenetudományi Intézet

Fuchs Livia,

tánc történetész, ny. főiskolai docens,
Magyar Táncművészeti Egyetem

Tóvay Nagy Péter,

PhD, egyetemi docens,
Magyar Táncművészeti Egyetem

T. Ládonyi Emese,

fordító



TÁNC TUDOMÁNYI KÖZLEMÉNYEK
